

Teológia

A TARTALOMBÓL

„OLVASÓINK IRJÁK”

a jelen számunkat az „Eszmélkedjünk, elmélkedjünk!” címen megadott vezérmotívumok alapján. A beküldött írások az alábbi gondolatok köré csoportosulnak:

A megtérésről — A közösségi lelkiségről — Jézus követése és az érte vállalt áldozatok — A keresztény tanúságtétel: vallási életünk formái a családban és a munkahelyen — Örök jövőnk a világban épül — A nyilvánlatkoztatás jelentősége — A mai élet bálványai — Elmélkedések: A világiak élettereje, a Titokzatos Test Szíve, Mária, egyházunk anyja — Unnepeink megújítása — A szív forradalma

Az Olvasók leveleiben felmerült kérdésekre íróink válaszolnak:

Magyar Ferenc: Az egyház legfőbb gondja a második évezred fordulóján — Pfeifer János: A „Humanae Vitae” enciklika tizedik évfordulójára — Tomka Ferenc: Az Istenről való tanúságtétel „módszere” — és Jézus — Széll Margit: Az elvált újraházasodottak lelki gondozása.

XII. évf. 1978. 3. sz.

teológia

NEGYEDÉVI FOLYÓIRAT

XII. ÉVFOLYAM, 3. SZÁM

1978. SZEPTEMBER

OLVASÓINK ÍRJÁK

VI. PÁL PÁPA	- - - - -	130
Rónay György	- - - - -	131
A megtérésről	- - - - -	131
A közösségi lelkeségről	- - - - -	134
Jézus követése és az érte vállalt áldozatok	- - - - -	137
Tanúságtétel, vallási élet	- - - - -	142
A kinyilatkoztatás jelentősége	- - - - -	153
A mai élet bálványai	- - - - -	159
Elmélkedések	- - - - -	163

OLVASÓK FÓRUMA

Az egyház legfőbb gondja a második ezredfordulón (Magyar Ferenc)	- - - - -	172
Az elvált újraházasodottak lelki gondozása (Széll Margit)	- - - - -	174
Kit szabad megkeresztelni? (Czike Imre)	- - - - -	180

TEOLÓGIAI LELKIPASZTORI KÉRDÉSEK

Tízéves a „Humanae Vitae” enciklika (Pfeifer János)	- - - - -	182
Az Istenről való tanúságtétel „módszere” – és Jézus (Tomka Ferenc)	- - - - -	186

„Nagyon szeretnék látni titeket, hogy megerősödésükre némi lelki kegyelmet juttassak nektek, vagyis a ti hitetek és az én hitem által kölcsönösen megvilágosodjunk!”

(Róm 1,11.12.)

Rendhagyó számot adunk Olvasóink kezébe. Rendhagyó, de nem idegen tőlük. Az elmúlt évek folyamán mind többen és többen kértek helyet véleményüknek, problémáiknak, tanúságtételüknek a **TEOLOGIA**-ban. A kérések olykor ütköztek irányvezetésünkkel. Folyóiratunk elsődleges feladatának tartjuk, hogy évi négy példányban, viszonylag szűk terjedelemben szakemberül és mégis olvasmányosan foglaljuk össze egy-egy teológiai témakör újabb mondanivalóját, világszinten történt fejlődését. Jól tudjuk azonban, feladatunkhoz tartozik az is, hogy az „Istenről szóló dolgokat”, az Isten nézőpontjában szemlélt emberi eseményeket a befogadók lelkéből visszaverődött is tükrözzük. Csak így lehetséges, hogy íróink és olvasóink — vagy éppen olvasóink és olvasóink találkozzanak egymással. Találkozási alkalomnak szántuk már az elmúlt évben a folyóirat tízéves fennállására kiadott kérdőívek válaszainak rendezett összegezését. Most pedig számot vetünk, hogy az elhintett mag milyen földbe került és hogyan fejlődik. A válaszokból azt látjuk, hogy az evangéliumi termés jónak ígérkezik: Az aratnivaló sok... Az írásokból azt is lemérhettük, hogy a beérett termést ki hogyan kamatoztatja. Szívébe zárja-e az igét vagy tovább is adja? A magába asszimilált táplálékból erőt gyűjt-e mások segítésére, erősítésére?

Jelen számunkban láthatjuk, hogy főleg a „megélt” teológiáról van szó, arról a korakeresztény értelemben vett teológiáról, amiről Jean Leclercq írja: „A 'teológia' kifejezése... a XIII. század végéig nemcsak tudományos jellegű intellektuális tevékenységet jelentett, hanem olyan imádságos jelkületet, amely az isteni titkokat szemlélődéssé formálja.” (Vö. A teológia szolgáló feladata, **TEOLOGIA**, 1973/3. 174.) — A teológia ebben az értelemben tehát olyan életszemléletet jelent, ami átjárja mindennapjainkat és megiratlanul és sugárzik magatartásunkból, tetteinkből.

Olvasóinknak feltűnhet az is, hogy többségben világiak szólaltak meg. Ebben a tényben is megmutatkozik az újkor, a zsinati megújulás jele: A világiak mindinkább szót kérnek az egyházban. Természetesen jól tudjuk, hogy a lekipásztorok elsősorban híveiknek dolgozzák fel a teológia újabb irányelveit. A mai sűrített papi életben — sajnos — alig jut idő arra, hogy a szóban és a tetteben megvalósított teológiát végül írásban is összefoglalják. Érthető az is, hogy azokból a világi hívekből áll, akik utánjárással keresik, vásárolják és olvassák a **TEOLOGIA**t, jobban előtör a szó. A világiak szerepe valóban az, hogy az életbe közvetlenül beformálják az egyház tanítását: „A világiak teológiája a keresztény nép tevételes hitvallása a világ felé —, elkötelezettség a világ életéért — írja Yves Congar —, majd folytatja: — így tehát nem a világiaknak megírt teológiáról van szó, hanem a laikusok Istenről szóló beszédéről. A világiak teológiája azt jelenti, hogy a keresztény tudatosan Isten szempontjából értékeli saját magát és így építi a világ életét.” (i.h. 176.o.) — Íróink mindenek előtt erről a tudatosságról tettek tanúságot megküldött írásaikban.

Aml a különféle tárgyú írásművek rendezését és szerkesztését illeti, — hogy minél több írást tehessünk közzé —, röviditenünk kellett a hosszabb kifejtéseket; szükség volt erre azért is, hogy hasonló tárgyú írások átfedéseit elkerülhessük. A beküldött írásokban bőségesen szerepelnek kérdések is, — ezekre saját, valamint testvérlapjaink szerkesztői, munkatársai adnak válaszokat. Az elvontabb fejtegetések közé beszövtünk néhány élményszerű rövid írást is, olykor csak levélterjedelmű, de világos, őszinte sorokat. Így alakult ki előttünk a mozaik-szerűen összeilleszkedő, de — úgy véljük — mégis áttekinthető szám képe.

Bevezető sorainkban örömmel könyveljük el, hogy olvasóink több szápra való kéziratot küldöttek meg szerkesztőségünknek. A hasonló témájú írások közül nehéz volt válogatniuk. E helyen szeretnénk köszönetet mondani azoknak is, akiknek dolgozatát helyszűke miatt nem közölhetjük.

Bernhard Welte, a teológia mai módszeréről és feladatáról így ír: „A hívők közösségének az a feladata hogy szavakban és tettekben tegyen tanúságot a kinyilatkoztatásról!” (L'homme devant Dieu, III. 308. francia ford.) — Erre gondolva elmondhatjuk, hogy „rendhagyó” számunk elérte célkitűzését.

Sz. A.

VI. PÁL PÁPA

Szent Péter apostol 263. utóda 1978. augusztus 6-án, Urunk színeváltozásának ünnepén este 20.40-kor földi világunkból az örökkévalóságba költözött.

Jól tudjuk, hogy viszonylag kevés halott hagy jelentős nyomokat maga után a történelemben. Alig két héttel halála után, amikor ezeket az emlékező sorokat írjuk, teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy VI. Pál nemcsak az egyház, de a világ, az emberiség történetébe is felírta nevét. — A béke pápája volt, talán nagyobb mértékben, mint bármelyik elődje. Minden rendelkezésre álló erő, erkölcsi tekintélyt latba vetett, hogy a népek közötti megbékélést előmozdítsa. Számos fórum előtt, szinte számtalan esetben emelte fel szavát a leszerelés és a konfliktusok békés megoldása érdekében.

Pápaságának első enciklikája, az „Ecclesiam suam” adta meg mintegy mottóját, vezérszavát: a dialógus pápája kívánt lenni, — és az is volt élete utolsó órájáig. Párbeszéd az Istennel és párbeszéd az emberekkel: ezt gyakorolta és erre hívta fel a világ minden jóakarató emberét. — A párbeszédre való törekvés határozta meg ún. keleti politikáját is. Bár e következetes törekvését sokan bírálták, mégis, alig néhány nappal halála után jelentette ki König bíboros: Bárki is lesz utódja VI. Pálnak, folytatnia kell ezt az utat, a mind teljesebb megbékélés felé vezető keleti politikát. Mi, magyar katolikusok — és velünk együtt a szocialista országokban élő katolikusok milliói — örömmel és hálás szívvel gondolunk elhunyt Szentatyánkra, mert jól látta, hogy mit kell tennie és mert következetes maradt haláláig. Ennek a törekvésének, „politikájának” köszönhetjük többek között, hogy hosszú szünet után újra teljes lett a magyar hierarchia, és hogy újra bíboros-primást kapott az esztergomi érseki szék és az ország.

VI. Pállal igazi ökumenikus pápát vesztett el az egyház. Pápaságának másfél évtizede alatt minden tőle telhetőt megtett, hogy előbbre vigye, elmélyítse a keresztények egységét. — Ugyanakkor az ökumenét nem értelmezte beszűkülten, hanem — a 2. Vatikáni zsinat szellemében — nyitott volt minden jóakarató ember, istenhívő és ateista felé egyaránt.

Történezek egyszer talán majd megállapíthatják, hogy VI. Pálnak sikerült az egyház folyamatoságát egy lezárult és egy újtúra induló korszak között biztosítani. S e törekvése során nemcsak a szükséges „örzés” feladatát látta el, de fontos reformokat is életbe léptetett. Az újkor egyetlen pápasága alatt sem változott meg annyira az egyház külső képe, mint az ő tizenöt éves kormányzása idején. Bármennyire is volt az indítás, a „jeladás” elődjének, XXIII. János pápának érdeme, az ő munkája, a „folytatás kezdete” nélkül minden elsorvadhatott volna.

VI. Pál hét enciklikát bocsátott ki, melyek közül szociális enciklikáját, a „Populorum progressio”-t fogadta a legnagyobb elismerés. Ennek az enciklikának a világ lelkiismeretét felrázó és több igazságszolgáltatást követelő szavaiért különösen a „harmadik világ” keresztényei, szegényei és elnyomottai hálások.

Röviden elmondhatjuk: VI. Pál jól ismerte korát, annak szellemi áramlatait, az emberek szellemi-lelki és anyagi jogos igényeit. Különös szeretettel és bizakodással fordult és szólt a fiatalokhoz és kereste — személyes találkozások során is — a kapcsolatot az egyszerű dolgozó emberekkel, a szegényekkel, a betegekkel, — s még a börtönökbe is ellátogatott. Tudósok és tanulatlanok, diplomaták és művészek, megannyi embertípus tisztelettel tekintett fel rá.

Amikor folyóiratunkban halálával és kegyelettel emlékezünk meg róla, befejezésül rá kell még mutatnunk, hogy atyai szívvel szeretett minket, magyarokat. Együttérző, sőt baráti szavakkal fordult hazánk népe felé, akár országunk politikai vezetőit fogadta, akár a magyar egyház képviselőit. Atyai szeretetének dokumentálására álljon itt néhány mondat abból a beszédből, melyet Lékai László bíboros-primáshoz intézett az érseki pallium átadásakor: „Az Ön kinevezése az esztergomi érseki székre, következménye, és úgy tűnik, egyben lezárása a magyar egyház történelme egy korszakának, melyet az egész katolikus világgal együtt mi magunk is személyesen figyelemmel kísértünk, és mintegy átélünk veletek, különösképpen attól kezdve, mikor az isteni Gondviselés meghívott minket az egész egyház legfőbb pásztorának felelősségére. Figyelemmel kísértük, szeretettel és aggodással, mélyes tisztelettel és nagyrabecsüléssel azokat a személyeket — híveket, szerzeteseket és szerzetesnőket, papokat és főpásztorokat — akik részesei és előharcosai voltak annak a bizalomnak, amely soha nem csökkent: a bizalomnak Isten iránt és a bizalomnak a magyar nemzet iránt.”

OLVASÓINK ÍRJÁK

RÓNAV GYÖRQY

már nem írhatott ebbe a számba biztató, tettekre serkentő sorokat. Amint régebbi írásaiban lapozgattunk, úgy találtuk hogy egyszer már megírta a választ erre a témaindító kérdésre: Jézus az embertől „új lelkületet” kíván! — Jézusba vetett hit vállalása milyen következményekkel jár... a keresztény közösségi elkötelezettségünkben? (szerk.)

— „Hogy a keresztény ember nem lehet közömbös felebarátainak (vagy ahogy újabban mondják: — embertársainak) élete, sorsa, java iránt; vagyis hogy minden istenteremtette embert a felebarátjának kell tartania, és mint felebarátjával, úgy kell viselkednie: Ez keresztény mivoltából következik, hiszen ez Krisztus félreérthetetlen parancsa. Azt azonban, hogy ezt a „felebaráti szeretetet” hogyan realizálja, miként valósítja meg, azt Jézus már kinek-kinek a megítélésére bízta. Életének egész példája az evangélium egész szelleme *elkötelezettségre* tanítja híveit és követőit; de hogy a történelem menetében, a társadalom fejlődésében mikor mi az az embertársaink, felebarátaink számára ígérkező *nagyobb jó*, amelyért el kell köteleznünk magunkat, s melyik az az út vagy áramlat, amely e nagyobb jó felé vezet: ennek elbírálása az összes tényező megfontolásával már miránk tartozik és olyan feladat, amely alól éppen a helyes elkötelezettség érdekében nem lehet kibújnunk. Jézus nem döntötte el, melyik a „keresztényibb” társadalmi és gazdasági rendszer, a kapitalista-e vagy a szocialista; és aki egyik vagy másik mellett tevékenyen elkötelezi magát, nem mondhatja (vagy ha mondja, visszaél a szóval, mint már annyiszor a történelem folyamán visszaéltek vele), hogy ezt Krisztus akaratából teszi; elkötelezni — ahogyan a szó jelentésében is világosan benne van, — mindenki csak saját magát kötelezheti el. A keresztény természetesen *amellett ami jobb, igazabb, emberségesebb. De hogy mi a jobb, igazabb, emberségesebb*, ezt a történelem minden egyes helyzetében és percében már neki magának kell a maga számára meghatároznia, hogy azután döntésének szellemében cselekedjék is.”

(Evangélium és elkötelezettség, TEOLÓGIA 1976/3. 164.)

A MEGTÉRÉSŐL

A megtérés

Időközönként ránk telepszik egy kellemetlen érzés: ideje már, hogy megtérjünk.

A „megtérés” — primitív felfogásban — nem más, mint életünk gyökeres újrászervezése; eddig így éltünk, ezután pedig homlokegyenest ellenkező módon kell élnünk. Ilyen értelemben a pogány, hitetlen ember is meg tud térni anélkül, hogy hívővé válna, mert az ő élete is számtalan lehetőséget és felszólítást ad az újrarendezésre.

A megtérésnek a fenti meghatározása azonban a merőben evilági orientációjú ember megtérésére vonatkozik; ha hívő ember akarna ennek a receptje szerint megtérni, annak jobb, ha meg sem született volna. Nem azért, mert benne minden tökéletes, hanem azért, mert alapjában célt tévesztett és abszurd dolog lenne egy keresztény számára, ha a megtérését a saját életének megjavításával akarná kezdeni, netán ezzel óhajtaná be is fejezni. A megtérés igazi gyökere válasz Krisztus felhívására: Jöjj, és kövess engem. Ez a felhívás alapjában véve a saját életünkkel nem-törődést, annak elvesztését jelenti, és nem azt, hogy még többet kezdünk lelkiismeretünk tisztaságával foglalkozni. Ez a tisztogatás a Szentlélek dolga, ami majdnem mint „melléktermék” keletkezik az igazán megtérő ember életviteléből.

Nehogy félreértsük a szavakat: nem azt állítjuk, hogy egy bensőséges megtérés után az embernek nem kell többé hibái ellen küzdenie, vagy — horribile dictu — még jót sem kell

tennie; igenis, ezekre százsorta, ezerszerte nagyobb energiával kell törekednie, mint eddig, csakhogy a hibák elleni küzdelmet ezentúl úgy hívják, hogy a hűtlenség utolsó lehetőségeinek kizárása és a jócselekedetet pedig úgy, mint egyetlen lehetséges választ a napjában ezerszer is előforduló szeretet-szituációkban. A hibák elleni küzdelem és a jócselekedetek gyakorlása a legbiztosabb út a kárhozat felé — mellesleg még hiábavaló erőpazarlás is — ha nem a Krisztus személyes felhívására adott válasz és a totális elkötelezettség kontextusában jelenik meg.

Ha tehát egyszer meglep a boldogító érzés: itt az óra, Isten szólít a megtérésre, akkor ne önmagunkkal kezdjük párbeszédet lelkünk tisztaságáról, hanem Istennel az ő országáról és a többi mind „hozzáadatik nektek.”

Maroskereszturi János

A BIBLIA EGYIK KULCSSZAVA, A MEGTÉRÉS

Jézus megtérésre szólít fel. — Az alábbiakban különböző szerzőktől adunk mozaikokat a megtérés felismerhetőségéről.

A megtéréskor a nem hívő ember elfogadja Isten feléje nyújtott kezét. Az Ószövetségben Jahve nem szűnt meg kérni népét: változtassa meg útjait, térjen meg egész szívével-lelkével Istenéhez. Valóban alkalmazta is mindazt a fogást, amit csak egy szenvedélyes barát ismer. Vonzott és bátorított, szemrehányást tett és büntetett, hogy elérje az óhajtott eredményt, a szívek megtérését (Örsy László).

Névtelen megtérés az, ha az ún. „papíros-keresztény” — aki mindent pontosan teljesít, amit egyházunk előír, csak éppen Isten közelébe nem került — váratlanul rádöbben erre és új kapcsolatot talál Istennel. S ettől fogva már nem a rettegett istenséget imádja, hanem szereti Teremtőjét, Atyját teljes szívéből, lelkéből, minden erejéből. Felismeri a krisztusi parancsot, a szeretet parancsát: Minden erőnkől! Mert lehetetlen, hogy Isten, aki ezt a parancsot létrehozta, közönyösen fordulna el emberi erőlködésünktől. — Van, aki többször meginog: hisz, — elveszti hitét, majd ismét visszanyeri azt. Régi mondás, hogy míg gyermekek vagyunk, vakon hiszünk. Amikor felnövünk és mindent a legjobban akarunk tudni, már csak eszünkre hallgatunk, s csupán azt „hisszük” amit látunk. — De amikor elér az öregség bölcsessége, ismét Istenhez irányít minket.

A magukat hívőknek vallóknak is szükségük van a megtérésre. Felelőségük ebben is nagyobb. Nagyobb, mert szeretetlenségeinket Isten-hitünk birtokában követjük el. Naponta kell megújulnunk, újjászületnünk, megtérnünk a mások iránti szeretet-szolgálatra s le kell törnünk hívő-voltunk miatt érzett alaptalan önhittségünket és gőgünket. Hiszen önmagunkban semmik vagyunk. Amink van, kaptuk. S ez a naponta történő küzdés hitünkért, szeretetünkért értékes és érdemszerző Isten előtt.

Nagy térítő a halál. A semmi vár ránk vagy az örök élet? Ránk nehezedik elmúlt életünk felelőssége. Legkisebb hibánk is mázsás súlyként nyom. Ilyenkor sokszor elég egyetlen segítő szó, tekintet, biztatás, hogy Istenünkhöz térjünk. Mi, a Mindenségben száguldó parányi tűk, belekerülünk a nagy Mágnes vonzássába, hogy tőle többé sohase szakadhassunk el! — Morus Tamás szerint érdemszerzően kell hinni, nem elég csak hinni, hanem aktív szeretettel teljes hit kell hozzá... Ahogy Szent Ágoston mondja: nem tétlen, halott hit, hanem élő, gyors, forró hit, ami a szeretet és a jótettek által mindig Krisztussal halad együtt (The Heart of Th. More, Febr. 8.). A jótetteknel sohase gondoljunk mutatós, látványos megnyilvánulásokra, szenzációkra, olyanokra, amikre mindenki felfigyel! A farizeusi tettek már a krisztusi időkben kivívták a maguk ítéletét! Ne csak a fiataloktól várjunk el tiszteletet, szolgálatot, segítséget! A nyugdíjas kor a jótettek aranykorává lehet. Egyik előzvegült barátunk, aki évtizedeken át ápolta feleségét, ma több barátjával törődik, sétál velük, vásárol számukra, megosztja magányukat. Közben unokáira is vigyáz. Nem mindenki képes már egész napra elvállalni és gondját viselni a mozgékony aprónépnek. Erőnk fogy. Csak annyit vállaljunk, amit elbírnak látni és jószíval csinálunk, de azt vállaljuk. Szomorú és szánalmas tény, ha már az öregembert „szórakoztatni kell”, mert unatkozik. Értelmes ember öreg sem unatkozik. És az élet akkor nyugszik meg és teljesedik ki bennünk, ha segítünk, ha törődünk embertársunkkal, ha nem megyünk el mellette érzéketlenül. Ez tölti ki az űröket és szorítja háttérbe az öregkor kivédhetetlen nehézségeit, problémáit, elerőtlenedését, magányát.

Elmúlt a kor, amikor Istent minden erővel „bizonyítani” akarták. A szeretet fogalma, a szeretet léte, létjogosultsága és teremtoereje, amivel Krisztus ajándékozta meg a világot, minden logikai érvnél erősebben bizonyít. A legkevesebben jutnak el okoskodással és a logika által a hitig. — Am akinek ez igénye, tegye! Így is célhoz érhet. — Szent Pál apostol mond-

ja: „Bölcsességet hirdetünk mi is, de csak a tökéleteseknek. Nem ennek a világnak bölcsességét... hanem Isten titokzatos, elrejtett bölcsességét hirdetjük... Ki ismeri az emberek bensőjét, ha nem az ember lelke, mely benne van? Éppúgy Isten bensőjét sem ismeri senki más, csak Isten Lelke... Az érzéki ember nem fogja fel, ami Isten lelkéből ered. Oktalanságnak tűnik fel neki, s nem képes megérteni, hogy lelkileg kell azt elbírálni. A lelki ember azonban mindent elbírál, de őt senki sem bírálja el.” (1Kor 2,6-kk.)

És végül néhány *világhírű megtérésről és megtérőről*. Nem különös „véletlen”-e, hogy 1886 karácsonyán egyszerre három nagy lelket érintett meg Isten: Charles de Foucauld-t, Lisieuxi kis Szent Teréz-t és Paul Claudel-t.

Az előbb még hitetlen *Charles de Foucauld* egy gyónás alkalmával tért meg. Karácsonykor, az éjféli szentmisén már lelki barátjával, unokatestvérével, Marie de Bondy-val járul a szentáldozáshoz. A későbbi „tamanrasseti remetét” ez az Istenre találás vezette vissza az emberekhez is, rádöbentette szellemi képességeikre és nyomorukra. Szellemi nyomorban élnek, mert nem ismerik az Urat, anyagi nyomorban, igazságtalanságban, megvetésben, megaláztatásban. Ettől az emberi szegénységtől szenvedett *Charles de Foucauld*, mint kegyetlen és gyógyíthatatlan sebtől. Jézus eljött, hogy megmentse a lelkeket — mondta —, arra tanít, hogy a lelkek üdvösségének gondja legyen életünk műve.

Lisieuxi Teréznek is fordulópontra jelentett 1886. év karácsonya: „Erőssé és bátorrá tett az Ur — írja. Felfegyverzett és azóta az áldott éj óta egyetlen küzdelemben sem szenvedtem vereséget.” Az éjféli miséről való hazatéréskor új élet kezdődött számára (A.M.Carré: *La conversion quotidienne*, 205—208.).

Paul Claudel is ugyanez év karácsonyi nagymiséjén tért meg. Gyermekkorában vallásos nevelésben részesült, de utóbb belekerült a nagyváros forgatagába és eszei labirintusába. Az akkor 18 esztendősi fiú a szertartásokat a párisi Notre Dame székesegyházban, a második oszlopnál, a kórus feljáratánál figyelte. „S akkor történt az esemény, ami egész életemen úrrá lett — írja. Egy pillanatban megérintette valami a szívemet és hittem. Hittem akkora vonzásnak engedve, egész lényem fölemelkedésével, olyan hatalmas meggyőződéssel, oly biztonsággal, ami semmi helyet sem hagyott a kétségnek, — hogy azóta egyetlen könyv, egyetlen érvelés, egy tevékeny életnek egyetlen kockázata sem tudta megingatni hitemet... Isten van, itt van. Valaki Ő, éppoly személyes lény, mint én! Szeret engem, hív engem.” (P. A. Lesort: *Paul Claudel par lui même*, 26.)

Hasonló élménye volt *Thomas Mertonnak* Kubában, a ferencesek egyik gyermekmiséjén. A gyerekek a Credo-t mondták... „Anélkül, hogy bármi különöset láttam vagy észleltem volna — írja — abszolút és vitathatatlan biztonsággal tudtam, hogy előttem, közöttem és az ol-tár között, valahol a templom közepén, fönn a levegőben, de egyenesen a szemem előtt, simán érzékelhetően, egyben az érzékeken túl, ott volt Isten egész lényében, egész hatalmában, egész dicsőségében, maga Isten... s ez a megdönthetetlen biztonság, világos és azonnali tudása annak, hogy az Ég egyenesen előttem van, mennydörgésként ért, s villámként hasított belém, s úgy tűnt, felelem a földről... s ez nemcsak a valóság, az igazság érzéklése volt, de ugyanakkor az öröm, a nagy öröm megindultsága, mint nagy örömkialtás, s éppúgy a szeretet élménye, mint a megismerése, amiben a szeretet és a tudás teljességgel elválaszthatatlanok voltak” (The Secular Journal of Thomas Merton, 77.).

A francia munkáspap, *Jacques Loew* ezt írja: „24 éves koromban fedeztem fel Istent. Azóta — sok idő telt el —, állandóan új örömet, erőt és újra születő boldogságot találok ebben a nagy biztonságban: Isten van, nem hazugság, Isten van és szeret engem” (J.L.: *Dans la nuit j'ai cherché*, 9.).

John Powell atya így írja le váratlan istenélményét: „Egyik péntek este történt kora tavasszal (az esti lelkiismeret-vizsgálat idején). Egy szivattak hirtelenségével és megrázkódtatásával tapasztaltam meg magamban Isten jelenlétét. Azt mondják, hogy egy élményt senki sem tud másnak átadni; csak azt, ahogyan ő maga reagált. Bizonyos, hogy így van. Csak azt mondhatom, — igyekezve, hogy élményemet veletek megosszam, — hogy léggömbnek éreztem magamat, amit Isten jelenlétének tiszta öröme fúj föl, egészen addig a furcsa érzésig, hogy ezt a hirtelen extáziát nem tudom tovább tartani. — Meggyőződés, hogy minden emberi élmény, — főleg ami a végtelen Istennel kapcsolatos, — alapvetően közölhetetlen. Valahogyan Isten az emberi értelem perifériáin túl működik. Éppen azért, mert végtelen. Őt nem vihetjük be a véges emberi ész fókuszába és valamiképpen végtelenségének ezek a sugara nem illeszthetők véges koncepciókba és szavakba. Csak annyit tudok mondani, hogy megérintett engem. Visszagondolva emlékszem, hogy Isten érintése egészen új látást és életszemléletet lobbantott fel. Mintha először rossz szemüveget raktam volna fel. Egészen új és nagyon szép világ mutatkozott meg és a dolgoknak ez az új módon való látása valahogyan csökkenti minden előző látás jelentőségét. A hit valóban belső szempár, amely meglátja, ami azelőtt nem volt látható” (J.Powell: *He touched me*, 16, 18, 19.).

A KÖZÖSSÉGI LELKISÉGRŐL

A közösségről, a helyi egyházak lelkiségéről

Az embereknek a személyes Istenben való hite — bármennyire is egyéni döntésen alapul — nem független, nem elszigetelt jelenség, hanem tapasztalatainknak summázatára épül; épp ezért ezer szállal fűződik mindenhez, amivel akár közvetlenül, akár közvetve kapcsolatba kerülnek az őket körülvevő anyagi és szellemi világban. Így nem független attól a keresztény közösségtől sem — sőt igen erősen függ tőle —, melyhez tartozott, tartozik vagy amelyhez tartozni szeretne.

A mai egyházban, bár sokan gyötrődnek emiatt, sajnos elég kevesen tesznek valamit (tisztet a kivételnek) az igazi emberi közösségek kialakításáért. Ami a legszomorúbb, észre sem veszik ezt a hiányosságot, megelégszenek a szentmise mondással és hallgatással, a szentségek kiszolgáltatásával és felvételével. E nagy értékű cselekmények Isten és ember kapcsolótát vannak hivatva segíteni és elmélyíteni, de kevésnek bizonyulnak, ha közben az emberek közötti kapcsolatok kialakítása és fenntartása háttérbe szorul.

A szentmisen való részvétel, a szentségekhez járulás mellett égetően szükség lenne arra, hogy mielőbb ténylegesen is megismerjék egymást legalább az egy templomba, az egy misére, az egy paphoz járók.

Az emberekben sokszor olyan erős a közösséghez tartozás igénye, hogy átlépnek a nagy-egyházból valamelyik szektába. A kívülállók legalábbis azzal magyarázzák a szekták, illetve a szektatagok számának emelkedését, hogy a szekták kis közösséget tudnak biztosítani, amire a katolikus egyház méreténél fogva képtelen. Az egyik délamerikai püspök a szekták elszívó hatásáról panaszkodott VI. Pál pápának. Azt a választ kapta, hogy alakítson katolikus „szektákat”.

Az az ellenvetés, mely szerint a kis közösségek alakítása a hívek nagy száma miatt városban lehetetlen, nem fogadható el. Kisebb, nagyobb, az érdeklődési köröknek megfelelő csoportokban mindenütt megoldható, ahol a pap nemcsak arra jön rá, hogy képtelen mindent egyedül elvégezni, hanem fel is fedezi a készségek segítőtársakat, felkéri, hívja, igénybe veszi őket. Ott pedig, ahol nem lennének, ő maga fáradozik azon, hogy keresse nevelje azokat, akik irányítása nyomán munkatársaivá válhatnak.

Nem csoda, ha szűkölködünk aktív emberekben. Nagyon hosszú időt töltöttek a hívők az egyéni (legfeljebb családi) ájtatosság keretei között. Ezek értékét egy percig sem vitatva — addig, amíg nem kapnak lehetőséget az egyházi élet számos területén a laikusok is, — súlyos tévedés lenne kijelentnünk, hogy nincsenek ilyen embereink. Sok szó hangzik el a világiak szerepéről, a kis közösségek szükségességéről, de hol létesültek már ilyenek? Ma is vannak mélyen hívő, hivatást érző emberek — fiatalok, idősek egyaránt. Az az ember — aki felismerte, hogy van Valaki, akinek ő fontos, aki ezt magával az életre való meghívással nyilvánította ki, akinek a hívására csak egyetlen helyes feleletet adhat: ugyanolyan komolyan veszi önmagát, mint amilyen komolyan vette Az, aki őt az életre meghívta, — elindul.

A teljes súlyú, felelős döntés átalakítja, istenközpontúvá teszi az embert azáltal, hogy átengedi magát, hagyja, hogy az Isten uralkodjék el benne. Szavai, cselekedetei látszólag mit sem árulnak el a lényegében bekövetkezett változásról, hiszen megnyilvánulásait tekintve ugyanúgy él, mint azelőtt; de mégis — egész gondolkodásában, minden tetteiben — többé már nem a saját szempontjai az irányadók. Ez az ember képes megsejteni, hogy hordoz valamit magában, amely bár megfeythetetlen titok, mégis van. Megérti azt is, hogy mennyire nem csak az övé, mennyire nem kisajátítható, hogy minden ember számára elérhetően megta-pasztható, közös kincs: a létadó Isten megnyilatkozása benne és az egész teremtett világban.

Ebben a tudatosulási folyamatban születik meg a felnőtt hit. (A gyermeki tudatnak megfelelően persze azelőtt is létezett, de csak az, akiben valamikor hirtelen fénygyújtásként jelentkezett, az észleli ugrásszerűen a felnőtt és a gyermek hite között levő minőségi különbséget.) Abban a pillanatban, amikor az ember lelke mélyén a megtérés első mozzanatainak megszületik az Istennek adott válasz: az életajándék elfogadása — megkezdődik lelkéből az öröm kiáradása először az Isten, majd kisebb-nagyobb késéssel az emberek felé. Szeretne kitarulkozni, „felfedezését” másokkal megosztani, velük együtt menni, vállalva őket, ahogy az Isten is vállalta a hétköznapi tennivalók és az ünnepek idején éppúgy, mint a nehéz órákban.

Aki nem érzett így soha, az a megtérésben csak önmagát kötelezte el, pedig az elkötele-

zetség magában foglalja a küldetésvállalást a körülöttünk élők hívására és a velük való életközösségre is. — Mindez nem valami elvont vágyakozásként jelentkezik, hanem konkrét környezetben: a családban, a munkahelyen, a helyi egyházban. — Elvileg minden gondolkodó keresztény ember eljuthat erre a felismerésre, de mihelyt az adott helyen tenni próbál, azt kell tapasztalnia, hogy még ott is ahol vannak ilyen próbálkozások — gyermekcipőben jár a közös élet. (Nagyon sok helyen pedig egyáltalán nincs is.)

Igy volt ez a mi esetünkben is. Évekkel ezelőtt az egyik budapesti templomban — ahol csírájában sok lehetőség volt (fiatal emberek, magvas beszédek, bensőséges liturgia stb.) ahhoz, hogy valódi-valóságos közösség alakulhasson ki — ún. segítség-akciót kezdeményeztünk annak a felismerésnek nyomán, hogy kevés az előbb felsorolt, az egyéni hitet valóban mélyen erősítő tényezők megléte, hogy az együttéléshez kölcsönös egymás felé irányuló tettekre van szükség. A rászoruló, különösképpen a nagy nehézséggel induló fiatalok támogatására indított szerény gyűjtőakciónak — amint azt az évenkénti, a templomban felolvasott buzdító leveleinkben mindig hangsúlyoztuk — csak kezdetnek szántuk, az egymás felé fordulás első életjelének. Akkor úgy éreztük, mintha valóban elindult volna valami a megvalósulás irányába, az igazi közösség kialakítása felé és mintha valóban meg lett volna erre a lehetőség is és a készség is a lelkekben. Magunk is meglepődtünk a kis összegekből összegyűlt évi 20 000 forint eredményen. Bár a legjobb kezekre bíztuk, mégis keletkeztek az elosztással kapcsolatosan aggályaink, melyek összefüggtek azzal a tapasztalatunkkal, hogy a meglehetősen sok (pár száz) ember kevéssé vagy egyáltalán nem ismeri az odajárókat és körülményeiket. Márpedig mind az anyagiakban, mind az (eredeti célunk szerinti) lelkiekben való segítségre akkor kapunk és adunk lehetőséget, ha megismerjük egymást. Csak ezáltal jöhet létre a szolaátlat útja, mert hogyan is jöhetne ahhoz egy idegen, hogy bármit kérjen, és hogyan is fogadhatnánk el tőle bármit. A pap lehetőség hiányában sokszor nem tud segíteni, aki viszont tudna is, szeretne is, talán éppen jelen van, de mindenki számára rejtetten. Minden emberi kapcsolathoz, közös tevékenységnek alapvető feltétele ugyan az egymás ismerete, mégis ilyen irányban sajnos kevés előrelépés történt nálunk is. Nálunk, ahol sokan nemcsak üres frázisként emlegetik a testvér, a család, az otthon szavakat, hanem „szemmel láthatóan” már otthon is vannak. Lehetnek is, mert mindegyikük számára volt legalább egy valaki, aki észrevette, aki köszönti, aki érdeklődésével kíséri és keresi, ha hiányzik.

Mégis vannak — és ők vannak többen (fiatalok is, idősebbek is) — akik évek óta hűségesen jönnek, de csak szívükben lehetnek tagjai a közösségnek, mert soha nem hívták, soha nem köszöntötte, soha nem beszélgetett velük senki. Magányosan hagyják el hétről hétre a templomot. Közénk járnak, nem „zavarnak”, csöndesek, türelmesek, imádkozók. (Mennyire vágyódhatnak a melegségre, ha mégis eljönnek annak reményében, hogy végre befogadják őket is.) — Megelégszünk azal, hogy látjuk őket, hogy mindig az Istenre hivatkozunk nekik ott is, ahol az embernek kellene könnyeket letörölnie, kezét nyújtania?

Nagyon meg kellene becsülnünk azokat, akik hűségesek, kifejezve ezzel nemcsak az Istenhez, hanem az emberekhez (konkrét valakikhez) való ragaszkodásukat is. — Hogyan híhetné el bármelyikük is „az Istennek szüksége van az emberre” megállapításunkat, ha minduntalan tapasztalnia kell, hogy nekünk nincs rá szükségünk. — Nálunk is úgy van, mint sok helyen. Az ismerősök hamar megtalálják egymást, és nem veszik észre azokat, akik társtalank, magányosok, akik közelednének. Ahhoz, hogy együtt élhessünk, nem elég a szentmisében való lelki találkozás, nem elég a lelkiatyával való egy-egy beszélgetés sem, folyamatos és személyes egymásközi kapcsolatokra lenne szükség.

Nem lehetne-e a „véletlenszerű”, így nagyon lassú ismerkedési folyamatot — amely évek hosszú során egyeseknél már a köszönetnél tart — kicsit meggyorsítani? Ez a feladat viszont — mint mindenütt — azé, aki otthon van, aki mindenkit ismer, akinek módjában áll az ismeretlenek között közvetíteni; senkire át nem ruházhatóan a házigazdái, jelen esetben a papé, és azoké, akiket segítőtársainak már elfogadott.

Mostani kérésünk elsősorban ezeknek szól: ismerjék meg az embereket, mérjék fel, kik szorulnak segítségre, gondozásra és kik azok, akik ebben segíthetnek. Ne késlekedjenek sokáig. Előnékesek, felolvasóink már vannak, de ha minél előbb kialakul irányításuk nyomán a további munkamegosztás — természetesen a hívek egyre aktívabb közreműködésével —, annál hamarabb indulunk el a valóságos közösséggé alakulás irányába. A pap számos lelkipásztori munkában (melyeket képtelen ellátni) támaszkodhatna a ma is mindenütt fellelhető tenni vágyókra. Így például a gyermekek, a fiatalok nevelésében, az öregek, a lelki sérültek gondozásában igénybe vehetné segítségüket.

Ne küldjük más területre azokat, akikre az egyháznak égetően szüksége van. A keresztény név egyet kellene jelentsen az élő szeretettel, de sokszor egy-egy világi munka- vagy lakóhelyi közösségben, egy-egy klubban vagy szakkörben jobban megnyilvánul, mint az Isten gyermekei között. — A szemléletváltozásra nem általánosságban, hanem minden helyi egyházközösségben szükség van, ahol együtt szeretnének élni az arra vágyók. Amíg egy közösség igazán

nem lesz valódi közösséggé, addig nem lehet hiteles hordozója és továbbadója Krisztus üzenetének sem. Ha Isten országa már elkezdődött, minden reményünk meg lehet arra, hogy már most sem lesz eredménytelen minden próbálkozásunk. — Miért nem kezdjük végre el?

A „segítés” házaspár

Jézus követésének korszerű módja, a munkahelyi közösségben

Jézus egyéniségének, tanításának és életművének lényege: igazságban és szeretetben szolgálni az Istent és az emberiséget. Az igazság és a szeretet megvalósítását elvben minden becsületes ember helyesli és igényli, de a gyakorlatban többnyire a saját igazságuk érvényesítésére és az önszeretetre helyezik a súlyt; a mások és a közösség szempontjai háttérbe szorulnak.

A ma kereszténye az igazság és a szeretet valóra váltását magasabb fokra emelheti, ha tőle telhetően igyekszik magára öltetni Jézus lelkületét és a példája nyomán jár el. Önmaga kibontakozását, a szocialista társadalom javát és a kereszténység hitelét mozdítja ezzel elő.

A ma kereszténye közösségi ember, aki a napjának legfrissebb, tevékenység kifejtésére legalkalmasabb időszakát a munkahelyén, a munkatársai között tölti el. Itt nyílik számára leginkább lehetőség képességei kifejtésére, eredmények elérésére és tanúságtételre. Itt bizonyíthatja be elsősorban, hogy mit ér, miként tudja alkalmazni azokat az életelveket, amelyekre a lelkében igent mondott. A ma keresztényének a munkavégzés és a munkatársakkal való érintkezés mikéntje a hite szerinti élet egyik döntő próbatétele. A hit akkor valóságos, élő, hiteles és vonzó, ha cselekedetekben nyilvánul meg. A munkaköri kötelességeink teljesítése közben csak a tetteinkben kifejezésre jutó hitünkkel világozhatunk. Ha ennek jelentőségét fel fogjuk és ha a munkahelyi magatartásunkat az jellemzi, hogy abban valami szellemi, lelki értéktöbblet ismerhető fel, akkor a hitünkről mások előtt vallomást tettünk.

Jézus tanítását sokan akként értelmezik, hogy abból egyes megnyilatkozásokat kiemelnek, előtérbe állítanak és ezáltal a tanításának igazi, lényeges tartalmáról elterelődik a figyelem. — Jézus félreérthetetlenül és teljes határozottsággal szögezte le, hogy az Isten és az embertársaink szeretetének parancsán „függ az egész törvény és a próféták.” (Mt 22,40) Életével és halálával bebizonyította, hogy működésének indító oka, mozgató ereje és célja ebből az alapelvből eredt. — Azt is kétséget kizáróan hirdette (Mt 25,31—46), hogy az egyén lelki értékének megítélésénél az lesz majd a legfőbb ismérv: mit tett szeretetből tevékenyen és áldozatkészen? Jézus azt várja tőlünk, hogy minden embertársunkban Őt lássuk és a tetteinket úgy bírálja majd el, hogy „amit bárkinek cselekedtünk, neki cselekedtük.” (Mt 25,40)

Mindezek alapján azt mondhatjuk, hogy Jézus követésének korszerű módja a munkahelyi közösségben: napi munkánknak, legjobb tudásunk és lelkiismeretünk szerinti végzése és embertársainknak Jézus iránymutatásával egyező szolgálata. Felvetődhet a kérdés, hogy ebben a megfogalmazásban mi az újszerű, és hogy a hívő keresztény ember munkavégzésében, munkahelyi magatartásában a hitéből folyóan miként jelentkezhet valami többlet? — A kereszténység az emberi munka jelentőségét mindenkor helyesen fogta fel, híveit imádkozni és dolgozni tanította, a munkába pedig az istenszolgálat szellemét igyekezett beleoltani. Napjaink gyökeres fordulata (az egyénileg végzett munka úgyszólván megszűnt, nagyobb munkahelyi közösségek jöttek létre, a kereszténység elenyésztése folyamata tényezővé vált) új fordulat elé állítja a hívőt is: megoldást kell találni arra, hogy az új viszonyok között is megvalósíthassa keresztény mivoltát anélkül, hogy a hitéről egyetlen szót is szólna.

Miként lehetséges ez, hiszen a keresztény kötelessége lényegileg ugyanaz, mint a munkatársaié? Miben különbözhet munkatársaitól? — Egyedül a munkához-viszonyulás és az emberi magatartás mikéntjében. — A ma kereszténye kiegyensúlyozottságával egyetértést és nyugalmat sugározhat. Munkájának minőségi színvonalával példát mutathat, tanácsokat adhat. Munkatársai örömeiben, bánatában osztozhat, beteglátogatásokat szervezhet, az elmagányosodottak felkarolását kezdeményezheti. Műveltségével, okos ötleteivel az olykor tartalmatlan beszélgetésekbe értelmet vihet. A hozzá forduló külső személyeknek azt nyújthatja, amit hasonló helyzetben tőlük elvárna.

Ha valóban a hite szerint él, megbízhatósága, helytállása, munkaszeretete, segítőkészsége a munkahelyén megbecsülést vált ki. Környezetében így tudatosul, hogy a keresztény hitből élő ember komolyan hozzá tud járulni a szocialista társadalmi viszonyok javításához, ezért jelenléte szükséges és hasznos. Az ilyen keresztény magatartás nyomán a hívő ember lelki-sége elmélyül, gazdagodik. Erőt meríthet az elért jó hatásból. Megbízonyosodhat, hogy a hitét okosan és őszintén élő keresztény otthonosan érezheti magát mindenütt, ahová őt az élet állítja. Mi az a többlet tehát, ami a hívő magatartását áthatja? Az Istenből kiinduló és az Istenre irányuló szeretet. Az embereket szerethetjük és szolgálhatjuk általános emberbaráti

érzésből és megfontolásból is, de más az a szeretet, lelkesültebb az az indulat, amelybe önmagunkat azért adjuk oda, hogy az Istennek szolgáljunk. Az ilyen életmód, az ennek nyomán észlelhető „gyümölcs” feltétlenül felkelti a figyelmet a „fa” iránt, amely ilyen természetű létrehozni, mert „a jó fa jó gyümölcsöt terem” (Mt 7,17). *Az ilyen életmód egyben a kereszténység társadalmi létjogosultságát és nélkülözhetetlenségét is nyomatékosan aláhúzza.*

Dr. Sz. K.

JÉZUS KÖVETÉSE ÉS AZ ÉRTE VÁLLALT ÁLDOZATOK

Jézus követésében élünk

Nekünk, kozmikus távlatokhoz és lehetőségekhez szokott mai embereknek nem nehéz elképzelnünk a következő jelenetet: A világ valamennyi keresztényét — gyermeket, férfit, nőt — egyszerre keresztaláírára ítélik. A földre ágyazott, de a felhők magasába vesző gigantikus gerendára ez a felírás kerül: „Jézus követői”. A szédületes méretű keresztfán mindnyájunknak jut hely, akik megkeresztelkedtünk.

A szívszorító látomás: a valóság. Amikor megkeresztelték minket és átvettük keresztény személyazonosságigazolványunkat, névre szóló meghívást kaptunk: legyünk Jézus követői. Akár elfogadtuk ezt a meghívást, akár hallatlanba vettük. Krisztus, akihez tartozunk, állandó követésére ösztönöz.

A keresztiséggel gyökeres fordulat következett be életünkben. Szent Pál a Rómaiaknak írt levelében így próbálja kifejezni ezt a misztériumot: „Nem tudjátok, hogy mindnyájan, akik megkeresztelkedtünk, Jézus Krisztusra, *halálára* keresztelkedtünk meg? A keresztiség által ugyanis vele együtt a *halálba* temetkezünk . . . *Meghaltunk* Krisztussal” (Róm 6,3—4,8). A halál azonban nem vég, hanem a Jézus-követés első, elengedhetetlenül szükséges lépése. Az apostol másutt így ír a keresztény misztériumról: Tagjai leszünk Krisztus Titokzatos Testének (1Kor 12,13), Krisztus és a Lélek lepecsételt tulajdonává válunk (Ef 1,13—14), fokról fokra „ugyanazon képmássá változunk át az Úr Lelke által” (2Kor 3,18). Halálunk voltaképpen nem más, mint a Krisztusban való új életünk kezdete: A halálba temetkezünk, hogy amint Krisztus az Atya dicsősége által föltámadt halottaiból, úgy mi is *új életet* éljünk . . . Hiszen tudjuk, hogy a régi ember bennünk azért feszítettett keresztire vele együtt, hogy ne szolgáljunk többé a bűnnek. Ha tehát meghaltunk Krisztussal, hisszük, hogy Krisztussal együtt *élni* is fogunk. Ezért tekintésük úgy magatokat, hogy meghaltatok a bűnnek, de *éltek* Istennek Jézus Krisztusban” (Róm 6,4.6.8.11.).

Pál a halálból újjászületett és a Krisztus tagjaként új életet élő keresztény előtt felvillantja a végső perspektívát is: „Ha halálának hasonlósága által egybenötlünk vele, akkor *föltámadásában* is úgy leszünk” (Róm 6,5). Sőt, a bűntől megszabadulva és a Föltámadatal életközösségben levő keresztény, bizonyos értelemben, már fel is támadt: „Bár bűneink miatt holtak voltunk, (Isten) Krisztussal életre keltett minket. Kegelemből üdvözültetek. (Isten) Krisztus Jézusban ugyanis *föltámasztott* minket” (Ef 2,5—6).

Halál — újjászületés — feltámadás: Ime erre az életpályára állított mindnyájunkat a keresztiség. Mivel egy a keresztiség, lényegében egy a hivatás is: arra kaptunk meghívást, hogy saját életünk idő-tér keretei között újraéljük a *húsvéti misztériumot*, hogy „fokról fokra” Jézus képmásával változzunk” (2Kor 3,18).

Az első Krisztus követők magától értetődőnek tartották ezt az általános meghívást. Bármilyen társadalmi osztályhoz tartoztak is, bármilyen volt is előéletük, bármilyen életállapotban éltek is, vállalták a keresztiségükör kapott meghívást: kövessék Jézust. Szabják életüket az Ő életéhez, ha kell, hagyjanak el mindent Őerte, ha azt kívánja, a hit engedelmességével adják Érte életüket. A római birodalom cirkuszainak porondján ezrével végezték ki azokat a nőket, férfiakat, sőt gyermekeket, akiknek egyetlen bűnük volt: keresztények voltak, feltétel nélkül hitték „Jézus Krisztusban, Isten Egyszülött Fiában, aki értünk ember lett, kínhalált szenvedett, meghalt, eltemették — és harmadnapra föltámadt az Írások szerint”. Jézus követői Általa, Vele és Benne lángba, vérbe, vízbe, vadállatok fogai közé temetkeztek, mert hitték, hogy Vele együtt föl is támadnak.

Az egyház kezdettől fogva szentként tekintett a vértanúkra. De érdekes módon Szent Pál ezzel a „szent” jelzővel szólítja meg az első közösségek híveit is. Megkereszteltnek és „megszenteltnek”, „szentnek” lenni az első keresztények számára egyet jelentett. „Pál . . . a Krisztus Jézusban megszenteltetteknek, a meghívott szenteknek” (1Kor 1,1); „Isten szereteteinek, a meghívott szenteknek, akik Rómában élnek” (Róm 1,7). Péter a meghívó Szent (Krisztus) nevében

sürgeti a megkereszteltek: „magatok is váljatok szentté egész életmódotokban” (1Pt 1,15); „szent nemzet tulajdonául lefoglatok nép vagytok” (1Pt 2,9).

Az első keresztény közösség tagjai, a „meghívott szentek”, újabb ezrekkel és milliókkal ismertették és szeretették meg Krisztust. Elsősorban *evangéliumi életpéldájukkal tanúskodtak* arról, hogy „az élet megjelent” (1Jn 1,2), de szóval is hirdették az emberiség történetének legnagyobb eseményét és Örömhírét: „Isten szeretete abban nyilvánult meg, hogy Egyszülött Fiát küldte a világra, hogy általa éljünk” (1Jn 4,9); „Azt hirdetjük tehát nektek, amit láttunk, hallottunk, hogy ti is közösségben legyetek velünk. A mi közösségünk ugyanis közösség az Atyával és Fiával, Jézus Krisztussal” (1,3).

Az Örömhír terjedt, a keresztességben milliók és milliók lettek tagjai Krisztus Titokzatos Tés-tének, és követték Jézust a húsvéti misztérium útján. 2000 év óta hangzik már Krisztus hívása... Jézus nem egy-két kiváltságost hív, hanem mindnyájunkat. Halála előtt is mindnyájunk megszentelődéséért könyörgött az Atyához (vö Jn 17,20—24). Tőlünk, mai Jézus követőktől is ugyanazt kéri, mint Anyjától, az apostoloktól, Mária Magdolnától, a gazdag ifjútól: lépünk nyomába, fokról-fokra alakuljunk képmásává, szentelődjünk meg az igazságban (vö. Jn 17,17). „Szentek” vagy legalábbis „meghívott szentek” vagyunk.

Nem könnyű szentként tekintenünk önmagunkra és testvéreinkre. Tudatunkban ugyanis a *keresztény* és a *szent* eredetileg egyenértékű fogalma már réges régen kettévált ill. beszűkült. Sajnálatos módon az életszentség beszűkült értelmezését tükrözi az egyház szenttéavatási gyakorlata is.

Ha egy pillantást vetünk a boldoggá- és szenttéavatott nők és férfiak statisztikájára, azonnal feltűnik, hogy túlnyomó többségük szerzetes (rendalapító) és pap vagy általában egyházi; a régebbi századokban pedig sok volt közöttük a királyi vagy előkelő származású. Pierre Deloaz: *Sociologie et canonisation* című, 1969-ben megjelent munkájában alapos statisztikai vizsgálat után megdöbbenet állapítja meg: a szentté- és boldoggá avatottak túlnyomó többsége egyházi személy. Akad közöttük néhány világi keresztény is, de azok szinte kivétel nélkül cölibátusban éltek vagy fiatalon meghaltak. Az 1634 előtt szenttéavatott 19 világi keresztény közül 15 királyi vagy nemesi családból származott. — A legújabb statisztikák sem nyújtanak vizsgálatosabb képet. VI. Pál pápa a szentévből 19 személyt emelt az oltárra. Egy kivétellel valamennyi pap ill. szerzetes. Még bizonyos objektív szempontok (megkezdett eljárások befejezése, bonyolult, hosszantartó, tehát csak szerzetesközösségek által végigkísérhető esetek stb.) ismeretében is felvetődik a jogos kérdés: Miért nem avat az egyház boldoggá vagy szentté ún. „világi” keresztényeket? Családanyákat, egyszerű, hétköznapi keretek között élő, hősi Krisztus követőket? Miért nem állít ilyen „hétköznapi szenteket” példaként az ember elé? Az életszentség útja csak rendkívüli egyéniségek számára járható?

Az evangélium tanítása világos. „Jöjj és kövess engem!” (Mk 11,21). „Jöjjetek hozzám *mindnyájan*, vegyétek magatokra igátam és tanuljatok tőlem” (Mt 11,28—29). „Menjete, tegyete tanítványommá *minden* népet” (Mt 28,19) stb. A 2. Vatikáni zsinat szerencsére visszahajolt az életszentség, a Krisztus-követés eredeti, evangéliumi szemléletéhez. Az Egyházzal szülő konstitúció, mielőtt az egyházi hierarchiáról szólna, külön fejezetet szentel Isten népének. Isten újszövetségi népének tagja mindaz, aki hisz Krisztusban és megkeresztelkedik. Isten népének azok a tagjai, „akik az élő Isten ígéje által vízből és Szentlélekből születtek újjá” (LG 9.) „Ezt a népet jellemzi Isten gyermekeinek méltósága és szabadsága; mindegyikük szívében pedig úgy lakik a Szentlélek, mint templomban. A nép törvénye az új parancs: Úgy kell szeretni, ahogyan maga Krisztus szeretett bennünket (vö. Jn 13,34); célja az Isten országa, amelyet maga Isten kezdeményezett a földön, amelynek eayre terjednie kell, míg Isten tökéletessé nem teszi a történelem végén, amidőn megjelenik Krisztus, a mi életünk (vö. Kol 3,4)” (LG 9.).

A zsinati konstitúció elemzi az életszentségre szóló általános meghívást: „Az Egyházban *mindenki* (...) meghívást kap az *életszentségre*, az apostol szava szerint: „Az az Isten akarat, hogy szentek legyetek” (1Tesz 4,3; vö. Ef 1,4). Az egyház szent és ez szüntelenül meg is nyilvánul — és meg is kell nyilvánulnia — azokban a gyümölcsökben, amelyeket a kegyelem által a Szentlélek érlel a hívőkben; sokféleképp tárul fel azoknál, akik, — embertársaik épülésére a maguk élethivatásában a *tökéletes szeretetre* törekveszenek... Mindenki előtt világos, hogy bármely rendű-rangú keresztény ember meg van hívva a teljes értékű keresztény életre és a tökéletes szeretetre...A hívők a *tökéletesség* elnyerése végett vessék latba erőiket, amelyeket Krisztus ajándékozásának mértéke szerint kaptak, hogy az *ő nyomában haladva, éhözza hasonulva* és mindenben megtartva az *Atya akaratát*, szívvel-lélekkel szenteljék magukat Isten megdicsőítésének és a felebarát szolgálatának (LG 39., 40. pont).

Az evangélium és a zsinat teljesen egybehangzó tanítása alapján nekünk, mai „meghívott szenteknek” is szembe kell néznünk azzal a valósággal, hogy a világ legradikálisabb követelményeket támasztó életállapota a miénk, a megkeresztelteké. Kereszténynek lenni, a szó teljes értelmében, tehát Jézus követésében élni, fokról fokra Hozzá hasonulni, életünkben

a húsvéti misztériumot kifejezni soha nem volt gyerekjáték. Sem az első keresztyének korában, sem ezer évvel később, ma. Teljes, egész életre szóló, radikális elkötelezettséget követel: mindnyájunktól.

Mielőtt még néhány gondolattal elmélyítenénk a Jézus-követés keresztségünkéből fakadó legfőbb mozzanatait, két megjegyzést teszünk. a) Gondolatmenetünkben az *általános*, közös, minden megkeresztelt számára érvényes meghívás szempontjaira szeretnénk rávilágítani. A húsvéti misztérium megélésének módja, természetesen, személyenként más és más. Minden megkereszteltnek a maga sajátos életállapota, körülményei, adottságai szerint kell Jézust követnie. Másképp jár Jézus követésében az egyházi hivatást betöltő (szerzetes, pap, püspök) és a világban kovász-szeret betöltő keresztyén. Az életállapotok (cölibátus, családi élet), az egyház életében betöltött szolgálatok különbözősége csak színezi, variálja a keresztyén életszentségre szóló *általános*, mindenkire vonatkozó meghívás megvalósítását. Az eszközök, a módok különböznek, a cél ugyanaz. — b) Egyesek számára talán idegenül hangzik az „életszentség”, „tökéletesség” kifejezés. Megvalósítására nem éreznek sem kedvet, sem bátorságot, sem hivatást. Célszerűbb lesz tehát, ha azt a kifejezést alkalmazzuk, amely az előbbi kettőt magában foglalja, de egyszerűbbnek és hozzánk közelebb állónak tűnik: Jézus követése, a húsvéti misztérium megélése. — Mit jelent ez részleteiben?

- *Haljunk meg a bűnnek,*
- *életünket bizzuk rá a Teremtő Atyára, keressük akarátát,*
- *szeretetlenben építsük Isten országát, és végül*
- *szabad elhatározással adjuk vissza életünket az Atyának.*

Meghalni a bűnnek

Az ősegyházban alámerítéssel kereszteltek, ezzel jelezték, hogy a megtért ember meghalt a bűnnek és „eltemetkezett”: *Amikor a vízből fölmerült, „új ember született”*. Az újjászületés, az új ember, témája gyakran visszatér az Újszövetségben. A keresztyén Krisztust öltötte magára, Krisztusban él, Krisztus él benne Lelke által. A Szentlélek teremtí újjá. Ez a halál és újjászületés feltétele az üdvösségnek; „Aki nem születik újjá vízből és Szentlélekből, nem mehet be Isten országába” (Jn 3,5).

Az új élet új életstílust követel a megkeresztelttől. Semmiképp sem azt, hogy elvonuljunk a sivatagba vagy szörszákba öltözzünk. De azt igen, hogy életünket lassanként minden részletében (kötelességteljesítés, kapcsolatok, beszédmód, öltözködés stb.) radikális módon az evangéliumhoz igazítsuk. Tudnunk kell azt, hogy bűnös hajlamainktól, rosszrahajló akaratunktól Krisztusba oldottságunk sem szabadított meg. Naponta meg kell halnunk a bűnnek, ellene kell mondanunk a sátánnak, bűnös hajlamainknak. Következtesen el kell utasítanunk azt a hamis gondolatot, hogy önmegvalósításunk egyedül tőlünk függ. Nyitott, alázatos készséggel kell befogadnunk a mindig jelenlevő Istent. A bűn gyökerei mélyebben húzódnak bennünk, mint gondolnánk, de belső világunknak van egy olyan zónája, ahová a rossz, szabad akaratunk hozzájárulása nélkül nem hatolhat be. Lelkünk mélyén, mondja Ágoston, Isten közelebb van hozzánk, mint mi saját magunkhoz. A Belső Várkastély szentélyében — tanítja Avilai Teréz — Isten vár ránk, és vonz magához. A bűn ellen viselt szüntelen harcunkban Feléje kell fordulnunk, Rá figyelniünk, Belőle merítenünk, Aki az élő vizek kiapadhatatlan forrása.

A megkeresztelt, a bűn rabszolgaságából felszabadult felnőtt keresztyén lényé belső zónájában él. A benne élő Krisztussal való élet- és szeretetegységét mélyíti el a kiengesztelődés szentségében, az eukarisztia vételében. A Lélek vezetésével és erejével naponta boldogan hal meg a bűnnek, hogy újjászületve Krisztus életét élje. „Istennek él Krisztus Jézusban” (Róm 6,11).

A Teremtő Atya akarataának állandó követése

Az új élet jelenti mindenekelőtt Isten akarataának követését, a *hit engedelmességét*. „Ne szabjátok magatokat a világhoz — kéri Pál a római „szenteket” —, hanem alakuljatok át gondolkodástok megújulásával, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a helyes, mi a kedves neki és mi a tökéletes” (Róm 12,2.).

Mit jelent ez közelebről? A bennünk működő Lélek által meg kell tanulnunk azt a tudományt, hogyan értelmezzük életünk adottságait, hogy az eseményekből kiolvassuk Isten rednk vonatkozó akarátát, és azt, sajátos hivatásunknak megfelelően megvalósítsuk. A követendő út nem mindig világos, a körülmények nem diktálják félreérthetetlen módon, egyértelműen Isten akarátát. Jézus sem értette meg egyszerre, hogyan kell véghezvinnie az Atya akarata

szerint a megváltás művét. Kutatta az Írásokat, imádkozott, értelmezte az eseményeket; lehetőségeket mérlegelt, választott, döntéseket hozott (vö. Zsid 5,7—9). Nekünk, Jézus követésében élő keresztényeknek is fejlődünk kell Isten akarata kifürkészésében. Ennek során óvakodunk kell egy bizonyos naivságtól, a leegyszerűsítő értelmezésektől; ugyanakkor tudatában kell lennünk annak, hogy Isten — itt és most — akar tőlünk valamit. Nincsenek értelmetlen, értelmezhetetlen események, még kevésbé értelmetlen élet! Amikor a hit engedelmes-ségét gyakoroljuk, nem kész elméleteket alkalmazunk, hanem felnőtt felelősségtudattal vállaljuk az állandó keresést, a szellemek megkülönböztetését és az esetleges helyesbítéseket.

Az élet körülményei meglehetősen szigorúak. Előbb-utóbb — ha valóban a végsőig követni akarjuk Jézust — a keresztút felé irányítanak. Ekkor is szabad engedelmességgel kell vállalnunk a hívési misztériumban való cselekvő részvételt. A minket végtelenül szerető Krisztus jár előttünk.

Isten országának építése a szeretetben

„Jézus bejárta egész Galileát, hirdette országának örömhírét” (Mt 4,23). Mennybemenetele előtt apostolaira bízta Isten országa építését, az örömhír továbbadását. Az Egyház azóta is elsődleges feladatának tartja e küldetés teljesítését. VI. Pál pápa az *Evangelii Nuntiandi* kezdetű apostoli buzdításában ezt olvassuk: „Az evangélizáló Krisztus elsősorban az „Országot, azaz Isten országát hirdeti, amelyet annyira fontosnak tekint, hogy ami rajta kívül esik az csupán a „többi”, amelyet hozzáadnak. Az Istenország tehát a legfőbb: minden egyebet ehhez kell mérni (...) (A hegyibeszédben) leírja ennek az Országának követelményeit” (EN 8.). Az egyház lényegénél fogva evangélizáló közösség. Tagjai az Örömhír továbbadásával építik Isten országát.

Jézus követésében járva elsősorban *életünkkel* kell építenünk Isten országát. „Egész életemmel akarom kiáltani az evangéliumot!” — írta Charles de Foucauld. Szavaink, életünk hiteles tanúságtétele nélkül, botránként hatnak. „Szóljak bár emberek vagy angyalok nyelvéen, ha szeretet nincs bennem, csak zengő érc vagyok vagy pengő cimbalom...” (1Kor 13,1). A világban kovász-szerepet betöltő keresztények „a világnak mindenféle feladatában és munkakörében, a családi és társadalmi élet megszokott körülményei között (...) mintegy belülről szenteljük meg a világot, az evangélium szellemében helytállva a maguk feladatában, és így elsősorban *életük tanúságával, hitük, reményük és szeretetük ragyogásával mutatják meg másoknak Krisztust*” — hangsúlyozza a zsinat is (LG 31.) Az *Evangelii Nuntiandi* 21. pontja részletesen kifejti a megkeresztelték egyéni és közösségi tanúságtételének aspektusait: „Látni rajtuk, hogy mindenkit megértenek, mindenkiel jó viszonyban vannak, (...) mindenkiel szolidárisak mindenben, ami szép és jó. Hitük egyszerűen kisugárzik a közéletre, olyan értékeket fogadhatnak el maguk körül, amelyek fölötté állnak a szokott értékrendnek; kisugárzik másokra reményük is. (...) Akik látják őket, önkéntelenül is azt kérdezik maguktól: Miért ilyenek ők? Miért élnek így? Mi ad nekik erőt? Az ilyen csöndes tanúságtétel (...) az evangélizálás első lépése” (EN 21.).

Szükség van természetesen Isten országa terjesztésének kifejezett módjaira is. „Addig nem lehet szó teljes értékű evangélizációról, amíg nem hirdetjük a názáreti Jézusnak, Isten Fiának nevét, tanítását, életét, ígéreteit, országát és annak igazságát” (EN 22.). A püspökök, papok és szerzetesek sajátos szerepének bemutatása után a Szentatya utal azokra a konkrét területekre, amelyeken a világban kovász-szerepet betöltő keresztényeknek kell építeniük Isten országát: „Evangélizáló munkájuk sajátos területe a rendkívül bonyolult politikai, társadalmi, gazdasági élet, a kultúra világa, a tudomány, a művészetek, a nemzetközi kapcsolatok, a tömegkultúra eszközei... a szerelem, a család, a gyermekek és ifjak nevelése, a szakmai munka...” (EN 70). A felnőtt, Isten akaratát kereső keresztényre vár az a feladat, hogy megtalálja azt a területet, amelyen csak ő tudja építeni az Országot. Legyünk tudatában annak, hogy küldetésünk van, hogy pótolhatatlanul fontosak vagyunk, mindnyájan, az Ország megvalósításában. Bátorítsanak minket a Szentatya szavai: „Legyen örömünk, hogy e feladatra elkötelezhetjük magunkat! Ismerje meg a világ, mit jelent az evangélium Jó Híre. De ezt a Hírt nem adhatják tovább szomorú és letört emberek, sem türelmetlen vagy aggódó emberek. Nem adhatja tovább más, csak akinek élete a Krisztusban gyökerező örömet sugározza és aki kész föltenni az életét arra, hogy eljőjjön Országa és az Egyház gyökeret eresszen a világ szívébe!” (EN 80.).

Átmenet az Atyához

A húsvéti misztérium halál és föltámadás. Egész életünk során ezt éljük meg: naponta meghalunk a bűnek, vállaljuk a kikerülhetetlenül jelentkező kereszteteket (betegség, lelki szenvedések, különböző fizikai és szellemi kisebbedések stb.). A lelki élet nagy mestereinek egybehangoz tanítása szerint a keresztényt nem érheti nagyobb kitüntetés, mint ha részesedhet Krisztus keresztjében, egyesülhet a szenvedő Krisztussal. A szenvedés nem öncél. Csak azért vállaljuk — szabadon, az Atya iránti feltétlen engedelmisségben — mert a végsőkig akarjuk követni Jézust. Ő pedig „engedelmes lett a halálig, mégpedig a kereszthalálig” (Fil 2,8). Jézus kiűresítette önmagát, szeretetből vállalt engedelmisségben adta vissza az életét az Atyának. Így váltott meg minket. Jézust követésében leélt életünknek ez a szabadon vállalt, önátadó szeretetből fakadó „kiűresedés”, „kenózis” lesz a megkoronázása. Ekkor mondhatjuk ki a végső Igent az Atya akaratára. Ha fokról fokra Fia képmásává váltunk, akkor Krisztussal egyesülten mondhatjuk: „Atyám, kezembe ajánlom lelkemet!” (Lk 23,46.).

És ez az önátadó, végsőkig engedelmes szeretetünk lesz feltámadásunk záloga. A keresztény élet megkezdett örökélet: a hit, a szeretet és a remény élete. Jézus követésében élünk. Egy a hitünk, közös a szeretetünk és a szentek egységében „várjuk a holtak feltámadását”.

„Aki vallja, hogy Jézus Isten Fia, abban Isten él, és ő Istenben. Megismertük a szeretetet, amellyel Isten szeret bennünket, és hittünk benne. Szeretet az Isten: aki szeretetben él, Istenben él, és Isten öbenne. Isten szeretet azzal éri el tökéletességét bennünk, ha teljes bizalommal tekintünk az ítélet napjára, mert amilyen Ő, olyanok vagyunk mi is e világon.” (1Jn 4,15—17).

Puskely Mária

Szüksége van-e Jézusnak olyanokra, akik készek áldozatot vállalni érte?

Nem érzek magamban olyan képzettséget, hogy a TEOLÓGIA tematikájához megfelelő szinten szólhassak. Egyéni véleményemet mégis megírom, hátha használhatok Isten országának. A legutóbbi vasárnapi szentbeszéd készített arra, hogy ezt megtegyem. A beszédben elhangzott egy megtörtént régi példa, amelyben egy gazdag gyermektelen család egy kis árva parasztleányt örökbe fogadott és orvosnak taníttatta. Az illető ma is él és öreg kora ellenére dolgozik. A szentbeszéd befejező mondata ez volt: Menj és cselekedj hasonlóképpen. — Az istenszeretet és a felebaráti szeretet elválaszthatatlanul összetartoznak. Az Isten iránti érzéketlenségnek gyakran nem az-e az oka, hogy az emberek eltempultak az egymás iránti részvételben...? Én magam az igazi megújulásnak azt tartanám, ha elsősorban a pap-ság őrizné meg áldozatos és lemondó életét. Mint a legtöbb országban, hazánkban is a következő területeken van szükség ma a legtöbb szeretetre:

Az öregeknek: a szociális otthonok lakóinak és azoknak is, akik még oda sem juthattak be. Az otthonok vezetőitől könnyen meg lehet tudni, kik azok, akiket senki sem látogat és akik örülnének a látogatásnak. Utánajárhatunk annak, kik azok, akik magányosan, nehéz körülmények között élnek, azokat kell felkeresni és amennyire lehet, segítségükre lenni. Az öregekről nemrégiben bemutatott egy tévé-filmet. Látszott, hogy olyanok, akiknek szükségük lenne segítségre. Biztos, hogy abban a helységben, ahonnan a példát vették, létezik egy keresztény közösség, amelynek tagjai segíthettek volna ezeken az öregeken, ha tudomásuk lett volna róluk.

A szeretet második gyakorló területe az *állami gondozott gyermekek* lehetnek. Sok mindent megkapnak, de mégis a személyes szeretet hiányában élnek. Az intézetből lehet kihozni kisgyermekeket átmeneti időre, sőt örökbefogadásra is lehet gondolni. Egyszerűen csak szeretni kell ezeket az elhagyott gyermekeket, már ez is nagy vállalkozás lenne tőlünk. Egy idősebb asszonynak későn született egy kislánya, ötödik gyermeke, akit állami gondozásba adott. Tettét így indokolta: „Nincs már türelmem hozzá, idegességemben még meg is fojtánám”. Ennek a szerencsétlen kislánynak élő asszonytestvérei vannak, de egyik sem vállalta felnevelését. Minden állami gondozottnak megvan a maga kis tragikus története.

A szeretetszolgálat egyik fontos területe lenne az *egyházi iskolák* és az ott tanulók támogatása. Ők később igazán sok jó forrásai lehetnek. Sok olyant ismernek, akik onnan kerültek ki és az életben nagy áldozatosságról és kitartásról tettek tanúságot. Az iskolák korszerűsítésének elősegítésére és a tanulók kollégiumi díjának csökkentésében sokan szívesen segítenének anyagilag, ha pontosan tudnának róla.

Az első két területen az egyedülállók önkéntes segítségére gondolok, függetlenül attól, hogy milyen közösséghez tartoznak. Feltűnő, hogy régen is, ma is azok tesznek legtöbbet a rászorultakért, akik maguk is szerényen, lemondóan élnek. Én úgy gondolom, hogy a világi

papság ma van olyan helyzetben, hogy jelentős anyagi segítséget nyújthatna a felsorolt területeken. Azoktól, akik a lemondást és az abból következő szeretetet nemcsak tanítják, hanem valóban próbálják megélni. Akkor a lelkipásztorok lelkiismeretük szerint is elmondhatják, hogy valóban mindent megtettek híveikért. Az én gondolkodásomat is, mint sok másét, az életkörülmények formálták. Nagy családból születtem, idősödő szülők utolsó gyermekeként. Volt egy lelkipásztor, akitől családunk jelentős anyagi támogatást kapott. Ő maga azonban szerényen élt, amennyit csak tudott, adott a rászorultaknak. Az ő példája nagy segítséggel szolgál abban, hogy hitem annyira megerősödött, hogy a mostoha körülmények ellenére is mindig hűséges tudtam maradni Istenhez és az egyházhoz.

Hegedűs Ferencné

TANÚSÁGTÉTEL, VALLÁSI ÉLET

A keresztyén tanúságtétel

A „Teológia” szerkesztősége lehetőséget biztosított arra, hogy olvasói néhány aktuális kérdésre válaszolva összegezhessék gondolataikat. Ezzel a lehetőséggel élek, amikor megpróbálok az egyik témához hozzászólni.

A témairindító gondolatok között szerepel a következő megállapítás: „Ma a keresztyének sok helyen nem hívők között élnek”. Úgy érzem ebben a mondatban hangsúlyos a „ma”. Bizonyos félreértések elkerülése végett azonban nekünk, ma élő keresztyéneknek, tisztaban kell lennünk azzal, hogy a keresztyén egyház gyülekezeteit történelmük folyamán szinte mindig nem keresztyén környezet vette körül. Kezdetben a keresztyének diaszpórában éltek. Az első századokban is a kisebbségi helyzet jellemezte életformájukat, annak ellenére, hogy hitük és szeretetük átütő ereje mindig több embert ragadott ki környezetükből, tett Krisztus igaz tanítványává, tagolt be Krisztus teste élő tagjaként az egyház közösségébe. Más szóval, hitüket és szeretetüket az Úr Jézus Krisztus jó eszközként tudta felhasználni evangéliumának terjesztésében, a hitnek és szeretetnek továbbplántálásában, hogy így Isten kegyelmében, kereszthalálának és feltámadásának hasznában egyre többen részesüljenek. Ily módon a társadalomban a keresztyén egyház pozitív hatása, kisugárzása számarányánál jóval nagyobb volt.

Az egyház életének ún. „Nagy-Konstantinus-í” korszakában — aminek megszűnését Európában a felvilágosodás szellemi mozgalma indította el — már nagy területek, egész nemzetek krisztianizálásáról számol be az egyháztörténelem. Később kiderült, hogy a lényegétől idegen, evilági eszközökkel is uralkodni kívánó, az államhatalmakkal összefonódott egyház illúzióban ringatta magát, amikor „keresztyén Európáról, keresztyén országokról” beszélt. A sok esetben fegyveres erőszakkal vagy enyhébb, de mégis kényszerítő eszközökkel egyházba terelt tömegek nagyobb része nem vált valóságos, szíve szerint keresztyénné. Ez az állapot igen bénítólag hatott az egyház hivatásának, rendeltetésének, küldetésének a betöltése terén. Ennek bizonyossága többek között az is, hogy ez ellen az elegyes állapot ellen, a hívők és „nem hívők” keveredéséből kialakult egyházi képlet ellen, ennek az egyháznak sok megnyilvánulása ellen, éppen az egyház legkomolyabb tagjai részéről történtek tiltakozások. Erre a nem kívánatos állapotra figyelmeztettek már a középkorban megindult reformtörekvések, majd a reformáció, később pedig protestáns területeken az ún. ébredési mozgalmak. Nem szabad hát csodálkoznunk és a körülményeket okolnunk, ha azt tapasztaljuk a legújabb korban az ún. keresztyén kultúrterületeken, hogy amikor megszűntek a külső kényszerítő körülmények, a hitében megerőtlenedett, szeretetében meghidegült egyháznak nagyon sokan hátat fordítottak. Ahol pedig egyházellenes tendenciák érvényesültek, melyek a hitet megpróbálták, a megmértettek közül igen sokan találtattak hívővel. Míg az ókorban a hitében erős, szeretetében tevékeny egyház az üldöztetések idején csak erősödött, létszámában is növekedett, addig az újabb kori kisebb próbatételek, egyházellenes törekvések között létszámában erősen megfogyatkozott.

Visszatérve még a fentebb hangsúlyozott tételhez, ha az egész lakott földet tekintjük, — már pedig a 20. században az egyházat csak így tekinthetjük — akkor a keresztyének kisebbsége nem vitás. Természetesen, — ez az én meggyőződésem is — ezt a hitében megerőtlenedett, szeretetében megfakult, szégyenletes módon felekezetekre szakadt egyházat is magáénak tekinti az Úr Jézus Krisztus. Mindaddig sok engedetlenlése ellenére is megtartotta, nem vette el megbízatását. Az egyház lényegéhez tartozik tehát továbbra is Krisztustól nyert küldetése, hogy széles e világon hirdesse az evangéliumot. Még ma sem hiábavaló ezért a már idézett témairindító gondolathoz kapcsoltnak feltett kérdés: „Hogyan kell a keresz-

tyéneknek hitüket és vallási éltüket formálniok, hogy tanúságot tegyenek a keresztyénség igazságairól?"

A keresztyénség a Biblia által hordozott isteni kijelentésben gyökerező hit, szent meggyőződés és az ebből sarjadó életfolytatás. Ennek a hitbeli meggyőződésnek sarkalatos tétele, hogy az ember természeténél fogva rosszra, gyűlöletre hajlamos, kárhazatra méltó és csak a Krisztusban megjelent és azóta is sugárzó isteni kegyelem teszi alkalmassá a minden szempontból kívánatos, az emberhez méltó földi életre és biztosít számára idvességes örök életet. Akinék ez a hitbeli meggyőződése, az nemcsak Krisztus parancsának engedve vállalja a tanúságtételt a többi ember felé, hanem szeretetre hangolódott életének a többiekért érzett felelősségéből is. Meg vagyok győződve afelől, hogy a Biblia megélt igazságai a mindenkorai társadalom, a kisebb-nagyobb emberi közösségek javát szolgálják. A Bibliának szemléletté, magatartássá vált igazságai pozitívan hatnak a családi életben, a munkahelyi közösségekben, az emberi civilizáció fejlődése folyamán felvetődő problémák megoldásánál. Minél több igaz keresztyén tagja van egy társadalomnak, minél több keresztyén polgára egy államnak, az mindenképpen nyereséges annak.

A keresztyén hit Istennek mindenki felé felkínált ajándéka, amit el lehet fogadni vagy el lehet utasítani. Aki elfogadjuk és valljuk, szükséges, hogy ezt az ajándékba kapott hitet ápoljuk, elevenen tartsuk, tápláljuk, azaz éljünk azokkal az Istentől adott lehetőségekkel, melyek ezt biztosítják. Imádkozunk és olvassuk az Igét, gyakoroljuk a gyülekezeti alkalmakat, vegyünk részt a gyülekezeti istentiszteleteken, éljünk a sákramentummal — rendszeresen. Tudatosan segítsük egymást hitünk elevenen tartásában, egymás hite által épülvén nem csupán a liturgikus alkalmakon, hanem a kötetlenebb testvéri találkozások, együttlétek alkalmával is. Úgy érzem, ez az emberi oldala annak, hogy Isten kegyelmének hatósugarában, a Jézus Krisztussal való közösségünk, azaz keresztyén hitünk és életünk fundamentomán megmaradhassunk. Az isteni kegyelem nemcsak serkent, de alkalmassá is tesz a tanúságtételre, hitünk megvallására, a keresztyénség igazságainak hirdetésére. Ezt a tanúságtételt használja fel Isten egyebek mellett fontos eszközként arra is, hogy felkínálja vagy újra felkínálja az idvezítő hitet, azon keresztül kegyelmét az emberek felé. Azok felé is, akik már eddigi életükben többször is visszautasították.

A tanúságtétel egyik formája az elhangzó vagy leírt, szavakban megfogalmazott hitvallás, az evangélium hirdetése. A szószeiken elhangzó igehirdetések, az egyház előjáróinak vagy vezető testületeinek deklarációi mellett az egyszerű, mindennapi beszélgetések közben, ha lehetőség adódik, rádió — vagy tévé interjú alkalmával. Aztán írásba foglalva, akár valamelyik egyházi vagy világi sajtótermék lapjain nyomtatott formában, vagy levelezésünkben kéziratként. De ezzel párhuzamosan, vele szoros kapcsolatban a tanúságtételnek az a formáját is gyakorolnunk kell, amikor életünkkel, magatartásunkkal hirdetjük a Krisztust. Azzal az étellel, aminek már szerves részévé vált Isten kegyelmi ajándékaként a szelídség, a türelem, a jóindulat, az alázat, az önzetlenség, a megbocsátásnak és az áldozatnak a készsége, egyező: a szeretet. A szeretet boldog együttélésére is adatott egyebek mellett az egyház, illetve annak egy-egy meghatározott helyen konkrét darabja, a keresztyén gyülekezet. A gyülekezet közösségében a szeretetnek a testvériség áldásában kell gyümölcsöznie. A keresztyénség történetének első századaiban az evangélium vonzása talán legjobban a gyülekezetek életéből kisugárzó, szinte provokáló testvéri szeretetnek a melegén keresztyül érvényesült a még kívülvalók felé. Jézus Krisztus a szeretet parancsához ezt az ígéretet fűzte: „Erről ismeri meg mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretni fogjátok.” De az is igaz, hogy, a keresztyén tanúságtételt semmi sem rontotta le jobban, mint a keresztyének ridegsége, egyéni önzése, testvérietlensége, nagyobb arányokban pedig felekezeti gyűlölsége. Ilyenkor teljesedik be rajtunk az ítélet: „Mert az Istennek neve miattatok káromlatok a pogányok között.”

A mi korunkban, amikor az elidegenedés világjelenség, amikor mindig többen érzik magukat súlyosan magányosnak, ebből a tényből ki kell éreznünk azt a sóvárgást, mely az Isten gyermekeinek testvériséget nyújtó színrelépését sürgeti. Imádkozunk és munkálkodunk a keresztyén gyülekezetek testvéri szeretetének növekedéséért. Sokak felé ez lesz az az eredményes tanúságtétel, ami közelebb viszi őket Jézushoz, aki mindenkit hív, és mindenkit megnyugtat.

Végül ahhoz, hogy hitünket formáljuk, jobban mondva tápláljuk, erősítsük és a tanúságtételre alkalmasabbá tegyük, szükséges még valami. Az ti, hogy múltunk és jelenünket figyelembe véve, mulasztásainkat alázatosan és tárgyilagosan számbavegyük, megbánjuk, a Krisztus bűnbocsátó kegyelmében megerősödünk és könyörögünk a Szentlélek áldásáért, aki nemcsak a mi tanúságtételünket teheti valóságossá, hanem azok lelkében is munkálkodik, akik felé biznyságtételünkkel fordulunk.

*Szentimrei Mihályné,
Oláh Ibolya*

„Mert ha valaki szégyell engem és az én beszédeimet...”

A keresztyénség történetét aszerint is meg lehetne írni, hogy mikor mire tette a hangsúlyt. Volt, amikor a misszióra, a tanítás kidolgozására; máskor a szociális munkára, diakóniára. Volt, mikor az egyházak tág öleléssel fordultak a világ felé, s jó néhányszor megtörtént már, hogy intakt módon begubódtak önmagukba, lemondván a tanúságtévésről. A hangsúly mindig változik, s kora jellemzőjévé lesz a nemzeti, egyházi különbségek ellenére. Korunk keresztyénségének egyik aktuális gondját éppen a tanúságtétel hangsúlytalan voltában látom. Minket, magyarországi keresztyéneket is — úgy gondolom felekezetre való tekintet nélkül — ugyanitt „szorít a cipő”.

Tudjuk és valljuk, hogy keresztyén hitünkhöz alapvetően hozzátartozik életünk magától értetődő megnyilvánulása, a „martúria”, a tanúságtétel Jézus Krisztusról. A gyakorlat mégis azt mutatja, hogy hitünket megtalált bizonyosságunkat ragadománynak, magántulajdonnak tekintjük. Jó esetben óvjuk a külvilággal való konfrontálástól, rosszabb esetben eltagadjuk vagy szégyelljük. Ez a magatartás mindenestre egyszerűbb, de aki nemcsak a vallásos, hanem a keresztyén jelzőre is igényt tart hívősége meghatározásához, annak szembe kell néznie korunk kihívásaival, és jézusi alapon kell a választ megkeresnie. S ez nem könnyű dolog. Eddigi teológiai tanulmányaim egyik lényeges tapasztalatának tartom, hogy Jézus világos alternatívát és szabad döntést kínál fel. Szabadon elhatározhatom, hogy velem vagy nélküle kívánok élni, csak a harmadik lehetőség elfogadhatatlan: döntök mellette s élek nélküle, döntésem konzekvenciáit nem vállalva. Ahhoz tehát, hogy a keresztyénség igazságairól tanúságot tehesünk, előbb Jézus felől kell döntenünk. Egészen személyesen feltéve a kérdést: ki ő az én számomra? És ha nem győződünk meg életünkben arról, hogy ő „pro me Christus”, személyesen Uram és Megváltóm, jobb ha az ő nevében ki sem nyitjuk a szánkat. Mert nélküle igazságot szólni róla, nem lehet.

A személyes megtapasztalás ellenére döntésünk életünk végéig merész ugrás marad az ismeretlenbe. A nem hívők lét-vállalásától az a bizalom különböztet meg, hogy életünk végén nem a semmi, hanem — Nyíri Tamás találó kifejezésével — a „Valódi—Valóság” ölel magához minket. Ez a bizalom ad erőt a tanúságtételhez. Vagy pontosabban: ez a bizalom képes átfórnálni a szkeptikus és kiábrándult embert 2000 évvel Jézus születése után, hogy mégis merjen hinni, és merje vállalni a küldetést.

— Miben bízol — tették fel sokan a kérdést —, hiszen a lelkesízi állás ma sem pénz, sem karriert, sem hatalmat nem jelent, s végzettségeddel a társadalomban semmit se tudsz kezdeni? — Valóban, egyikben sem bízom, de abban igen, hogy vannak olyan emberek és lesznek még holnap is, akik megértik, hogy Jézusnak igaza volt, s érdemes az ő útján járni, őt követve élni. A világunkban mindig újra termelődő nyomorúságok, igazságtalanságok folyvást a lét megváltoztatására készítetnek embereket. Bizom abban, hogy mindig lesznek olyanok, akik Jézus szerint fogják életüket megváltoztatni.

De ehhez elengedhetetlenül fontos az ismeret. Abszurdnak érzem Jézust tantárgyként tanulni iskolai óra keretében. És még abszurdabbnak, ha ezzel a szülők letudták gyermekük „vallásos nevelését”. Tanúságtévőket csak tanúságtévő keresztyének tudnak nevelni. Jézusról és a keresztyénségről szóló ismeretek első — s meghatározó forrása a család. Amit s ahogy a szülők tudnak, azt adják tovább. Meg ahogy élnek. A családi otthon prédikál, azoknak is, akik benne élnek és a kívülállóknak is. Ha valóban tanúságtévő keresztyének élnek benne, kályhaként sugározza az együttérzés és a szeretet melegét mindenki felé. Tekintet nélkül világnézetre, korra, társadalmi helyzetre. Egyszeren közösség és gyülekezet: bensőséges menedék, s ugyanakkor mindig nyitott, befogadásra kész.

Ez által keresztyénségünk nem csupán értelmesnek tűnhet a kívülállóknak előtt, hanem kívánatosá válhat. Amint egykor a jeruzsálemi gyülekezet, melyről az Apostolok Cselekedeteiben azt olvassuk, hogy „az egész nép előtt kedvességet találtak, az Úr pedig napról napra gyarapította az egyházat” (2,7). Érdemes elgondolkodnunk afelett, hogy tanúságtévő szavainkat nem éppen életünk hitelteleníti-e? Úgy gondolom, hogy ma egyre inkább nem az a keresztyének feladata, hogy hit-igazságok magyarázásával, hanem emberségükkel, életük bizonyítgatásával tegyék vonzóvá a keresztyénséget.

Manapság, amikor nem ritka több gyermekes, hívő családok föl bomlása sem, szülőknek, lelkipásztoroknak kötelességük a fiatalokat a veszélyekre felkészíteni és világosan megmondani, hogy vannak dolgok, amiket a társadalom megenged vagy eltűr, de a keresztyén életfolytatással összeegyeztethetetlenek. Különböző felekezeti fiatalokkal beszélgetve sokszor megdöbbentő a sötétség a keresztyén életvitelt illetően. S ezért nem ők a felelősök, hanem azok a szülők és lelkészek, akik „elfelejtettek” szóval és tettel tanúságot tenni erről.

De ezzel párhuzamosan föl kell figyelnünk egy másik jelenségre is: nő azoknak az egyházakkal kapcsolatot felvevő nagykorú fiataloknak a száma, akik legfeljebb megkeresztelték, de megkereszteltetésük cselekményén kívül semmi közük nem volt a keresztyénséghez. Tapasz-

talatom szerint ezek a fiatalok nagyon komolyan veszik — miután megismerték —, hogy a keresztyénség nem egyszerűen világnézet vagy „ünneplő ruha”, amit hol fölveszünk, hol nem. Elkötelezettnek tudják magukat, akik két lábbal járván a világban nem keresztyén erényekről szólnak, hanem arról, hogy mi történt az életükben.

Húsz évesen konfirmált rosvanahallgató heves vita közben mondta: — Meddig kell tanúnak lennem Krisztusért? Hol van a határ? Rossz a kérdés. Én ezzel szembesülök minden nap: ma is Jézus mellett döntök?

És még valami. Ha azt akarjuk, hogy keresztyén életünk valóban indokoltnak és értelmesnek tűnjön a kívülállók előtt, akkor sohasem szabad elfelejtenünk tanúságtevésünk egy másik megnyilatkozásáról, az egymáshoz hajló, segítő testvéri szeretetről, amit ily csodálatos szavakkal fogalmazott meg Aprily Lajos: „Tudom, hogy két kezem / nem part és nem erő: / maholnap aszú ág, / szélvert és remegő. / Mentésre ingatag, / tartásnak nem elég — /.../ És mégis — ne remegj: / lélek van teveled, / nem maradsz egyedül.” — (Biztató vers magányosságtól irtózó léleknek.)

A gyülekezeti élet — a család mellett — a tanúságtevésre való felkészítés helye is. A gyülekezeti alkalmak célját — ma különösen is — abban látom, hogy a közösség megerősítése, az ismeretek nyújtása által egyre inkább tudatosítsa a résztvevők hitét és aktivizálja őket a hétköznapi élet-szolgálatára. A vasárnap, mint Krisztus feltámadásának állandó megünneplése az istentiszteleti közösségben különleges lehetőség. Mely azonban csak akkor éri el célját, ha a hívekben tudatosul, hogy egybegyülekezésük nem kimenekülés a világból, hanem azért jöttek össze, hogy Jézusról halljanak, akinek korlátlan szeretete az egész világot magához ölelte, megváltván azt.

Epp ezért az istentisztelet nem lehet a lelkész „magánmutatványa”, nem ő „tartja”, hanem vezeti. Minél inkább részt vesz a gyülekezet az istentiszteletben, annál inkább válik számára „élményszerűvé”, megértvén célját és értelmét. Mindannyiunk számára úgy válik igazi élménnyé az istentisztelet, s általa a vasárnap, s az azt követő hétköznapiok, ha tudjuk, hogy istentiszteletünk elsősorban a világban folyik. Az élet istentiszteletének kell tehát mindig újra formálnia a templomit, el nem felejtve azt, hogy az istentisztelet tanúságtevő volta mindig azon fordul meg, mennyiben szólal meg benne az evangélium. A bűnbocsánat, s az örök élet jó híre.

válik egyáltalán lehetségessé tanúságtevésünk. Mert egyszerre feloldoz és küld. Feloldoz mindennapjaink félelem, megaláztatás, bűn hordaléka alól és küld el ismét a világba szolgálatára vagy ahogy Carl Zuckmayer fogalmazta: „Menj el büntelenül, és hordozd életed!” (Farsangi gyónás). Ha merünk újra indulni, az úrvacsora mindig az öröm alkalma is. Az úrvacsora tanúságtevése az Isten kegyelméről mindig döntésre szólít fel. Kivel akarsz járni? Keresztyén életünk forgatagában így mindig tanúságtevésünk alapvető kérdése elé kerülünk: tudom, hogy ki nekem Jézus és vállalom az ő útját?

Donáth László

Vallási életünk formái

Mindenekelőtt szeretném elmondani:

1. Hiszem, hogy a 2. Vatikáni zsinat szent, elkerülhetetlen, szükséges és — emberileg is — csodálatos esemény volt, s mivel korántsem záródott le, az ma is.

2. De a keresztyén reménység nem a Zsinatban, hanem Jézus Krisztusban gyökerezik, aki titokzatosan és mindenkor jelen van egyházában.

3. Minden egyes keresztyén testvérem — legyen az a pápa, a kalkuttai leprás, aki megbetegedése előtt utcasöprő volt, a világhírű teológus, aki nagy port ver föl kiadott műveivel vagy a szigetközi néni, aki se írni, se olvasni nem tud s egész nap zsolnárokat énekel foghíjas szájával — Isten szentje: az, az lehet vagy az lesz. Az egyház se nem arisztokratikus, se nem tömeg-diktatorikus, hanem egy-háza azoknak, akiket Isten és Jézus Krisztus ismerete éltet és tesz testvérekké, vagyis az „örök élet”.

4. Élesen, tisztán kell beszélnünk az egyházzal, de élességünket meg kell haladja szeretetünk. Azt állítom: hiszem, hogy úgy van, ahogy mondom, de tévedhetek is, mert egyedül Isten látja azt, ami van.

Kérdés, mi az oka annak, hogy olyan sok keresztyén nem találja meg a szentségek belső erejét? (Teológia, XI. évf. 1977/4.)

Tanúságtevő keresztyén létünk vállalása elképzelhetetlen az úrvacsora szentségével való szüntelen, tudatos és örömteli élés nélkül. Isten hozzánk hajló bűnbocsátó szeretete által

Amikor a Zsinat utáni egyház önmagát vizsgálja, mindig lényeges — de nem egzisztenciális! — kérdést tesz föl; ha igazán kérdez, s nemcsak mímeli az önvizsgálatot. Ez az ön-

vizsgálat nem hőbortos mazochizmus azzal a sanda meggondolással, hogy — ha már bársonyba burkolva nem tud hódítani, — most megpróbálja látványos vetkőzéssel „visszaszugerálni” elvesztett hivatást és pozícióit; tehát igazában jöttányit sem változott, s régi nosztalgiaiból kiábrándíthatatlanul „esetlenkedik” az idő sodrában. Nem. Arról van szó, kérdéseit azért teszi föl önmagának, hogy lássa, mi benne a krisztusi s mi a krisztusinak álcázott emberi; mi a Lélek ereje, s mi a megszokásé; mi a tiszta tanítás, s mi a spekulatív ideológia; mi a hívő lélek szárnyalása, a teológia, s mi a betűrágás; mi a forrásvidék páratlan növényzete, s mik a jelen affektált szobavirágai; Krisztustól s Krisztussal vezet tovább az út a jövőbe, s nem a történelmileg kialakult módszereinktől s beidegzettségeinktől. Azt mondtuk, a Zsinat utáni egyház önmagát vizsgálja; de hát az egyház azokból a mélység-ismerő kevesekből áll, akik fölteszik az önvizsgálat kérdéseit? Hát a sok száz millió mit csinál? Számukra nem volt Zsinat? És ha volt, hogyan volt? Fölfogják-e a Zsinatból áradó szellemet? Van-e róla tudomásuk? Olvasták-e a konstitúciókat? És ha megértik a — személyenkénti! — változás szükséges voltát, vezetői-e őket valaki? Ki serkenti őket, ki ad nekik az üdvös változáshoz lelket, erőt, okosságot, szeretetet, szavakat, ki nyitogatja meg előttük az eddig ismeretlen ajtókat, melyeken át szabadság, tágasság s öröm árad a ritkán „szellőztetett” lelkükbe? S ha ad valaki, hogyan ad: modernnek szánt handabandával, macacs ödivatúsággal, rosszul palástolt félműveltséggel, elvtelen engedelményekkel, rokonszenvenő forduló ide-oda vagy komolyan megszenvedett világosságával, szilárdságával s főleg, vitathatatlan szeretetével? S ha már mozdulna is a sokaság, nem inkább — bármilyen előjelű — politikai irányműködésből mozdul, merőben *nem vallási okokból*, ahogyan lehetetlen Krisztussal lépnie?

Tehát vallási magatartásról, e magatartás sokféleségéről kell beszélnünk, ha azt vizsgáljuk, mi az oka annak, hogy oly sok hívőben nem él a szentség belső ereje... Anélkül, hogy bárkiről ítélettel fölérő jellemzést akarnánk adni, ki kell mondanunk: az, aki ma komolyan veszi az evangéliumot, s nemcsak — kérdésszerű, néha rabszolgai — hódolatot érez iránta, hanem *tragikusnak* tartja, ha a konkrét, mai élet az evangélium igazsága, szelleme, szeretete nélkül marad, ez az ember folytonosan ütközni kénytelen a nagy, régies, meghaladott gondolkodású, kizolgárius — olykor bántóan farizeus —, mégis kereszténynek mondott tömeggel. Néha úgy éri az ember, hogy — már-már mozdíthatatlanul — ragaszkodik a kereszténynek —, nem a tényekhez, nem az evangélium szelleméhez, hanem *illúziókhoz*. De ezek az illúziók csak olyan lélekben tudnak kikelni — s mint valami rohamosan terjedő flóra — eltenyészni, aki másban is — tények, művek, tapasztalatok helyett — illúziókhoz ragaszkodik. Kődös, érzelmes, törekeny, gyermeketeg fokon megrekedt vallási élmények, de inkább képzelgések után jött a nehéz, sokszor súlyos problémákkal terhes élet gyakorlata, ami vasveszővel verte a védtelen, ellenfogósokra nem — csak iskolás apologetikára — tanított embert, aki nem tudta földolgozni sem történelmi, sem műveltségbeli, sem tulajdon sorsának változásait; nem tudta vallási életét sem áttöprengeni, sem fölfrissíteni. Sok esetben még addig sem jutott el, hogy e változásokat ne szükségesnek érezze, hanem csupán akarnokok képtelen önfittogatásának.

Alighanem minden ember életében van egy könyörtelenül tiszta szakasz, amelyben — mint egy hideg levegőbe fölnyúló csúcsról átéli, áttekinti, *át kell tekintenie* életét. Itt, rideg tények elébe sereglő sokasága fölött, megrendítő őszinteséggel *meg kell tudnia*: nagyreményű élete ponttá zsugorodik a végtelen nagy és a végtelen kicsi között, és ránehezedik Isten hatalma. A törpeség érzése nem káros frazeológia, hanem realitás; ez a realitás összetöri a magunk köré épített tündérvárat, annyinak látta, amennyi vagyunk a történelem valódi méretei közepette, de azt a keveset tényként állapítja meg. Ez a pillanat fordulópont; kétségbe is ejthet, de lehet az embernek első veresége is, amit hosszú és nagyszerű küzdelem követhet. Aki itt megriad és hanyatt-homlok hátrál visszafelé, tulajdonképpen elveszett, ami a nehézségei fölél emelő erőfeszítéseit illeti. Ő lesz a folytonosan menekülő, ingerlékeny, egészében sikerületlen, magát megvertnek érző egzisztencia. Talán sosem tudja meg: abban a rideg levegőben élete gyeplőjét az angyal lovainak nyakába kellett volna vetnie, nem azzal, hogy „legyen, ahogy lesz”, hanem legyen, ahogy Isten akarja; *Isten szereti a „törpéket”*. Azután neki kellett volna feszülnie a többinek. Aki ezt tette — éppen úgy nem látva az elkövetkezőket, mint az, aki nem ezt tette — az *ma is, tehát örökké* neki-feszül, mintha örökkétartó állapota volna az, amit később az evangéliumból megtanult: Ha mindent, de minden elképzelhetőt meg is tettél, akkor sem vagy más haszontalan szolgálónál, aki csak kötelességét végzi, egyrészt; másrészt nem is teszel meg mindent.

Nem arról van tehát szó, hogy van, aki szenved, és van, aki nem szenved. Arról van szó, hogy a *kegyelmi sikerületlenséget* semmiképpen sem lehet Isten „nyakába varrni”, nem lehet azt mondani, hogy a másoknak könnyű, annak van esze, ereje, szerencséje. Isten előtt ezek nem tényezők — az igaz ember előtt sem —, Isten előtt az Igen számít. Ezt az Igent viszont mindig, később is ki lehet mondani, de nem lehet lealkudni mögüle a teljes élet följajánlását, nem lehet azt mondani, no, a maradék a tiéd, Uram. Ha lehangelő

magatartású kereszténnyel találkozunk, valahogyan mindig ott lappanganak a háttérben az elveszíteni nem akart élet „zug-számításai”; a marokban szorongatott élettől lesz az egész oly szürke, esetleges, erőtlén.

Igen, az illúziók lehervasztanak, eltorzítják a lélek nemes arányait, elszívják az életerőt, mint a fagyöngy. Sápadt, nem evilági, túlbeszélő, édeskedő, arany-virágozott, locsogó valóságossá üli meg a lelket. Ebben aztán gyökeret vernek a hiedelmek, babonás ijedtséggel fogadja az eseményeket, türelmetlenül esdekel anyagi javokért s vacogva hadarja el száz meg ezer imádságát, éltélete rovására. Ebből a vallásosságból aztán kiszorul a csönd — ragyogó s mély, szótlán tartalmaival —, a kedvesség, a másik ember iránti kezdeményező szeretet, s az Istennek oly kedves, tiszta, személyes emberi jelenlét. „Isten” ilyen körülmények között beszűkül egy összemaszatolt, megkopott és hibás festmény körvonalai közé, s Krisztus valami hamvas gyöpön lépkedő látomássá finomodik, mely inkább delejes, mint vakító világosságú, s ha megszólal, inkább sejtelmes, mint nyílt beszédű; aligha van köze a Föltámadotthoz.

És az a finomkodó fantom-Krisztus finomkodó hívőt szül. Voltaképpen egymást szülik. Egy-más: áttatják valami önmagában gomolygó és kialakulni képtelen bálványimádás ráolvasásaival, egymást táplálják neurotikus vágyak és beteljesülések álmaival, s a nagyon is ingatag hit rebbenékeny félelmével. Ha az ilyen lelkét akár a legszelídebb értelem lassan és óvatosan önmagára akarja ébreszteni, riadtan húzódik vissza csigaházába vagy hisztérikusan védeni kezdi — hamis — tudatának túldíszített építményeit; az ilyen reagálás már eleve tévedést sejtet. Hogyan is fejthetné ki tisztító, rendező, világosító erejét a szentség ebben a lélekben, mikor tulajdonképpen újra kellene kezdenie benne minden élő tevékenységet? Ez a lélek nem is vágyódik erre, helyesebben, nem erre vágyódik. Az erő számára — tudattalanul is okkultista szimpátiával — mindig fenyegető. Mindentől azt várja, hogy illúzióit, s csakis azokat táplálja, hisz érzi, mily gyöngék. Ezek az illúziók hálózatként beintim szféráit is, ahol az emberismeret, a döntés, a mérlegelés, a szerelmi élet, a tudás, a hit rétegződik, s mind szomorúsan csorba, sérülékeny, gyümölcstelen. S ha gyümölcsökkel is, véleménytelenül alárendelt állapotban, az alázatosság látszatában. Az ilyen lélek imádsága mintegy önmisztika. Könnyűsége hűbéri. Halmozza áldozatait, nem hagyva időt arra, hogy Isten Magja újra és újra megteremtse növekvő s változó fényerejű sugár-zónáit a lélekben, velük rendezve a pókhálós rendtelenséget, velük világítva a pincei sötétben. Gyónásaiban egy kockáztatni nem merő, felelősségtől meghátráló, ijedtségében fölgyorsult lélek nyugtalanságai fejeződnek ki, aki alapjában véve nagyon is elégedetlen mindazzal, amit kap s megérdemel; igazi bánatához nincs kellő mélysége, kellő inkábság híján cselekedetei s mulasztásai nem vetnek — valódi, tehát drámai — árnyékot vagy ha igen, lehetőleg kerüli az ilyen „tér-élményt”. Istentől való elhagyatottságot nehezen tűr, fut, siet bármi csekély fényért, s talán sosem tudja meg: *Isten igazi fénye sötét, vagy csak igazi sötétben fényes.*

Mindez azután párosulhat vaskos naturalizmussal is, sőt, legtöbbször párosul is. Ez esetben a kép annyiban módosul, hogy a vékony vallási fedőréteg alatt nem delejes, álomi várakozás bújjik meg, hanem nagyon is tudatos, evilági nyereszkedési vágy, űrhatnámás, hatalom kicsiben és nagyban, a jó s tartós emésztés szeretete, követelőző ösztönélet; ezt a sárhoz hasonló talajt aztán hogyan világítsa át a kegyelem sugara? A „nehéz” testiségre vállalkozó élet alapjaiban mond ellent minden szelleminek, nemcsak a vallásnak; nem játékos, hanem élvezet. Érdeklődése súlyosan átlagos, és tulajdonképpen — vallásos máz alatt — is egyetlen törekvése, hogy jól egyék, igyék, öleljen, aludjék, sok pénzt keressen, legyen hétvégi háza; ha egy nemzet építésére is alkalmatlan, mert gyógyíthatatlanul kispolgári, hogy lenne alkamas Isten országának építésére? Ha a keresztény ember „fölgazdagodott” a mágiás önmisztika, meg a testiség lim-lomjaival, a szentség ereje, mely szegénységre, rávárakozó ürességre áhítozik, eltávozik tőle. Ünnepe nem ünnep, csupán bájoló fecsegés eszem-izommal körítve, csilingelő, operetti estélyeken.

Hogyan kellene?

Egyedül Jézus Krisztus a megmondhatója. De van neki egyháza, és egyházának tanítása. Mely azonban olvasatlanul, ismeretlenül, a szellemi-lelki restségben megállapodottaknak nem nyilatkozik meg. Minden bizonnyal ismerni kell a megismerhető szent írásokat. Könyveket, élettörténeteket, ajánlásokat, szent elveket. El kell fölöttük töprengenünk. Időt kell adni ezeknek s magunknak, hogy találkozzunk, összeölelkezzünk, mint újraéledő személyes őseinkkel. Csak egy saját mélységében eltöltött életnek van lassan fölgyülemelő, külső-belső tapasztalata arról, *hogyan* gyarapszik a lélek; de hogy *mikor* gyarapszik, az titok marad, mert ha alszunk, ha napjainkban semmittevőnek gondoljuk magunkat, talán épp

akkor nyújtózik a legmesszebbre a mustármagból nőtt hit fájának egyik-másik ága... A világ gyermekei vagyunk, nem ábrándképek. Részben a teremtett teremtményei. Legyen gondunk a birtokunkkal, annak minden testi-lelki, földi-szellemi, homokbéli-égi dolgával: keményen kell tanulnunk. *Mindenkinek és mindig*. Nem biflázsra gondolunk. A könyv csak az egyik eszköze a tanulásnak, és talán nem is a legfontosabb; az életünk, a létünk legyen olyan, amelyen szívesen áramlik át a teremtettek világa éppúgy, mint az angyalok, a kegyelem „tükörhordozói”. Ha Krisztus ajtónak mondta magát, mi se legyünk trezor, páncélszekrény vagy börtönkert. Minden sejtünkkel, perceinkkel, érzékenységünkkel, tagjainkkal és titokzatos örökségünkkel forduljunk a Lét felé, föltek jelfogónak. Akkor majd lesznek pillanataink, amikor mindent, amit tanultunk, hurrázva elfelejtünk egy égi sugallatért, ami épp minket keres meg, minket és senki másét nem. És lesznek pillanataink, amelyeket nem hogy hurrázva, de a néma kő szótlanosságával is alig tudunk elviselni; a gyász, a szenvedés, a visszautasítás, az elégtelenség pillanatai ezek, kegyelem érték- és mértékmérőink, jelek ezek is. Kétségtelen, a lelket minden nedvétől, fölösleges erejétől megfosztó nyomás alatt kerül ki, mit érnek az örömei. Azután egyszerre minden tanultat, tudottat visszaidézzük, értelmes, egyszerű egyenletrendszerben, mely megismerésünk sikereit mutatja nekünk: az én megismerésemet és a ti számításaitokat. Az én részösszegemet, és a ti végösszegeteket. És mindezt, újra, előlről, s megfordítva, a Lélek szent, játékos, — olykor rettenetes — keverő kedve szerint; ki lát bele? És ünnepeljünk. Húsvétkor csináljunk „botrányt”. Ne vegyünk sonkát, csak parizert, egy pohár sört, száraz keksszel, sajttal, almával. S mikor Nagyszombaton Krisztus föltámadt, keressük meg a vasrudakkal megtámasztott, sötétben álló kőkeresztet a gumiarugyár kerítésé végén, s a szünet nélkül csörömpölő villamosok zajában tegyünk a tövéhez néhány szál virágot. Gyalogoljunk haza a mellékutcákra, a vacsorázó házak mellett s tűnődjünk el a Föltámadott *neszteleenségén*. Karácsonykor meg — szent estén — kicsit később gyűjtünk gyertyát, *viaszgyertyát*. Míg otthon a város örömei készül, talán kószáljunk az elnéptelenedett utcán s imádkozunk a Születés Misztériumához mindazokért, akik ezen az estén nem adhatnak egymásnak nercbundát, autót, ezüst vadászpuskát, hétvégi házat, Courvoisier-t, öklömnyi gyémántgyűrűt, meg mit tudom én mit, s hajtsuk föl a galérunkat, mert hideg van.

Azt hiszem, a szentség ereje azt akarja, hogy rábukkanjunk. Az egyházi év számos ünnepe közül egy sem veszítette el értelmét, csak az emberek veszítették el az ünneplés iránti érzékenységüket, de ugyanígy elveszítették a művészet és a szerelem iránti érzékenységüket is, és világszerte elveszítették, és nemcsak a hívők. *Krisztus nem veszítette el*.

A második kérdés, amire válaszolnék, így hangzik: *hogyan kell a keresztényeknek hitüket és vallási életüket formálniuk, hogy tanúságot tegyenek a kereszténység igazságairól?* (Teológia, XI. évf. 1977/4.)

Talán: sehoggy. Nem kell formálniuk hitüket, ellenkezőleg; hitük formálja őket. Azt meg a kegyelem, Isten küldötte, értelmének szikraesője bennük, mely megrohmoz a fölismerésekkel s ugyanakkor lenyűgöz nyugalmával, mely csupa tüzes nyugtalanság „legalul”. Ne formáljuk, adjuk át neki magunkat. Önfeladten, világos elhatározással, kifejezett örömmel. Nem baj, ha közben rátaposunk a szomszéd munkatárs lábára igekezetünkben, nem baj, ha földöntjük a főnök konyakos poharát, belső tájékozódásunk nagy hevesességében. Nem baj, ha kicsit szertelenkedünk ebben a hivatalosan eléggé unalmas világban.

Másodsor: azt hiszem nem kell „a kereszténység igazságairól” tanuskodnunk, hanem Krisztusról, magáról. S nem ilyen vagy olyan elképzelés szerint, hanem úgy, ahogyan vagyunk, zömöken vagy soványan, szemüveggel vagy anélkül, farmeröltönyben vagy ünnepi viseletben, sugárzó beszéddel vagy keresgélve a szavakat. A lényeg az, hogy *szabadon*, és hogy ne — még rejtetten se — magunkról tanuskodjunk, hanem Krisztusról. Kiűt rajtunk valami a krisztusiból, még a csöndünkben is megjelenik Belőle valami, ha valóban az Ővé vagyunk; akarni még a tanúságot sem kell, elég ha vagyunk, a fontos az, hogy Átala legyünk.

De azért mégis csak van valami, amit akarhatunk? Persze. Néri Szent Fülöp félarca borotválkozott, mikor meghívták a Hercegek előkelő estélyükre és a legkényelmesebb, egyben a legfoltosabb köpenyegét vette magára, s eszébe sem jutott, hogy tüntessen magatartásával: *így alakult a dolog*, s persze pontos ellentétéként a környezetnek, mely szellemes, villogó, üres és zseniális volt; ha ők ez, akkor Krisztus *emez*, megjelenítve képviselőjében, aki — fontos körülmény! — Néri Szent Fülöp volt. Ilyen analógia szerint: szeressük és mentegessük kollégánkat, amikor megszólják, rágalmaznak vagy akár igaz rosszat mondanak róla. Fecsegés közepette hallgassunk. Igyekezzünk igazságosak lenni akkor is, ha az kockázatos. Segítsünk a gyöngébb képességűnek. Aki tanácsot kér. Aki görcsösen félszeg. Ne tartsunk kéretlen előadást az igazságról; figyeljünk az igazságtalanságokra és amikor „megérett”, nyilvánvalóvá válik mindenki előtt, szóljunk ellene. Legyünk jószándé-

kúak: aki nem olyan, mint mi, az nem azért más, hogy bosszantson minket, hanem mert azzá lett, ami. Ez pedig titok előttünk. Lehet, hogy saját maga előtt is. Híres — már-már hírhedt — vallási érzékenységünk legtöbbször értetlenséget, tudatlanságot és gőgöt takar. Van úgy is, hogy „dobálják” ráink a keresztet. Ezt nem lehet érzékenység nélkül fogadni, de ilyenkor érzékenységünk éppen a szenvedés elmélyítését szolgálja; olyan, mint sárga homok alatt a jó, fekete humusz, ebben kell a kinnak meggyökereznie. Krisztus érzékeny volt, de soha nem érzékenykedett; e kettő igazában ellentéte egymásnak. Inkább próbáljuk átélni annak a helyzetét, akivel szemben érzékenykedünk. Ez nem elvtelenség. Bízunk abban, hogy a megbocsátás több, erősebb a visszaütésnél. Ne taktikából, még stratégiából se tanúskodjunk, hanem mert nem tudunk nem-tanúskodni, ahogyan nem tudunk nem-nézni, ha egyszer szemünk van. Tanúskodjunk némán is, mint az elítéltek, „jövátelhetlenül” s olyan csöndes konokossággal, ahogy a bűneink visszatérnek. S olyan emberien, ahogyan e visszatérést bánni szoktuk, magunk iránti szeretettel, a megbocsátást átérve s derűsen, mert nincs az az igazság, amit hirdetni lehet gyász-komorán, és nincs az a hamisság, amit részben jóvá ne tenne az igaz mosoly, amivel kísérik. Különben is, van minek örülnünk: Jézus Krisztust elődeink „koronával föléró” jutalomként tanúsították, örvendezve.

Vasadi Péter

Hogyan lehet a családot Jézusból kiindulva formálni?

Több gyermeket otthon nevelő anyának nem az az igazi problémája, hogy sok a munka és kevés a pénz. Mindez átvészkelhető, ha az emberben van belső tartás, erő, ami a családot mindig fenn tudja tartani. Segítő környezet és még oly segítőkész közösségek is, főleg anyagi támogatást tudnak adni. Talán még a gyermekek időnkénti felügyeletét is vállalják. Mindez alig-alig érinti a lényegét. Megakadályozni, hogy az anya lelki-ereje fokról-fokra felőlődjék, olyan segítő táplálékot nyújtani, ami képessé teszi őt magát, hogy a saját problémáit megoldja, ez az igazi támogatás.

Jézus léte, élete, a Vele való kapcsolat ad lehetőséget a megoldásra. Azzal az egyszerűséggel fordulok a rábízottakhoz, ahogy Ő tanított minket. A nevelést nem a külső viselkedéssel kezdem, előbb belső feltételt teremtek a pozitív kétoldalú kapcsolathoz. Jézusnak minden hétköznapi esemény alkalom volt a tanításra. Egy fűgefa, a szűk kapu, egy vihar stb. A lelki érés érzelmek átélésével jön létre. A hétköznapiok sokféle eseménye kínálja a megfelelő fejlődést elősegítő élményeket. A hitet nem oktatni kell hetenként kétszer, hanem élni a gyermekekkel együtt.

Egyszer például be akartunk menni egy templomba. Az ajtó zárva volt. Három éves kislányunk így reagált: „Az Isten nincs otthon”. Belekapcsolódva mondtam néhány szót a mindenütt Jelenlétéről. — Vagy: 10 éves kislányunk hirtelen a következővel lep meg: „Anyu! Nekem olyan rossz, hogy te meg fogsz halni”. De hiszen mi szeretjük egymást, a szeretet pedig nem hal meg. Mi is újra találkozni fogunk.

Máskor vendég gyerek lakott nálunk tíz napig. Szombat este megkérdeztem, volt-e már elsőáldozó? „Nem. Mi az?” — hangzott a válasz. A gyerekeink egymást túlkiabálva magyarázták meg neki. Amit akkor mondott, azóta is hallom magamban: „Beszélj nekem még a Jézusról, mert ez engem annyira érdekel!”

A családban együtt nevelődünk szülők és gyerekek. Mindennapos feladatunk, hogy előbbre jussunk az önzetlenségben. Saját kívánságainkat összehangoljuk mások kívánságaival. Az alkotó érzelmi erők kibontakozását gátolja a szeretetlenség minden formája: a gyűlölet, a bizalmatlanság, irigység, féltékenység, önzés. — Sokszor átéljük, milyen nehéz utat találni egymáshoz. Előzékenyen kívárnai a pillanatot, mikor megnyílik, befogadóvá válik valaki. Meghagyni az első lépés szabadságát, érvényesülni engedni az egyéniséget. Közben erősíteni az igazi értékeket, akik szívből jönnek, szeretetből fakadnak. Öszintén élt életünk még szavak nélkül is szeretetre taníthat. Jézus az egyetlen, aki képes átalakítani az emberi szív mélyét, hogy azt az önmagunkat is meghaladó erőt adhassuk a mieinknek, ami a legjobb bennünk.

Kereszty Kornélné

Vallásos szemlélet és magatartás

A vallás természetfölötti hatásait most nem érintve — funkciójában nagyon is az ember világához tartozó kategória. Megszentelődésünk folyamata időben és térben a természetes lét síkjai közt feszül. Úgy is mondhatnánk: Isten országa bennünk van, lehetőségeink megvalósításában. Az eszménykép a megtestesült Ige, akiben az emberség teljessége lakozik, s akivel Isten népe közösségében egy test vagyunk. Ami ezen túl van, Isten, a tiszta

szellem. Hozzá csak a Megváltó emberarcán át közelíthetünk. Vallásunk ezért Krisztus-központú, ahol az isteni áldozat misztériumában minden az emberért van. Minden a miénk, mi pedig Krisztuséi vagyunk. Azé a Krisztusé, aki leszállt sorsunk poklaiba, ember lett az emberek között, valóságosan, megfoghatóan. S hogy kitöltse hiányainkat, szeretetben velünk és bennünk marad mindörökké. Ime a világ, s az ember „átlényegülése” krisztusivá, Krisztus által.

Mi hát a teendő? Mik a konkrét feladatok? Alanyilag mi legyen a helyes szemlélet és magatartás? Milyen pozíció, stílus adhat optimális indítást és állandóságot a jóban? — Én úgy gondolom, hogy együtt és *egységben* kell szemlélnünk *Krisztust a világgal*, az emberekkel, az egész univerzummal. Ezt kell megvalósítanunk a gyakorlatban is. Mert bár a *vallás* elsősorban az embernek Istenhez való személyes kapcsolata, mégis, mint minden igazság, nem elvontan, hanem emberi élmények és tapasztalatok közegeiben hat. Krisztus azt akarja, hogy a földi egyház közösségében egyek legyünk Vele, de egyek legyünk a világgal is, amelyet megváltott. Azt akarja, hogy kegyelmével töltekezve, magunkba szívjuk a világ jó erőit is; alakítsuk a világot és alakuljunk általa.

Tulajdonképpen a *kegyelem* és a *természet* „*egységét*” kell megvalósítanunk, imádságos lelkiülettel, szeretetben. Ez a tény összes lelki, morális, szellemi-fizikai és nem utolsósorban társadalmi adottságaink együttes és folytonos gyarapítását igényli tőlünk. Egyrészt tehát képességeink sokoldalú kiművelése, elsősorban a kegyelmi élet természetes alapjainak megteremtése s állandó növelése, másrészt pedig a körülöttünk élőkért való kemény gond és felelősség lesz feladatunk. Nem járhatunk tehát az egyéni üdvözülés kényelmes útjain. Az egyoldalú, merev, elzárkózó szemlélet, a csak befelé fordulás a valóságos élet negatív illusztrációja és nem viszi előbbre sem Isten, sem pedig a világ ügyét. A Teremtővel szemben fennálló személyes felelősség mellett, *vállalnunk* kell *Isten előtt embertársainkat is*. A Krisztusban megváltott testvéreinknek igenis *örzöi* vagyunk. Így töltjük be a legfőbb törvényt: Isten és felebarátaink szeretetét. Így lesz életünk teljes és így fejezzük ki mind jobban és hűebben Krisztust. — Legyen bennünk a szentség, a kegyelem emberi teljessége. Legyen értelmünk és akaratunk. Legyen „*vérünk, agyunk, testünk szövete*”. Legyen örömrünk, békénk, gyötrelmeink teljessége is és legyen testvéri együttélés, társadalmi tett, állandó szeretetakió embertársaink felé.

A tökéletességért vívott harcban azokat a formákat kell keresnünk, alkalmaznunk, és lelkületünkben hasznosítanunk, amelyeket a bennünk működő Lélek elsősorban a mai kor embere számára rendelt. Vagyis: meg kell hallanunk és tovább kell adnunk a modern világ felé Krisztus üzenetét, mindenben teljesítve a korhoz szóló konkrét- és örök rendelkezéseit. — Ezt az üzenetet a 2. Vatikáni zsinat fogalmazta meg és nyilvánította ki nekünk. Rajtunk a sor, hogy határozatait élettel töltsük meg, szeretetben, jöttetek tanúságával. Az út, amelyen haladnunk kell, a teremtő szeretet széles ösvénye lesz, mely embertársaink keresztül vezet Istenhez, a tökéletesség forrásához. Abban a körben, amelybe helyeztettünk, jó példával sugározzuk a testvéri békeesség szellemét, és erőfeszítéseket igénylő kemény munkával gyarapítsuk embertársaink testi-lelki javát, hitük, meggyőződésük és méltóságuk tiszteletben tartásával.

Teremtő, *új korszak hajnalán állunk*, amelynek távlatai, pozitív lehetőségei, de ugyanakkor a veszélyei is beláthatatlanok. Az emberiség „megválthatja” és el is pusztíthatja önmagát. Mi ad mégis optimizmusra okot? Először is a *rendíthetetlen bízalom Isten gondviselő jóságában*, aki a világ békeműveinek láthatatlan és bölcs kormányzója. Másodszor a *hit a nagykorúságra nőtt népek millióinak békeakarátában*. A folyton egységesülő emberiség lebirhatatlan ereje, talán gigászi küzdelmek árán, de meg fogja tudni teremteni a világbéke tartós alapjait és képes lesz azt meg is védelmezni. Ez — azt hiszem — minden ember szilárd hite és meggyőződése. — *A mi dolgunk* tehát a *kötelesség és a küzdelem*. Ebben kell együttműködnünk ténylegesen is a világ jószándékú fiaival, hogy mielőbb élő valóság legyen a nemzetek egymás közti, valamint a megújult egyház és a modern világ testvéri kapcsolata Krisztus szeretetében, mindannyiunk üdvére.

A *kinyilatkoztatás, a tanító hivatal, a teológia és a személyes lelkiismeret szintézisében* mindig rátalálunk a helyes útra. Mert Krisztus velünk van, s kegyelmével az ember képes egy adott társadalmi szituáció konkrét kérdéseiben helyesen dönteni és optimális választ adni.

A *békének, mint legfőbb földi értéknek* vizsgálatánál nem kerülhetjük meg a szeretet jézusi főparancsát, amely igen sokrétű, társadalmi-etikai problémát is magában rejt. Bár az egyház álláspontja a tanító hivatal és a zsinat nyilatkozataiban ismeretes előttünk, a kérdés a hívő katolikusoknak mégis nyitott: személyes, lelkiismereti probléma. Ez azt jelenti, hogy szüntelenül kutatnunk kell a helyes elméleti alapvetésből folyó cselekvés „itt és most” érvényes változatait. Erre keresztény nagykorúságunk kötelez bennünket — mondják a teológusok — és igazuk van. — Az emberiség végső földi értékeivel szemben ugyanis nem le-

hetünk közömbösek. A szociális ellátottság, a faji egyenlőség, a béke, szabadság és humanizmus égető kérdéseinek a megoldása Istentől rendelt feladatunk. Ezt kívánja tőlünk a megújult egyház és a zsinat szelleme is. A közösség szolgálata, a másokért végzett munka, a milliónak tért nyitó fausti gondolat: Krisztus gondolata, egyben tehát megszentelődésünk eszköze is. Ma ezek az irgalmasság testi cselekedetei; kollektív cselekedetei.

A ma embere a korszakokra visszanyúló szociális kérdés egyetemes megoldásának igényével lépte át századunk küszöbét. A több kenyér és a nagyobb kultúra intézményes biztosításáért a jószándékú emberek milliói küzdenek szerte a világon, és nem is eredménytelenül. A föld javainak igazságos elosztását a teremtett ember méltósága és a szeretet jézusi főparancsa követeli meg tőlünk. Ebben a munkában cselekvőleg közreműködni azon a helyen, ahova Krisztus állított bennünket, elsőrendű, példamutató kötelességünk. — Ez az egyházat és korszerűen gondolkodó tagjait mozgató szociális érzület, világ felé fordulás minden bizonnyal a Szentlélek zsinati adománya, új pünkösdi ereje bennünk. Ugyanakkor erről a Lélekről és mai ajándékairól a hivatalos sajtóban, igehirdetésben vajmi keveset hallunk. Pedig nélküle semmit sem tehetünk. Korunk hívő emberének ezért újra „fel kell fedeznie” a Szentleket, hogy segítségével bátran, hitelesen és hatékonyan továbbítsa az Evangélium üzenetét. Ez a zsinat által sugalmazott feladat mindannyiunk kötelessége.

Vajon elérheti-e a természeténél fogva rosszra hajló ember a „végső” béke és harmónia világát már itt a földön? — teszik fel gyakran a kérdést írók, művészek, gondolkodók és tesszük fel mi is, hívő emberek. Vajon megtörheti-e a gonoszság hatalmát az emberiség? A választ keresve meg kell látnunk egyrészt az ősbűntől megromlott emberi természet törekenységet, a rossz hatalmát, másrészt pedig a Krisztusban megváltott szabad akaratú ember pozitív lehetőségeit. Mi hiszünk a szeretet, az emberi jószág evilági győzelmében. Ez a jó a közös cselekvés gyümölcse lesz és megvalósítható már itt a földön is.

Nekünk a *kicsiben*, a köznapiban kell tehát *helytállnunk*. Krisztus nem vár „nagy dolgot” tőlünk. Teljesítsük állapotbeli kötelességeinket, imádkozzunk mindig napról napra és jól. Ez az Ő akarata, semmi más. Valójában a látható eredmény sem fontos. „Mert nem az számít, aki űltet, sem az, aki öntöz”. A növekedést Krisztus adja, a kegyelmek Istene. Így lesz erőtlenségünk — Általa — az erő forrása. „Vajon elvehetünk-e nyomorúságunkból akár egy könyöknyt is” — vagy hozzáadhatunk-e örömeink tiszta vízéhez akár egy cseppet is — Nélküle? Megváltott bennünket, rendelkezik velünk. Mink van, amit nem Tőle kapunk? A „termést” Ő jegyzi, Ő számolja el és bölcsessége szerint viszaadja vagy továbbítja másoknak, a szükségben szenvedőknek. Ez a Tőle kiáradó kegyelem körforgása az emberekért, mindenkiért, a megváltás fényében. Az útkeresésnél a Szent Benedek lelkülete ma is irányt mutat nekünk. A hitből fakadó imádság és a szeretetben végzett munka a tökéletesség alapköve marad korunk számára is. A bizalommal együtt, ezek vezetnek Isten gyermekeinek szabadságához.

Dr. K. Gy.

ÖRÖK JÖVŐNK A VILÁGBAN ÉPÜL

Sok ember van, aki nem találkozott az Úrral sem a hitben, amely emberfeletti; sem az embertársban, aki túlságosan emberi; sem a saját életében, amely túl profán; sem az Írás szavaiban... és mégis reménykedik, hogy találkozik vele... a mennyben. — Ez a felfogás abba a veszélybe sodorja az embert, hogy örökre „lekésik”, elvéti a találkozást Istennel. Aki nem találkozik Istennel a földön, a mennyben sem fog találkozni vele. A mennyek országa nem egy másik világ, ahová elmenekülünk. Már bennünk van — s nekünk kell azt felépítenünk Isten kegyelmével. Isten munkatársakat akar (1Kor 3,9; 2Kor 6,1), nem pedig tétlen várakozókat. „Az örök élet az, hogy ismerjenek téged, egyedül igaz Istent és akit küldtél, Jézus Krisztust” (Jn 17,3).

Akik ezt az örök életet nem kezdték meg még itt a földön; akiket Isten közelsége és szeretete — amelyet minden embernek felkínál — már itt lent nem ihletett meg; akiknek az életben semmi sincs, ami örök érvényű — azok sohasem fogják megismerni a mennyek országát. Egyébként is a föld az a hely, ahol az ég felépül. Isten nem egy másik világba hív bennünket, hanem ő jött el közénk. Tulajdon vérével vásárolta meg világunkat. Végtelen erőket rejtett el benne, és ránk bízta, hogy átalakítsuk. Egy napon majd megkoronázza saját művét és a miénket, amikor az öröklét teljességét ajándékozza nekünk. Siessünk tehát megjavítani, mert a mennyek országa csak sugárzó kibontakozása és állandósulása lesz annak, amit mi az Istentől kaptunk adományokkal megvalósítunk. Nem választhatunk Isten és a világ között. Istent a világban kell felismernünk és láthatóvá tennünk. Hogy a színről színre látás

milyen, azt sem elképzelni, sem leírni, sem elmondani nem tudjuk. Ám az emberi visszhangja már most fontos a számunkra. A test föltámadása azt hirdeti nekünk, hogy mennyei boldogságunk együttal emberi boldogság is lesz.

Isten nem egy másik világban trónol. Eljött ebbe a világba, és nem hagyja el azt soha többé. Krisztus nem távozott el. Velünk marad mindennap, a világ végéig. A mennybemenetelkor nem ment el, hanem eltűnt. A mennybemenetel csak akkor lehet ünnep, ha az „elmenetel” és az „eltűnés” közötti különbség világos előttünk. Az elmenetel távollétet eredményez, az eltűnés egy rejtett jelenléteket igazol. A mennybemenetelkor Krisztus láthatatlanná válik: emberi mivoltában megdicsőül, részesül az Atya mindenhatóságában. Éppen ezért szorosabb kapcsolatba kerül mindegyikünkkel, mint valaha. Távolság van tőle, hogy elmenjen közülünk és árván hagyjon hátra minket... inkább végtelen hatékonyságú lehetőségeket terem magának, hogy jelenlétével mindent betöltsön. „Aki leszállt, ugyanaz emelkedett minden ég fölé, hogy a mindenséget betöltsse” (Ef 4,10).

Krisztust nem szabad sem „a földre”, sem „az égbe” száműzni. Mennybemenetele felemelkedés a hatalomba. Jelenléte intenzívebbé válik, amint azt az Eukarisztia bizonyítja. A világtörténelem legtevékenyebb személyisége lesz. Szent Márk találóan fejezi ki: „Az Úr Jézus, miután szavait befejezte, fölment a mennybe és az Isten jobbán foglalt helyet. Azok pedig szétszédtek és mindenütt hirdették az igét. Az Úr együttműködött velük és tanításukat csodákkal kísérte és hitelesítette” (Mk 16,19—20).

Adjuk fel a mennyországról alkotott hamis fogalmainkat: végső menedék; pihenőhely; csillagok mögött jól körülsáncolt üdülőhely, amelyben Isten együtt trónol az összes exkeresztennyel, akiket a földi tevékenységéből kivont. Isten nem uralkodik „ott fent” nyugdíjasok kanonizált társasága felett. Arra se gondoljunk, hogy az öröklétben gloriolánkat kell majd fényesítenünk, ha egyszer elsőhajtottuk végső sóhajunkat. — „Egyszer majd viszontlátom őt, aki olyan jó volt; és ő nekem nyújtja a koronát, hogy uralkodhassam.” Talán... de egészen biztos csak akkor, ha mindvégig munkálkodtunk, míg az utolsó életvedt bárány is visszatért az akolba.

A megváltás a megtestesülésen keresztül valósul meg azáltal, hogy Isten belépett a világba. És a megtestesülés folyamatosan történik. „Krisztus a Corpus Mysticumban lett élővé.” (Durwell) Megdicsőült emberségével hatalmas testének fejévé vált. Teste mint olyan támadt fel — de magát szétosztani és közölni akaróan, képesen arra, hogy beépítsen önmagába mindenkit, aki nem védekezik ellene (vö. Fil 3,21). Az egyház Krisztusnak ez a széles ívelő és közölt jelenléte itt lenni. Átküzdeni magunkat ennek a jelenlétnek a hitéhez; felismeri, megismerkedni vele; együttműködni elterjedésén: ez számunkra a mennyek országa. A hit már kezdeté az örök szemlélésnek. A szeretet pedig erény, akár Istenre, akár az embertársra irányul.

Ez az újdonság Krisztus parancsában. Ha ellenőrizni akarjátok, hogy valóban behatoltatok-e Krisztus tanításába, akkor csak ezt a kérdést kell feltenni: „Melyik az új parancsolat?” — A jólétesültek azt válaszolják: „Szeressétek egymást.” Ez nem pontos és nem új. Már az Ószövetségben is létező előírás. Krisztus emlékeztet is rá, és a törvényutódok is bizonyítják (Mt 22,36—40; Lk 10,25—28). — Az igazán új Krisztus tanításában az, hogy a második parancs egygé vált az elsővel. A megtestesülés óta a testvéri szeretet teológiai erény. Aki szereti Istent, annak szeretnie kell testvérét is. Magatartásunk felebarátunkkal szemben nyilvánvalóvá teszi Istennel szembeni beállítottságunkat.

Szeretitek Istent az ő mennyországában? Felnéztek a csillagos égre, hogy hozzá forduljatok? Nézzetek közelebbre! Itt van valahol egészen közel. Mint ti, talán ő is felnéz a csillagos égre, mert olyan szép. Talán szükséget szenved. Talán olyan beteg és gyenge, hogy már nincs ereje ahhoz, hogy felemelje a fejét. Ha ilyenkor nem igyekeztek megmelengetni, megvizsgasztalni, akkor éppen lekésíték az Istent (vö. Mt 25,31—46).

Isten emberré lett. Senki sem lehet biztos az Istennel való jó kapcsolatáról embertársaival való kapcsolat nélkül. Nem vagytok közelebb Istenhez, mint szomszédaitokhoz. A végső ítélet leírása azt jövendöli meg, hogy a vallásos tanítás mindig, mindenki előtt rejtett marad. Igazakat és bűnösöket óriási meglepetés éri majd: abban a pillanatban felismerik a megtestesülést. Rádöbbenek, hogy Isten testszerinti szomszédjuk volt; hogy az első és a második parancsolat ugyanaz; hogy az első a másodikban teljesedett be; hogy a mennyek országa már a földön megkezdődött.

Szeretem Istent az ő mennyországában? Akkor nem szeretek egyebet, mint szellemiségem egy termékét. Túlságosan könnyű volna „üdvösségünkön munkálkodni”, „a mennyet megnyerni”, ha ezért csak hetenként egyszer kellene eltrappolni egy templomba, „ahol az ember szerencsére senkit nem ismer”. Csak az táplálkozik Krisztus testével, csak az nyer polgárjogot a mennyben, aki a szentostyával valamennyi testvérét magához veszi. Communio — „társközösség”. Minden szomszédunkat elismerni a szentmisén mennybéli társunknak — mindazok ellenére, amit tettek ellenünk — csak ez valhat „extázisaink” valóságáról. Hála-

adáskor nem tenyerünkbe rejteni arcunkat, hogy senkit se lássunk, hanem kibékülni az emberek fiaival körülöttünk.

Ne akarjuk kitalálni az Istent, hanem fogadjuk el úgy és olyannak, amilyennek ő kinyilatkoztatja magát. Ne a „másik világban” akarjuk őt felfedezni, ahol „elrejtőzik”, hanem ebben a világban, ahol azoknak mutatja meg magát, akik szeretik őt. Azokat, akik felismerték őt, mindig testvéreikhez küldte. Saját szíve szerint önmagához hasonlóvá és követveivé tette őket. Mindazoknak, akik a feltámadt Urat szemlélték és felismerték (Mária Magdolna, az emmauszi tanítványok, Péter) ezt mondta: „Menj az én testvéreimhez!”

Isten nagyon szerette a világot. Nem tartozunk igazán Istenhez, ha ezt a földet — és mindazt, ami rajta van — nem szeretjük; ha nem éget bennünket a fájdalom, amiért elégtelen az imánk és a tevékenységünk arra, hogy egészen felemeljük, egészen megvilágosítsuk, egészen áthassa szeretetünk és örömünk a világot. Mindaz, amit a világban megszentelünk, egygé lesz a mennyben. Semmit sem szabad elveszni hagyni, semmit sem szabad átengedni az evilágnak. — Túlságosan sok keresztény nem törődik a világgal — legalábbis azzal, ami annak megváltását illeti. Átengedi azt — használat után — a pusztulásnak, ahogy azt az Apokalipszis leírja.

De nem azt mondja-e Szent Pál, hogy a menny a földön születik? Az Apokalipszis annak a kinyilatkoztatása lesz, ami már létezett, ha elrejtetten is. Az Apokalipszis egy gyermek születése; láthatóvá lesz egy lény, aki már itt van, csak eddig rejtve volt. Ennek semmi köze a katasztrófához. A fájdalomakat feledteti az öröm, hogy ember született. Az Apokalipszis a gabona learatása. Unneppnap.

Igy lesz a menny örömteli kinyilatkoztatása annak, amit Isten szeretete és fiainak szeretete ezen a világon örökre beérlelt. Mindaz, amit igazán szeretünk, megmentődik. Megváltó erőnk éppen olyan nagy, mint szeretetképességünk. Azok az emberek, akiknek kedvük van „meghalni, mihelyt lehet”, semmit sem fognak megmenteni. A teremtés csak az Isten gyermekeinek nagyszerű szabadságában való részesedéssel dicsőül meg. Ha Isten gyermekei nem vesznek részt benne, hogy csak „lelküket mentsék meg”, akkor elodázzák a világ újraszületését.

Sötét pillanataink vigasztalan homálya fájdalmas bizonyítéka a fény létezésének, amely egy napon egészen és tökéletesen átragyog majd mindent. Ha ennyire szenvedünk, amikor a „természetet” követjük — mint individualisták, mint függetlenek, mint magányosan járók, mint egoisták, mint kétségbeesettek — ez azért van, mert mélyen magunkban érezzük a vágyat az után, hogy „természetfeleltiek” legyünk. Azért, mert egy másfajta életre vagyunk hivatva: életre a mennyek országában.

Isten országa és a mi világunk bűneink miatt lett két világgá, de kapcsolatba léptek egymással. — Minden igyekezetünk, minden reményünk arra irányul, hogy ezt a „két világot” egyre szorosabban kapcsoljuk össze, míg egy napon egymásba olvadnak teljesen.

Kozma Imre

A KINYILATKOZTATÁS JELENTŐSÉGE

„Isten még a kinyilatkoztatásban is titok marad”

Hogyan juthat el az ember az isteni titkok valamelyes fellebbezéséhez? Hogyan hat Isten lelkünkre? Erről szeretném elmondani gondolataimat, amelyek különféle teológiai és misztikai olvasmányok nyomán keletkeztek. Napjainkban a hit súlyos válságban van. Itt ne a kívülrőlőkre gondoljunk, hanem a „hívőkre”. Néhai Kovács Vince püspök már 1943-ban ezeket írta: „... én a vallásos emberek válталanságától félek...” Ma ezt így mondhatjuk: a hívő emberek hitelenségétől félhetünk.

Mit kíván a hit? Keresztes Szent János a misztikus teológia egyháztanítója mondja: „A hittudósok szerint a hit a léleknek biztos, de sötét készsége. Sötét pedig azért, mert elfogadta az emberrel olyan Istenről kinyilatkoztatott igazságokat, amelyek teljesen felülmúlják a természetes felfogóképességet és aránytalanul magasabban állnak mindannál, ami az emberi ész körébe tartozik. Innét van az, hogy a lélek szempontjából a ragyogó világosság, amely a hit révén sugárzik rá, olyan, mint a korom sötétség.” (Kármelhegy útja II. köt. 2. f.)

A hit közlése sötét közlés, mert nem evilági módon történik. Hitigazság, hogy Isten közvetlenül szólhat mindenkihez anélkül, hogy értelmünk ezt megsejtené és a közlés mégis a lélek birtokába jut. A hívő ember előtt nem lehet vitás, hogy lelkünknek ilyen értelemben kettős működése van. Az egyik evilági jellegű, amivel világos fogalmakat veszünk fel, gondolkodunk és akarati döntést hozunk. A másik a sötét közlés, amiről értelmünknek nincs közvetlen tudomása. A két működés együtt teszi ki lelki valóságunk egészét. Az ember előtt

először hihetetlennek hangzik, hogy a szellemre valami olyan gyakorolna hatást, amiről nincs világos tudomás. Pedig a természetben nem egy hasonló példát találunk. Van olyan fényugár, amit szemünk nem észlel, van hang, amit fülünk nem hall. Minden vevőszervünk csak egy meghatározott hullámhosszra van beállítva, azon innen és azon túl nincs vétel. Érzéki vevőkészülékünk csak az anyagi világ felszínét fogja, szellemi képességünkkel Isten és a szellemi világ problémáit ragadjuk meg. Nem sorozatos érzéklésekkel, hanem sokkal nagyobb kapacitású lényeglátással, úgy is mondhatjuk; tiszta szellemi képességünk misztikus módon veszi fel azt, amiről természetes úton fogalmunk sincs. Ezt mondhatjuk „sötét lényeglátásnak”. Atvitt értelemben nevezhető csak látásnak, mert olyan közlés birtokába jut a lélek, amiről csak titkos sejtésszerű ismerete van. Ez a homályos ismeret nem értelmi következtetés útján jön létre, hanem az ún. szellemi érzéklés útján.

Az embernek öt természetes érzékszerve van, ezekkel fogja fel a világ anyagi közléseit. Az értelem viszont nem csak az anyagi valóságok felszíni jelenségeinek észlelője csupán, annál sokkal több. Az értelem a szellemi lélek felvevő szerve, szemé. Isten az anyagi és a szellemi világot hasonló mintára alkotta, és ezért analógiás alapon az emberi tapasztalás nyomán mondhatjuk, hogy a lélek szellemi működésében is található „érzékszerveket”. Mi az anyagi és szellemi működés együttese útján szerünk ismereteket. A szellemi közlések vételénél vakok és süketek vagyunk. Úgy élünk a szellemvilágban, mint Keller Helén, a süketnéma és vak leány élt a mi világunkban. Csupán szagló, ízlelő és tapintóérzékelő és egy nagyon jó, szerető embertársa tolmácsolásával szerzett értékes ismereteket. Nekünk is tudomásul kell vennünk, hogy a szellemi világban süketnémák és vakok vagyunk. Nagyon is rászorulunk az Isten szerető kinyilatkoztatására, mert anélkül nem sokra megyünk. — A látási ismeret a valóság szemlélete útján jön létre. A szaglás—ízlelés már egy kis töredékében is felismeri a jelenlevő dolgot. Ilyen a lelki szaglás, ízlelés is, mintegy kis sejtésszerű közlés a titokzatos valóság mintavételéből. A lelki tapintás élettapasztalatnak is nevezhető. Életünk egy eseményének még csak alig van meggyőző ereje, de az évtizedek tapasztalata már bizonyosságot nyújt. A sötét lényeglátásból eredő misztikus érzék és tapasztalás egyéni jellegű. Hogy ebből miként lesz értelmi látás, ahhoz Isten külön kegyelme szükséges. A lelki érzék és élettapasztalat az egyén világnézeti erőforrása. Az így szerzett élmények birtokában csatlakozhat a közösség felfogásához. — Mivel két egyén szemlélete sohasem azonos, a hitbéli és világnézeti kérdések eldöntése is esetenként különböző, mert a lélek mélységében történik.

A hitbéli sötét lényeglátás egy pillanat töredéke alatt jöhet létre. Az azt követő értelmi belátásnak viszont tekintélyes időre van szüksége. Ha például egy többszámjegyű mennyiséget többszámjegyűvel beszorzok, a művelet végrehajtásához hosszú idő szükséges. A zsebszámológép ugyanezt a műveletet a másodperc századrésze alatt végzi el. A két szorzási művelet teljesen azonos, de a kivitelezés technikája és így ideje, eltérő. Lelkünk hitbéli kérdéseinek megoldása történhet értelmi-akarati módszerrel vagy váratlan misztikus belátással. A két felismerés eredménye ugyanaz, de a kettőt tekintélyes idő különbözteti meg. A misztikus lelki működés valóság, ezt egyházunk is tanítja, de mikéntjét homály fedi.

Gondolhatjuk azt, hogy az Isten a Szentírást is a hitbéli sötét lényeglátásban közölte. „A Szentírásnak Isten a szerzője. Amde a szent könyvek elkészítésére Isten embereket választott. Őket használta fel, hogy saját képességeiket és erejüket latba vetve mint valódi szerzők foglalják írásba mindazt, de csak azt, amit Ő akar, miközben bennük és általuk önmaga működött.” (Az isteni kinyilatkoztatásról, 11.) A Szentírásban Isten azt akarja közölni, amit az embernek a hitgazságból szabad akarattal kell elfogadnia. A Szentírás az Isten igazságait tévedésmentesen rögzíti. „A Szentírást ugyanazon Szentlélek segítségével kell olvasni és magyarázni, mint akinek sugalmazására készült.” (uo. 12.) Ez azt jelenti, hogy ha valaki negatívan értékeli, hitével ellentétes felfogásra jut. A zsinati határozat ugyan nem mondja, de feltételezhetjük, hogy a szent szerzők nem szóbeli sugallatot kaptak, hanem Istentől eredő sötét lényeglátásban ismerték fel az igazságot. Ezt erősítette meg bennük a Szentlélek megvilágosító kegyelme.

A tiszta szellemi lélek közlése részünkre először hieroglif, azaz olyan titkos írás, amit nem értünk meg. Ha érteni akarjuk, le kell fordítani a mi nyelvünkre. Egy ilyen hieroglif rejtélynek a megoldásához külön kegyelemre van szükségünk, hasonlóan mint a tudományos igazság feltárásához külön felkészültség szükséges. Isten maga határozza meg titkának feltárását és azzal közli, akivel akarja. Egyházunk történetében ez az isteni közlés fokozatosan megy végbe. A kinyilatkoztatás sok titkát lefordították már evilágunk mai, érthető nyelvére, de még jócskán marad megfeytésre váró titok. Féltreértés elkerülése végett említenünk kell, hogy amikor Isten ilyen működéséről beszélünk, sohasem az abszolútumra, a filozófia Istenére gondolunk, hanem az emberiséghez leereszkedő jóságos Atyára, a Biblia Istenére, az emberiséget megváltó Fiúra és a bennünk működő Szentlélekre.

A hívő ember korábban említett hitelensége abban áll, hogy hitünk igazságait, hittételeit is csak úgy akarja elfogadni, ha egész valóságukat belátja. Hitünk legtöbb titkánál megmarad a homályos értelmi szemlélet. Az bizonyos, hogy hitünk minden tétele értelmi igazságán nyugszik, még ha — legalábbis egyelőre — nem is tudjuk azokat belátni. Hitigazság az, hogy Isten teljesen ismeri önmagát és ismer mindent, ami rajta kívül van. Ismeri a szabad jövőt, mielőtt bekövetkeznék, tehát az ember szabad elhatározását is. Minden történésnek tehát Isten az első oka. Ez csak úgy lehetséges, ha minden történést Isten tervez. Így szembetűnik az a titok, hogy egy esemény az ember műve és ugyanakkor teljesen Isten terve szerint valósul meg. Számunkra máig is megoldatlan nehézség, hogyan ismeri meg Isten az ember szabad döntését előbb, mint maga az ember. Ezen már sokan gondolkodtak, de „érthető” megoldás nem született. Isten akarata szabad, senki sem ismerheti meg döntését, csak ha önként kinyilatkoztatja. Csak azt ismerhetjük meg és csak akkor, amikor Isten közli velünk. Értelmi működésünk tehát függ Istentől. Akaratunk függetlenebb Istentől: akaratunk szabad. Belső világunk Isten előtt teljesen nyitott, jobban ismeri, mint mi saját magunkat. Az ember akaratának szuverénitása a saját belső világára vonatkozik, szabadon választhatja a jót vagy rosszat. Isten ebben külsőleg nem befolyásolja, mivel úgy alkotta a szellemi akaratot, hogy végső döntését maga hozza meg. Azonban a léleknek ezt a belső világát is körülveszi az Isten akarata. Az ember akaratú irányulását is Isten segíti a megvalósuláshoz, ahhoz, hogy a lélek milyen külső erőt vegyen fel, tehát miként szűrje meg a behatolásra kész erőket, amikor szabad döntését létrehozza. Hasonló a helyzet ahhoz, amikor egy miniszterhez több mérnök tervpályázata fut be. A miniszter egyet kiválaszt, az fog megvalósulni. A többi továbbra is csak terv marad. Így a miniszter előbb tudja, melyik fog megvalósulni, mint a tervező mérnök, de ugyanakkor a mérnök tervének szabad elhatározása sértetlen marad.

A léleknek közismert evilági működésén kívül van tehát egy túlvilágra irányuló törekvése is. Szent Anzelm tanította, hogy hitünk tartalma értelmileg megközelíthető. Elvi igazságot mondott, de ez nem jelenti a teljes megértést. Ilyen igazságok fontolgatása közben döbben rá az ember, hogy gondolata nem lehet csak immanens eredetű, hanem belenyúlik az isteni titkok mélységébe. Az ember akaratának és szabadságának sérelme nélkül függ Istentől, ezért a szabad emberi cselekvés mellett mégis mondhatjuk, hogy Isten minden történésnek az első oka. Így létrejön a természetes gondolkodás számára a paradoxon: Ugyanaz a történés egészen az emberi akaratból jön létre és ugyanakkor mégis teljesen Isten akaratából valósul meg. Ennek a titoknak az elfogadása is hit kérdése. A hívők többsége hitünk igazságait tekintélyi alapon fogadja el. A tekintélyi elfogadás mellett azonban módunk van Isten kegyelmével értelmi belátással megközelíteni, és a hit sötét lényeglátásával elfogadni a kinyilatkoztatás igazságait. Így szabadon mondhatjuk ki a hit döntésének igenjét vagy nemjét.

Dienes István

„A tanítást váltásatok tetté!”

A folyóirat mostani számát előkészítő „eszmélkedéseknek” (TEOLÓGIA 1977. 3., 4. száma) egyik „vezérmotívuma” — mely mintegy átszővi az egyes „tételek” akkordjait —, a *keresztény tanúságtétel* kérdése. A IX. pont szavaival: „Hogyan kell a keresztényeknek hitüket és vallásos életüket formálniuk, hogy tanúságot tegyenek a kereszténység igazságairól?” Többszörös hangsúlyt kap az a gondolat is, hogy ezt a tanúságtételt „itt és most” kell mindig megvalósítanunk (vö. I., II., IX. pont), s úgy kell tekintenünk, mint az Isten országáról szóló üzenetnek *tettekre váltását*, konkrét megvalósítását. (Vö. II. pont) Jakab apostolnak a címben idézett felszólítása (Jak 2,22) éled újra ebben a kérdésfelvetésben: Hogyan tudjuk az üdvörténeti múltat jelenné, a *hitigazságot cselekedté* alakítani?

A hatékony, tanúságtévő, *üdvösséget munkáló keresztény cselekvés* nem véletlenül kerül — nemcsak a jelzett témaindító írásban, de lelkipásztori munkánkban, sőt a teológiai eszmélkedésben is általában — előtérbe. Korunk igazat szavazott Mesterünknek: „Gyümölcséről ismerik meg a fát”. A modern „praxisra beállított” ember, aki második, „tevékenység-központú felvilágosodást” él át (vö. *Matthew Lamb: Dogma, Erfahrung und politische Theologie, Concilium 1978. márc. 184.*), a cselekvést — mondhatnánk, a felmutatott teljesítményt — tekinti az elmélet helyességét eldöntő tényezőnek. A teológia is felismeri — nem kis részben a kereszténység kétezer éves „gyakorlatában” mutatkozó hiányosságok miatt — a tettekben nem gyümölcsöző hit életképtelenségét, megfogalmazza az *ortodoxia és ortopraxis* (igazhitűség és igaz cselekvés) elválaszthatatlanságát.

Ebben a szellemi légkörben — ahol a cselekvő tanúságtétel a szinte egyetlen, igaz értelemben vett „hitvédelem” (vö. *Nyíri Tamás: Was bedeutet Evangelisation in staatssozialistischen Ländern, Concilium 1978. ápr. 263.*) — érdemes minél mélyebben — nemcsak a gyakorlati elveket, hanem a *teológiai, szentírási szempontokat* is feltárva — ráhangolnunk magunkat a hitet hitelesítő cselekvésre, szem előtt tartva az „eszmélkedések-elmélkedések” meglatását: mindebben Isten országát tehetjük „nyilvánvalóvá és megtapasztalhatóvá”. Mert tetteink igazi súlyára csak akkor döbbenünk rá, ha beletekintünk a kinyilatkoztatás is mennyire „actus”, *esemény-jellegű* és hogy továbbélése, aktualizálása is mennyire feltételezi a tettekre váltást. Ebből a háttérből talán élesebben tűnnek elő a *tanúságtétel módjainak* körvonalai is.

A szó- és tett-kinyilatkoztatás

Cselekvőkészségünk felszítására igen termékenyítőleg hathat a zsinatnak és a zsinat utáni teológiának az a „felfedezés” (idézőjelben, mert csak a sztatikus kinyilatkoztatás-fogalommal szemben jelentett hangsúlyeltolódást, maga a gondolat a szentatyáktól kezdve mindig jelen volt a szentíráis-értelmezésben), hogy a kinyilatkoztatás nemcsak a szavakban, hanem *tettekben, eseményeken keresztül* is halad előre. A tettekben történő kinyilatkoztatást az ige, a szó értelmezi, a szavakat, az ígéretek az üdvtörténeti esemény hitelesíti (vö. *Dei Verbum 2.*). Evangélikus oldalról *Wolffhart Pannenberg*, katolikus oldalról főleg *Walter Kasper* az, akik hangsúlyozzák a kinyilatkoztatás eseményekhez, történelemhez kötöttségét, talán nem kis részben az egyoldalú ige-teológia kiegészítéseképpen. (*Horváth Tibor: A kinyilatkoztatás teológiája, Róma 1975. 55. és Peter Eicher: Die verwaltete Offenbarung, Concilium 1978. márc. 147.*)

Edward Schillebeeckx már a zsinat idején behatóan elemzi a szó- és a tett-kinyilatkoztatás összefüggését (*Offenbarung und Theologie c. könyvében, Mainz, 1965.*). Témánk szempontjából nagyon jelentős néhány gondolata. Összefoglalja a „dábár-teológiát”. Héberben a *dábár* lehet kimondott vagy leírt szó, de a természetben vagy a történelemben zajló esemény, tett is. „Ezek szerint a szavak szerint” jelentheti azt is: „Ezen esemény szerint” (pl. *Ter 22,1*). Salamon életét például „szavai” jelzik (*1Kír 11,41*). Egy ember „élete” az ő szava — a teljes önfeltárulkozása.

Ez a kettősség érvényes *Isten szavára*, a kinyilatkoztatás folyamatára is. Isten nemcsak a „próféták szaván keresztül” szól, hanem az *üdvösség történetén* keresztül is. Az egész Öszövetség lényegében Jáhve „csodálatos tetteit” akarja szavakba, leírt formákba rögzíteni: az alapeseményektől, az ósatyák és a „kivonulás” történetétől kezdve hogyan van jelen, hogyan munkálja népe sorsát. Az üdvtörténet az *ige és a tett egymásra hatásában* jut mindig előbbre, míg rányílik a végső revelációra, a Krisztus-eseményre.

Krisztusban, *Isten Igéjében* teljes gazdagságában kibomlik ez a kétsíkúság. Jól ismert mondanása szerint nemcsak igazság, hanem „út”, „élet” is akar lenni (*Jn 14,6*). Nemcsak szavakkal, hanem tettekkel — konkrét emberszolgálatával, mindenki iránti nyitottságával és főleg döntő, nagy tetteivel, a halál vállalásával — is tanít, *közvetíti Isten üzenetét*. Ez a teljes Krisztus-esemény ér célba a feltámadással.

Az üdvtörténet továbbélése

Ahhoz, hogy a *tettek szentírási tartalmát mai cselekvésünk* kérdéskörében kamatoztathassuk, másik, további megfontolást is kell tennünk. Vajon a szó és a tett üdvösségközvetítő szerepe lezárult a Szentírással? Hogyan él, hat tovább az üdvtörténet az egyházban, bennünk, *szavainkban és tetteinkben*? Horváth Tibor jelzett művében (109—111.o.) „a kinyilatkoztatás egyszer s mindenkorra befejezettségének és ugyanakkor állandóan haladó történelmi fejlődésének *látszólagos ellentétét*” vizsgálva több megoldási lehetőséget is felsorakoztat arra vonatkozóan, milyen értelemben szabad mondanunk, hogy a kinyilatkoztatás *tovább él*. Nemcsak úgy — írja —, hogy Jézus tanítását egyre mélyebben átértjük (dogmatizálás), átadjuk az újabb koroknak, hanem abban is „*korszerűsödését*” láthatjuk, hogy a „hívők közösségét megalapító istenélmény állandóan fejlődik a történelemben”: „a világhoz, az emberhez való viszonyában (Krisztus) kinyilatkoztatása nincs befejezve”. Hasonló megoldásig jut el Eicher is jelzett tanulmányában. A kinyilatkoztatás és a *történelmen belüli tapasztalás* viszonyát vizsgálva kimutatja (*Gilson* kutatása alapján): az „intézményszerű”, lezárt reveláció és a „ma” megélt hit a szenttamási teológiában válik külön. Eicher szerint a „*Dei Verbum*” fényében átfogóbban látjuk, hogy a kinyilatkoztatás valamiképpen tovább hat, az egész történelemben: befogadása, átélése, megtapasztalása — és *tettekben tapasztalhatóvá tétele* — mindannyiunkban folyik (147.o.).

A *történelem-teológia* — a történelem mai hívő újraértékelése — számos más motívum-

mal is szolgálhatja az evangélium aktualizálásának követelményét (kitűnő összefoglalást kapunk erről az *Alte Fragen — neue Antworten, Neue Fragen — alte Antworten* című, magyarul is megjelent kötetben). Korunk felfedezte a *történelmiséget*: minden fejlődőben, változóban van, mindennek megvan az előtörténete és „hatástörténete”, utóélete. Az emberiség útját, *mint egészet* tekintjük. Mindez nagyonis közel áll a bibliai látásmódhoz. Elég csak az első embernek vagy Krisztusnak az egész emberiség sorsát meghatározó tetteire gondolnunk (Róm 5,18). A kinyilatkoztatás érvénye így fogja át nemcsak az ősegyház életét, hanem *a mi életünket is*. Az üdvtörténet alapeseményei, hogy hogyan „terjeszthetők ki” az egész történelemre s a mi tanúságtételünkre is, azt a szentírás-értelmezés egyik kulcsfogalma a *tipológia* hozza közel. A bibliai események nem értelmezhetők pozitivistá módon, önmagukban. Nem „vak tények”, hanem *jelszerkezetük van*: időben vissza, de előre is mutatnak (részletesen ír erről *Josef Blank: Verändert Interpretation den Glauben?* című könyvében, Freiburg 1972. 24.kk.). A „hit analógiája” alapján minden kor embere magáénak mondhatja a régmúlt eseményeit. Nemcsak olyan értelemben, hogy hittel elfogadják azokat, hanem *a cselekvés síkján is* (az evangélium szó- és tett-jellegének megfelelően). Az előképek bennünket is mozgósítanak, döntésre szólítanak. Ábrahám hitelményét például, készsége, hogy Istenért még emberi jövőjét is kockára vesse, vagy az apostolokban végbemenő metanoját magunkénak érezhetjük, *egyéni sorsunkba vihetjük át*. Az üdvtörténetnek ezt a továbbélését, a kinyilatkoztatás igazságainak és céleszméinek új meg új tér-idő-koordináták közötti „megtestesítését” az Újszövetség végkifejlete, a *pünkösdí esemény* teszi lehetővé. Mint *Walter Kasper* történelem-teológiai alapvető művében (*Glaube und Geschichte*, 1970. Mainz, 212.kk.) írja, az evangélium nem valamiféle lezárt múlt, hanem élő valóság a történelem sodrában és szentírási szóhasználatlaltal a Pneuma, a Lélek az, aki biztosítja Krisztus igazságának, sőt *élettörténetének továbbfolytatását*. A Szentlélek az, aki emlékeztet szavára, művére, valóságát „jelenné” teszi (vö. Jn. 14,26; 15,26; 16,13), aki „jövőt hirdet” (16,13): prófétai szerepre ragad bennünket, az igehirdetés és a *tanúságtévő élet* vonalán egyaránt.

Üdvösség köszönt e házra

Ez a „Pneuma-elv” adja meg csaknem kétezer évvel Krisztus utáni *keresztény létezésünk legmélyebb gyökerét*. Ha ezt tartjuk szem előtt, már nemcsak arról beszélhetünk, hogy „idézünk valamit” a Szentírásból, hogy „érvelünk” vele vagy kész feleletet keresünk benne egy-egy mai problémára, teendőre, de úgy is fogalmazhatunk, hogy *egész életünk — nemcsak szavunk, de tettünk is — az üdvtörténet mai megélése, közvetítése lehet*, a Szentírás keletkezésének korától egészen eltérő történelmi (technikai, gazdasági stb.) viszonyaink között. Cselekvésünknél még egy lényeges jellemzőjét kell világosan látnunk: „itt és most” karakterét, konkrétságát, történelmileg meghatározott voltát. Megfigyelhetjük, hogy az *üdvösség-tapasztalat*, amihez a Jézussal való személyes találkozás vezet el, mennyire a *jelen* beteljesedése. „Üdvösség köszöntött e házra!” — dicséri maga az Úr Jézus *Zakeus belső aktusát*: megtérését. S hogy erre a tapasztalásra nemcsak a „földön élt” Jézussal való találkozás segít el s mennyire nemcsak a befogadó, hanem az „aktív oldalra” — a hitnek, kegyelemnek *mások felé való közvetítésére* — is érvényes, arra bizonyosság a János-levelek felmagasztosult humanizmusa: a tevékeny szeretet *Istent közvetítő*, világosságát kinyilatkoztató, szétszűrő ereje (pl. 1Jn 2,10). A „jelen időnek” ezt a parancsát árasztja Jézusunk egész élete is. Az éppen adódó helyzetben, az éppen hozzá érkezőkkel való találkozásában, nem időtlenül vagy időn kívül, hanem „abban az időben” tette foghatóvá Isten üzenetét, elkötelezettségét. Mint Kasper írja, az Igének ez a „*testben eljött*” volta, történelmisége az igaz hit kritériuma (1Kor 12,3), és ez a konkrétság, tapasztalhatóság alkalmas a mi életünkben is a „*lelkek megkülönböztetésére*”: annak eldöntésére, valóban *Jézust képviseljük-e*. (E konkrétségről ld. *TEOLOGIA* 1976. márc. 31—35.o.is.)

Igy most már együtt vannak azok a szálak, amelyek *evangéliumi motívumokként* átszövik napi próbatételeinket. A kinyilatkoztatás nemcsak szavakban, hanem *tettekben* is fogant, az üdvvösségtörténet nemcsak múlt, hanem *tovább él* a mindenkori jelenben, ezért (a szóbeli igehirdetés vagy a szentségek mellett) a *cselekvő tanúságtétel is az üdvtörténeti események továbbvitele*, Jézus életének „jelenné tételét” jelenti. Érdemes az evangéliumnak ezt a cselekedetekben való aktualizálását a *szentségek köréhez* is hozzámérnünk. Amit Szent Pál a keresztségre mond — Krisztus „halálába keresztelkedtünk” (Róm 6,3) —, az igaz a többi szentségre is: az *üdvtörténetbe kapcsolnak* be bennünket. Jólismert *ige- és tettjelle- gük is*, amely a kinyilatkoztatás jelzett dialektikáját viszi tovább. Érezzük a jelenléti súlyát is: az eukarisztiában s a többi szentségekben is személyesen találkozunk Krisztussal, ezért e jelekben az *üdvösség házunkba is elérkezik*. A keresztény tanúságtételt ezért úgy is jelle-

mezhetnének, mint ennek a szentségi jelenlétnek a *továbbszélesítését*. Természetesen, nem szentségi szinten, de *ott dolgozik a kegyelem* az ige szóbeli megvallásában (az igehirdetés formáiban) és tetsébeli megvalósításában is. A Lélek nemcsak kötött formák között, hanem az éle: kusza szájai között, rendkívüli és hétköznapi helyzetekben is „fű”, hatékony, kihívja és tettekre készíti a fogékony lelket. Mindezek nyomán még határozottabban mondhatjuk: *a tanúságtéző keresztény cselekvésben az üdvtörténet folyik tovább*, a tett szavá, a kinyilatkoztatás közvetítésének eszközévé válik. „Igaz tevékenységünk” nemcsak „erkölcsös” lesz, hanem hitbéli tartalmat kap, Krisztus-követésünk, sőt *Krisztus-hordozásunk módja* lesz, élő jellé lesz (a keresztény élet szentségekre emlékeztető jellegéről ld. *TEOLOGIA* 1970. márc. 10. kk. és 1975. márc. szám, 29. kk.).

Világoskodjatok . . .

Miután próbáltuk kikutatni, mik is a tanúságtétel üdvtörténeti gyökerei s mi is a belső tartalma, mondanivalója, közelebről is be kell határolnunk: mi az „anyaga”. Magyarán: *miben tehetünk tanúságot Krisztus köztünk-létéről*, a kinyilatkoztatás igazáról? Milyen világgóság lehet vonzó a „ház lakóinak” — korunknak? Joggal figyelmeztet Kasper: a „*tovább-élő Krisztus*” nem egyszerűen az Egyház — hiszen az még maga is csak jele („egyetemes szentsége”) Krisztus jelenlétének —, hanem egész pontosan a beteg, a rab, az éhező, a rászoruló, akivel azonosította magát (Mt 25, 37—40), tehát *a konkrét ember, aki felé képviseltem szeretét* (i.m. 246.o.). „Kezdet és vég” cselekvésében is: Ő akar tevékenykedni általam, de Ő a célpont is, akit el kell érnem a másik emberben. Üzenete kihívó, nyugtalanító, de fel is szabadító. Ennek alapján kell keresnünk Krisztus-tanúságunk formáit. Mint szintén Kasper írja, az evangélium a *legmélyebben emberi jóhir*, hiszen Isten „emberiességének”, mindannyiunkhoz lehajló közelségének hírüladása, éppen ezért csak *kézzelfogható emberiséggel* közvetíthetjük hitelesen. A Krisztusban kapott végleges isteni tervet, e végleges „típus”, előképet mindannyiunknak a magunk életfeltételei között kell megélnünk, valósággá tennünk (i.m. 245.o.). Így a *sajátosan keresztény erkölcs* nem a „parancsra tettem” heteronóm elvén alapszik, de nem is egyszerűen „utánzás” a krisztusi útnak, hanem Krisztus cselekvésének továbbélése, adott emberi, történelmi viszonyok közötti folytatása. Tanúskodás arról az Istenről, aki „itt van” (Jáhve), „velünk van” (Immanuél), aki egészen *azonosult* az emberrel Krisztusban.

Bár — mint láttuk — a Krisztust közvetítő tett nem foglalható maximákba, hiszen konkrét helyzetet tételez fel, az élet közegében valósul meg, mégis érdemes — ha csak példaként is — *néhány lehetőséget* említenünk arra vonatkozóan, hitünket hogyan válthatjuk tettekre.

A *pap magatartásával* szeretném kezdeni, mert az evangélium továbbélésében perdöntő nemcsak igehirdetése, hanem *élete is*. A zsinat utáni pap karakterében bizony nem volna hely semmilyen úrhatnomságnak, fölényeskedésnek, kispolgáriságnak. Különösen riasztó lehet a hívek és főként a kívülállók számára az anyagiakhoz való kötődés, a „vizet prédikál, bort iszik” kettősségei. De a levegangélium-ellenesebbnek az emberektől való elzárkózás tűnik, a plébánia falai közé menekülés. A kor embere azt várja a paptól, *nőjön eggyé vele gondjaival*, napi feladataival is. Elodázhatatlan kötelességünk, hogy a hívek „lelki ellátásán” túl szamaritánuskodjunk is.

Hogyan tanúskodhat Krisztusról — még szintén egyénileg — a *világi hívő*? Nos, hát éppen az egészen „világi” szituációkban. Mint *Rónay György* írta — aki nemcsak kiemelkedő költő és irodalmár, de kitűnő „világi teológus” is volt — „nem szavakkal kell hangoztatni, hanem tetteinkkel és magatartásunkkal kell megmutatni, hogy hitünknek semmilyen lényegi kapcsolata sincs ezzel vagy amazzal a gazdasági és társadalmi formával”, s épp ezért válthatjuk „mindazt, aminek célja az ember sorsának javítása, a nép nagyobb jóléte, több műveltsége, és a több és nagyobb egyenlőség és testvériség az emberek között” (Szentek, írók, irányok. Bp. 1970. 244.o.).

A hívő ember tanúsága tehát egészen az élet szövétébe ágyazódik. A kor szabta feladatokban próbál helytállni, hogy ezzel is mindig hitéről, hite Krisztusáról, *Krisztus egyetemes szeretetéről és áldozatáról valljon*, a tettek nyelvén. Az egyéni tetteken túl, hogy „mit tehet egy keresztény család, közösség annak érdekében, hogy a kívülállók előtt keresztény életünk indokoltnak és értelmesnek tűnjön” (a témaintító IX. pontjának kérdése szerint)? — Azt hiszem, éppen az azt hat legjobban, *ha közösség*. Ha nem érdekszövetség, nem egymás ellen harcoló csoportosulások látszat-egysége, hanem kisebb vagy nagyobb *család*, amelynek tagjai egymás sorsát viselik. Ami nem zárja ki azt, hogy vannak benne véleménykülönbségek — egy-egy családon belül akár világnézeti különbségek is —, de tettekben „egy szív, egy lélek”. — Ha most külön is a *keresztény családokra* fordul figyelmünk, még hangsúlyozottabbnak érezzük, mennyire a legapróbb élethelyzetekre kell itt lebontanunk az általános

elveket. Legkönnyebben a házastárs és a gyermek tudja leleplezni a képmutató vallásosságot. A nap-nap mellett adódó konfliktusokban tudja bizonyítani a szülő, hogy a hit igazságtalanságokat, hatalmat szentesítő vagy felszabadító erő-e, amelynek segítségével elsejti a fiataalt — nem a vak engedelmességre, hanem — a tudatos beilleszkedésre és szabadsága helyes kibontakoztatására is.

Az evangélium legdöntőbb tanúja azonban a világ felé az egyház mint egész. A minden szinten értett „hagyománynak” hordozó alanya nem az egyes ember, hanem az egyházi közösség (Carlo Molari: Die kirchliche Gemeinschaft als hermeneutisches Subjekt, Concilium 1978. márc. 192. o.), és ezt nemcsak az írás-értelmezésre, hanem az ige „egzisztenciális” megvalósításának körére is kell értenünk. Amint az egyház tagjainak élete tömegeket juttathat q hit elvesztéséhez, lehet „ihetőségi rendszer” is, hitelesítheti a keresztény prédikációt.

Az egyház látható közösségeinek — a világszintű, országszintű vezető szervezeteknek és a helyi egyházaknak, az egyházközségeknek — ezt a tanúságtévő szerepét a mai kor összefüggései között — az elvilágiasodás, a világnézeti különbségek, a valláskritika századában — nem kis részben talán az szabja meg, mennyire tudjuk tetteikkel is igazolni, hogy egyházunk „uralommentes szerkezetű”: szolgálatra, kölcsönösségre, párbeszédre s nem hatalmaskodásra épül (vö. Wolfgang Bartholomäus: Kommunikation in der Kirche, Concilium 1978. jan. 64.o.), bár az apostolok óta természetesen őrzí sajátos vezetési modelljét.

A mindennapi élet szempontjából e tanúskodás oroszlánrészét mégsem a világegyház, a nagyobb egységek, hanem egyházközségeink veselik. Gyakorlatilag ennek életmegnyilvánulásain mérí le mindenki — akár belül van ennek a körén, akár nincs —, milyen hatékony nemcsak az egyház, de az evangélium. S a lelkipásztori, módszertani, szervezési feladatokon túl itt kap óriási súlyt a közösségnek — éppen nem képmutatásból, hanem imádságból, lélekből fakadó, de kifelé is „kézzelfogható” — szolgálatvállalása: a betegek, öregek felkeresése, segítése, a hívó családok kölcsönös segítése, — a jézusi szolidaritás „itt és most” történő továbbvitele.

Cselényi István Gábor

A MAI ÉLET BÁLVANYAI

Modern bálványok

Az öntudatra ébredt ember egyrészt a világ urának, parancsolójának érzi magát, másrészt viszont úgy gondolja, hogy életével szolgálnia kell valamit vagy valakit. Az istenhívó ember Istent tartja legfőbb Urának, akitől életét kapta, akinek számadással tartozik, akit tisztel és imád, mint mennyei Atyját. Isten helyébe azonban sokan Isten-pótlékokat, pótisteneket, bálványokat tesznek. Ezek az álistenek eltorlaszolják a mennyei Atyához vezető utat, és saját bűvkörükben rabul ejtik az embert. Minden kornak megvannak a maga sajátos bálványai, dívatos pótistenei. Ezek közül a mai divatos bálványok közül szeretnék néhányat bemutatni, hogy belássuk a bálványozás emberi életünket megrontó veszedelmeit és igyekezzünk tőlük szabadulni, hogy az Igaz Istennek szolgálhassunk.

Korunk bálványai

Ha csoportosítani akarjuk a bálványokat, talán a legegyszerűbb, ha beszélünk személyes bálványokról, és tárgyi bálványokról, továbbá emberi foglalkozások (munka, játék, kábítószerezet, alkoholizmus stb.) istenítéséről.

Személyes bálvány lehet valaki önmagának. Ezt úgy is kifejezhetjük: önimádat, önkeresés, önzés. — Természetesen van helyes önszeretet is: hiszen ez a mértéke még a felebaráti szeretetnek is: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!” Az önimádat azonban kizárja Istent szívünkéből és kizárja a felebarátot is. Ha valaki mindenben kizárólag csak saját kényelmét, hasznát, örömét keresi, az lelkileg kiüresedik, elsivárosul, de előbb-utóbb megkeresíti és tönkre teszi mások életét is. Magába zárkózottan végül is boldogtalan lesz az ilyen ember, mert soha nem nyílt meg az önatadásban, sohasem érezte a másokért viselt aggodás gyötrelmeit, de a szeretet és nagyrabecsülés játékos örömét sem. Minthogy minden gondolata önmaga körül kering, képtelen a feltárulkozásra, és nem ismeri az adás „nagyobb boldogságát”. Így felszínes kis örömök, apró, napi bosszúságok és távlat nélküli kicsinyeskedés játékszerévé válik. Személyisége fokozatosan torzul, végül is lelkileg törpe és nyomorék marad. Nem hallja meg, ha Isten vagy felebarátja kopogtat szíve ajtaján és becsócsátat kér.

Más személy is lehet bálvány: barát, gyermek, szülő stb. Agyondédelgetés, túlzott féltés, minden veszélytől megóvni akarás éppúgy kárt tehet a másik lelkében, mint a nemtörődöm-ség. Az „imádott” személy zsarnokoskodik „imádjója” fölött, kihasználja, de nem becsüli sokra, sőt lehet, hogy megveti és később el is dobja magától. „Ha rosszul szeretsz, gyűlölsz!” — mondja Szent Agoston. Szörnyű a kiábrándulás, amikor rájön valaki, hogy méltatlanra pazarolta szeretetét, hogy szolgálataival visszaélnek, hogy csak kihasználják és a háta mögött kinevetik, — ilyenkor azonban már késő, nincs lehetőség változtatásra. Máskor viszont: a kényeztető dédelgetés átsap ellenkezőjébe, viharos, vad gyűlölködésbe. A rendetlen vonzalom sokszor eltérít Istentől és szeretetből fakadó vagy kötelességből végzendő egyéb teendőket is megakadályoz. Továbbá láncreakció-szerűen újabb és újabb bűnök fakadnak belőle. Ha például egy nő férfi beleszeret egy másik nőbe, és nem tud vagy nem akar érzésein uralkodni, — hajlandó feláldozni feleségét, gyermekeit, istenkapcsolatát, lelke békéjét és nyugalomát, a szentségekhez való járulás lehetőségét, csakhogy feleségül vehesse az „imádott” nőt. — Egyes szülők szeretnék gyermeküket mindvégig kiskorúságban tartani és nem hajlandók tudomásul venni azt, hogy azok már felnőttek, — teszik mindezt azért, hogy szinte betegesen tovább dédelgethessék őket.

Használati tárgyak is könnyen válhatnak bálványokká: így a lakás, nyaraló, tévé, a kocsi, ha *öncélúvá* lesz. Ha egy újonnan épített és bebútorozott lakásba csak cipőt levette, papucsban szabad belépni, — ha a drágán épített fürdőszobát nem használják, hanem továbbra is „lavorban mosdanak”, — ha a szőnyegre nem mernek lépni, „mert kopik”, de a bútort se használják, csak nézegetik vagy másoknak mutogatják, — ilyenkor már valami baj van a dolgok rendeltetésének megértése körül. A *televízió* jelentősége elvitathatlan mind a népművelésben, mind a szórakoztatásban és a tömegtájékoztatóban. De könnyen lehet belőle bálvány, ha műsorkezdettől műsorzárásig mindent, válogatás nélkül végignézi valaki vagy az egész család. Emiatt azután a felnőttek elhanyagolják otthoni munkájukat, a gyermekek nem írják meg a leckét, emiatt nem beszélgetnek egymással, és még az esti ima is elmarad; — azután másnap kialvatlanul, álmosan, fáradtan kezdenek munkához, és ez így megy nap-nap után. A *kocsi* egyre nagyobb szerepet tölt be az emberek, a családok életében. Ma már nem luxuscikk. Minden harmadik-negyedik családnak van személygépkocsija. De ebből is lehet bálvány, ha valaki túl sok időt tölt gondozásával, — „többet simogatja az autót, mint engem” — mondta egy fiatal feleség a férjéről.

Az emberi foglalatosságok közül is bármelyik lehet istenpótlék. Még a józan munka is, ha egy ember annyira beleveti magát, hogy elhanyagolja önmagát, minden egyéb kötelezettségét, lelki életét, családját, istenkapcsolatát. Heinrich Böll „Anekdote zur Senkung der Arbeitsmoral” (A munkaerkölcs süllyedéséről szóló anekdota) című elbeszélésében leírja, hogy Franciaország egyik nyugati kikötőjében egy szegényesen öltözött halász ül a csónakjában és szunyókál. Egy turista lefényképezi és gépe kattogással fel is ébreszti. A turista szóba elegyedik vele, megtudja, hogy ma jó fogása volt, de nem megy ki a tengerre újabb halfogásra. A turista igyekszik meggyőzni: ha többször kimenne, több halat fogna, árából vehetne motort a csónakjába, azután másik csónakot, majd berendezhetne egy halfüstölő üzemet, egy konzervgyárat... — Na és azután? — kérdezi a halász. Azután nyugodtan ülhethetne itt a kikötőben, élvezhetné a tenger szépségét, bóbiskolhatna a napon... — De hiszen éppen ezt csináltam most is, míg fényképezőgépe kattogásával fel nem ébresztet — kiált fel a halász. A turista nagyon elgondolkodott. Valamikor úgy gondolta: Most azért dolgozik sokat, hogy egykor majd ne kelljen dolgoznia. És ahogy ránézett a halászra, már nem szánalmat érzett iránta, hanem inkább egy kis irigységet.

Legkönnyebben válhat bálvánnyá a *szórakozás*, a *hobby*. A legveszedelmesebbek egyike: *kábítószerezés* és az *alkoholizmus*. Pillanatnyi mámort, önfeledést, boldogságot ígérnek, viszontásul szörnyű áldozatokat követelnek. Az alkoholista tönkreteszi családjá, felesége, gyermekei életét, megrövidíti saját életét is. Bálvány lehet az egyre költségesebb és nagyobb *külföldi utazás*, ha valaki egész évben azért vállal több munkát, túlórákat, hogy elutazhasson, és utána *dicselkedhessen*: hol járt, mit látott, milyen élményei voltak. — Bálvány lehet a házasságtól és a személyes szeretetkapcsolattól elszakított, csak önmagáért hajszolt szex, ami az önimádat egyik torz formája. Elhomályosítja a magasabb értékek iránti fogékonyságot és érzékenységet, nem engedi kibontakozni az önzetlen szeretetet. — Az ember önmaga bálványoztatására tett egyik veszedelmes kísérlete a *társadalmi rang*, *tekintély* és *hírnév* szenvedélyes keresése éppúgy, mint a *divat* másokat szolgai módon majmoló követése és általában véve mindaz, amit valaki élete középpontjába állít és mindennél fontosabbnak tart, mindaz, ami nem Isten.

A bálvány áldozatokat követel

Amíg az igaz Isten imádása elségít bennünket arra, hogy teljesértékű önmagunkká váljunk és embertársainknak is teljesértékű „felebarátai”, — addig a bálványimádás bármely fajtája *elidegenít Istentől és elidegenít embertársainktól*. Az istenpótlék szolgálata teljes erőbevetést kíván, felőrli minden energiánkat, aláássa egészségünket, lerombolja lelki értékeinket. Beszűkíti érdeklődési körünket és így lelki elsvárosodásra, kiüresedésre vezet. Nem hagy időt imára, reflexióra, elmélkedésre, önyvizsgálatra. Nem hagy időt a közösségi és családi élet ápolására sem. Azt sem engedi, hogy munkánk gyümölcsének örüljünk, hogy élvezzük az élet szép, tiszta örömeit, hogy nyugodtan pihenjünk.

— *Mindig többet, egyre többet követelnek tőlünk, és sokszor éppen azt kéri áldozatul, ami a legkedvesebb.* A bálvány érdekében sokszor meggondolatlanul elkövetett egyik bűn magával hozza a másikat. Például: Felelőtlen nemi kapcsolat maga után vonja a magzatelhajtást. Mértéktelen italozás után sokszor következik garázdaság, verekedés, gyilkosság; kocsivezetés, karambol, gázolás, azután az áldozat cserbenhagyása, hamis tanuskodás következhet. A lopás eleve magával hozza a hazugságot. Mint a palackból kiszabadult gonosz szellem: olyan a bálványozás hatása. Örögi büvökör ez, olyan, mint az örvény, amely egyre nagyobb erővel húz lefelé.

— *Mégsem ad igazi boldogságot.* Az ember a bálványnak is boldogság reményében szolgál. Igazi boldogságot azonban semmiféle pótisten nem adhat. Csak a lélek szomjazása lesz egyre győtrőbb és fájdalmasabb. Ehhez hozzájárul még a *lelkismeret kinzó nyugtalansága*.

— *Bálványimádásban élni tulajdonképpen annyi, mint „földi pokolban” élni, amelynek tüzét az ember saját maga gyújtotta meg.* Az ember Isten helyett önmagát, a teremtményeket választja, így kerül azok *rabságába*. Mindennél inségesebb rabság ez. Benne megrögződni egyenlő a kárhozattal. Az önmagára zárt ajtó csak belülről lenne kinyitható, — de a bálványimádó úgy érzi, erre egyre képtelenebb lesz.

Hogyan szabadulhatunk a bálványok rabságából?

A nagy kiábrándulás a bálványból Isten kegyelmi ideje. Ne gondoljuk, hogy mindennek vége. A kiábrándulás közben döbbenünk rá, hogy nem helyes úton jártunk, hogy nem az igazi fényben, hanem a bálvány hamis lidércfényében láttuk az életet. „*Értékek átértékelése*” megy ekkor bennünk végbe. Ha rájövünk, hogy téves úton járunk, legyen erőnk az igazi út megkereséséhez. *Keressük az Isten útján járó emberek barátságát és társaságát.* Keressünk fel egy tapasztalt, jó lelki vezetőt és ha bizalmunk van hozzá, végezzünk nála *életgyónást*. A jövőre vonatkozóan vonjuk le a szükséges következtetéseket: Mire kell jobban vigyáznunk, mitől kell óvakodnunk, mit kell tennünk?

Érezzük át és értékeljük nagyra az Isten-szolgálattal járó *istengyermeki szabadság örömeit és értékeit*, amely megadja a tiszta látást, helyes értékelést és a lelki függetlenséget, amelyet Jézus Krisztus megváltása szerzett meg nekünk. „*Testvérek, meghívástok szabadságra szól, csak ne éljetez vissza a szabadsággal, hanem szeretettel szolgáljatok egymásnak*” (Gal 5,13). Az emberek szerető szolgálata a hamis bálványimádás elkerülésének is egyike járható útja. A tevékeny felebaráti szeretet feloldja a bálvány okozta lelki görcsöt és kötődést és a segítség lehetőségeit kínálja fel. Embertársi szeretetünknek azonban az istenszerepbe kell belegyökereznie, hogy elkerüljük az újabb bálványozás veszélyét.

„*Senki mást ne tekints Istennek, csak engem*” — mondja Isten, (Kiv 20,3). Az igaz Isten *életközösségbe és szeretetkapcsolatba* lép velünk Jézus Krisztusban. „*Aki szeret engem, az megtartja tanításomat, s Atyám is szeretni fogja. Hozzá megyünk és benne fogunk lakni*” (Jn 14,23). Isten imádása, szeretete adja meg végül emberszeretetünknek és a *világot építő szolgálataunknak* kellő *keretét, mértékét és távlatát*. Eletünket beállítja Isten nagy tervének egészsébe, az örökkévalóság távlatába, és így megadja értékét és értelmét földi dolgainknak és munkáinknak. Ilyen állapotban nem tévesztjük össze a célt az eszközzel, sem az eszközt a céllal és így sem a teremtményekből nem csinálunk magunknak hamis isteneket, sem Istent nem próbáljuk mágikus ráhatással önmagunkat szolgáló eszközzé lefokozni.

Amikor Szent Pál Barnabással Lisztrában járt, meggyógyított egy béna embert. Erre a tömeg azt gondolta, hogy Zeusz és Hermesz istenek szálltak le közéjük és áldozatot akartak nekik bemutatni. Pál és Barnabás tiltakoztak: „*Emberek, mit csináltok? — kiáltottak. — Mi is emberek vagyunk, azok csak ti és éppen azt hirdetjük nektek, hogy ezektől a bálványoktól forduljatok el az élő Istenhez, aki az eget, a földet és a tengert alkotta s mindent, ami csak benne van*” (ApCsel 14,15).

Kiss László

„AZ ATYÁHOZ VEZETŐ ÚT”

(Gondolatok Máté 23,9—10. szövegéhez)

A fenti szentírási szakaszban Jézus tanítványait és a népet többek közt arra figyelmezteti, hogy ne szólítsanak senkit atyának a földön, mert mint mondotta — „egy a ti Atyátok, a mennyei.” Az egyházban meghonosodott gyakorlat ellentétesnek látszik ezzel az intelmmel, és a Szentírás jószándékú olvasójában némi zavart kelthet.

Az evangéliumi szövegeket természetesen nem vehetjük mindenütt szó szerint. Bizonyára nem kívánja az Üdvözítő, hogy követői például a szó valódi értelmében vájják ki szemüket vagy vágják le karjukat, ha ezek bűn elkövetésére ösztönöznek. De azt annál inkább, hogy a hívő a kísértések legyőzése érdekében tudjon lemondani, adott esetben áldozatot is hozni. — Krisztus óvja tanítványait attól is, hogy a „rabbi”, a „tanító” címében tetszelegjenek. A szövegösszefüggések alapján kiténik, hogy Üdvözítőnk e tilalmaknál a nép és a vallási vezetők egymással szembeni magatartását ítéli el, azt az öntelt lelkületet, melyet a farizeusok a „törvényből mit sem értő népséggel” (Jn 7,49) szemben mutattak. Tanítványaitól legyen távol az ilyen lelkület. Amikor tehát elérkezik számukra az evangélium hirdetésének ideje, ne büszkélkedjenek mint tanítók a tudásukkal. Hiszen tudásuk forrása nem önmagukban van, azt az örök Bölcsességtől kapták. Am ne hívják embertársaikat atyának sem, ha nagyobb tiszteletet akarnak vele kifejezni, mert ez a cím — igazi értelemben — egyedül a mennyei Atyát illetheti.

Nem kétséges, Jézus feltételezte tanítványairól és jószándékú hallgatóiról, hogy amidőn valakit fokozott megbecsülésük jeléül atyának neveztek, nem volt szándékukban csökkenteni azt a tiszteletet, mellyel Isten iránt tartoznak. A figyelmeztetést mégis szükségesnek tartotta. Nyilvánvalóan kellő oka volt rá.

Szent Pál magatartása ebben a kérdésben nem látszik egészen egyértelműnek. Írásaiban nemegyszer hangoztatja, hogy híveinek lelkileg ő adott új életet (1Kor 4,14—15). Timóteust, Titust a nekik szóló levelekben több alkalommal fiának szólítja. Ezért arra is gondolhatnánk, hogy az atya megszólítás az apostoli időkre visszanyúló hagyományban találja eredetét s így igazolását. Az apostoli levelek tüzetesebb tanulmányozása azonban nem erősíti meg ezt a nézetet. A legtöbb helyen ui. a „testvérek” elnevezéssel találkozunk, nemcsak akkor, ha egyes hívekről van szó, de oly esetben is, amikor az ősegyház tisztségeit betöltő személyekről olvasunk. Péter és Jakab apostolok az első zsinaton (ApCsel 15,7,13.) apostoltársaikkal, ill. a jelenlevő egyházi tisztségeket betöltő személyekkel szemben a „Testvérek!” megszólítást használják. De maga Szent Pál is Epafrodítuszt, Tichikuszt és Apollót (Fil 2,25; Ef 6,21; 1Kor 16,12.) mint testvéreit említi, míg más helyen (Gal 2,8—9) Péterről, Jakabról és Jánosról, tehát apostoltársaairól minden egyéb címzés nélkül szól. Timóteust pedig, akit köztük levő benső kapcsolatnál fogva a hozzá intézett levelekben fiának szólított, a tesszaloni ki hívek előtt, valamint a Filemonhoz címzett levelében és más helyeken testvérenek nevezi (1 Tesz. 3,2; Fil 1.). Mindezekből az derül ki, hogy az ősegyház a lelki közösség érzetében és Isten háznépéhez tartozás kifejezésre juttatásában követte az Üdvözítő szavait: „*ti pedig mindnyájan testvérek vagytok!*”

Ily módon joggal feltehető, hogy az atya címzés vagy megszólítás nem az ősegyházban vált széles körben szokássá, hanem későbbi időkben. Valószínűleg akkor, amidőn a remetelepek, szerzetesi éleközösségek kialakultak. Azok, akik egy-egy szentéletű remete köré gyülekeztek, s közös életszabályok vállalásával mintegy lelki családdá váltak, alapítójukat tiszteletből atyjuknak tekintették és nevezték. Így érthető, hogy Szent Domonkos, Szent Benedek a szerető ragaszkodás jelét látták ebben a megszólításban. Asszisi Szent Ferenc maga is tudomásul vette és elfogadta, hogy első követői lelkileg atyjuknak tekinték és így is nevezték. Ez annál meglepőbb, mert életrajzából ismeretes, mennyire szigorúan, szinte szó szerint igyekezett az evangéliumi tanácsokat követni.

Ami a nagy rendalapítások korában a rendtagoknak spontán megnyilatkozása volt alapítójukkal szemben, azt későbbi korok — elszakadva az érzelmi indítékoktól — általános szokássá tették. Kérdés, védelmezhető-e az évszázadok alatt ily módon meggyökeresedett szokás vagy el kell ismerni, hogy törés van közte és a Máté-evangéliumban foglalt tanítás között? Feltételezhető, hogy akik kezdeményezői voltak ennek a megszólításformának, ismerték a Máté-evangélium 23,9—10. verseit. Hogy mégis túltették magukat az evangéliumi intelmeken, annak az a magyarázata, hogy a tilalmat a farizeusok és a zsidó köznép kapcsolatára korlátozták. Úgy gondolták, hogy a későbbi korokban, más életviszonyok közt élő emberek már „immunisak” az ilyenfajta lelki ártalommal szemben.

A kritikus szentíráshelynél a Békés—Dalos fordítás Ujszövetségi Szentírás (1967. Róma, 68. old. jegyz.) megjegyzi, hogy „Jézus nem a címet, hanem a címkórságot ítéli el”. Ha így van, akkor az evangéliumi elvekhez ragaszkodó kereszténynek nemcsak a címkórságot, de

minden olyan alkalmat is kerülnie kell, amely ennek a jellembeli hibának forrása lehet. Ha az Üdvözítő nem tilalmat akart felállítani, akkor az atya szó használatával összefüggésben a hiúság, és kevélység oldaláról fenyegető kísértésre hívja fel a figyelmet — így minden bizonynyal magában a példában is van valami kötelező embertársunkkal szembeni viselkedésünkre nézve.

Hasonlít ahhoz a jézusi neveléshez: „Amikor lakodalomba hívnak, ne telepedjél le a főhelyre...” (Lk 14,8). Itt nyilván a társaságbeli pöffeszkedő magatartást rója meg egy példaként felhozott esetben. A hallgatók és az evangélium későbbi olvasói előtt egyaránt világos: *a feltűnést keltő, kihívó viselkedés mint a szerénység hiánya, általában visszatetsző az emberek közt és mint ilyen, erkölcsileg kifogásolható. Indokoltnak tekinthető az a föltevés, hogy a Máté 23,9—10. versekben szereplő tanítás szándéka ez:*

1. *Jézus egyrészt fokozottan ki akarta emelni tanítványai, illetve népe között a testvéri egyenlőséget,*

2. *ugyanakkor ismételtlen figyelmeztet és hangsúlyozottan emlékeztet arra, hogy Isten a mi Mennyei Atyánk. Erre annál inkább szükség volt, mivel a választott nép Jahvét szigorú igazságossággal ítélkező, nem ritkán a bűnt azonnal megtorló szuverén Urnak tekintette, s az Üdvözítő felléptéig alig gondolt rá úgy, mint jószágos Atyára. A törvénytudó farizeusok, rabbik ezért is minden gátlás nélkül igényelték maguk számára ezt a címet, hogy feltétlen illetékességük érzetében a nép hivatott ítélkezői lehessenek. Krisztus viszont önmagára mutat, mint a mennyei Atyától küldött igazi és egyetlen Tanítóra: „...Őt hallgassátok...” (Mt 17,3).*

Bizonyos, hogy az atya fogalmában a köztudatban a tekintélyi elv a döntő. Talán azt sem szükséges különösebben erősíteni, hogy a jelen társadalom légkörében élő embernek nincs különösebb érzéke a „hagyományos” tekintélyek tisztelete iránt. A mai ember jobbra csak oly tekintélyt akar elismerni, amely szellemi vagy erkölcsi kiválóságánál fogva kényszeríti meghódolásra. Ezért óhatatlanul is fölmerül a kérdés, *nem volna-e helyes éppen ma, a zsinati megújulás időszakában, amikor az egyház apostoli küldetésének megfelelően minden rendű és rangú, ill. felfogású embert szeretettel hív és vár, hogy Krisztus szellemével és tanításával megismertesse őket — ezt a törekvést eredményesebbé tenni azoknak a zavaró momentumoknak kiiktatásával, melyek az idők folyamán földi, azaz változó arculatára rátapadtak és a kívülállók számára a közeledést megnehezítik?*

A megszólítás kérdése nyilván nem tartozik a változhatatlan hitletétemény területére. Ha mégis volna bátorságunk az „atyáskodás”-ra emlékeztető atya szó helyett a szeretetközösséget inkább kidomborító egyéb megszólításformát alkalmazni, papság és hívek kétségkívül közelebb éreznék magukat egymáshoz az Üdvözítő által megkívánt testvéri lelkülettel anélkül, hogy ez csökkentené a pápi rend, a Krisztus közvetlen munkatársai iránti tiszteletet.

Érdemes azt is fontolóra venni, hogy a protestánsok, legjobb tudomásom szerint, nem nevezik atyának papjaikat. E körülmény arra enged következtetni, hogy a fenti kérdés megoldása — talán nem elhanyagolható mértékben — az ökumenikus törekvéseket is szolgálhatná.

Dr. Pálvölgyi Gyula

ELMÉLKEDÉSEK

A világiak ereje: a titokzatos test Szíve

Mi keresztények azt tanítjuk, hogy csak egy Valakire tudunk teljesen ráhagyatkozni: Jézus Krisztusra (Eszméldünk, elméldünk).

„Jézus az Ur!” (1Kor 12,3). Az Ő szíve dobbanása élteti a Főt és a tagokat egyaránt. Van egy sajnálatosan kevésbé átgondolt része a Titokzatos Test teológiájának, amely Szent Pál óta (1Kor 12,12—31) oly sok mindenben volt segítségére a több megértést kereső hívőknek; azokra a gondolatokra utalok, amelyek közvetlenül a laikusokra vonatkoztathatók. Világos és egyértelmű az a kapcsolat, amely az Egyház papjainak — és kiváló módon a püspököknek — a Titokzatos Test Fejével fennálló élet- és funkcióközösségéből elénk tárul: a hivatására méltó paptestvért joggal nevezi Isten népe a megtisztelő „alter Christus”-nak. Ezek a vonatkozások teológiailag is jól megalapozottak.

Nekünk, világiaknak a Titokzatos Test „anatómiájának” és „fiziológiájának” további részletei igen fontos utalásokat jelentenek: erről szeretnék elmélkedni az alábbiakban. Szeretném megláttatni, hogy a világiak szíve mint élő tabernákulum, miként rejti magában Krisztus titokzatos Testének Szívét.

A Fő és a Szív elválaszthatatlan egységét a jelképek tömörségével fejezi ki a töviskoronával ábrázolt jézusi Szív. A lényegyet foglalja össze — még abban a hivatalosan kifogásol-

ható formában is — ahol Jézus Szíve külön kidomborítva vagy lerajzoltan látható, — ugyanis Krisztus Titokzatos Testében a „szívét is kiteszi” értünk. Ezt a lényegi mozzanatot jól megértik a „kicsinyek”, ez hatja át a Jézus Szíve kultusz népi áhítatát. De éppen ezzel az ábrázolással nem tud mit kezdeni a csak racionálisan mérlegelő, csak esztétikailag értékelő lelkipásztor, vagy más egyházi ember.

A Titokzatos Testben a vérkeringést az egymás iránti szeretetünk látja el, és újítja meg újra és újra kegyelmi indításaival a Lélek lehelete. Egymás iránti szeretetünk a Titokzatos Test lélegzése a Szentlélekben. A Lélek teszi élővé, jöcselekedetekben termékenyvé szeretetünket Isten népe javára. A Lélek szeretetében kiméli és óvja a Fő a Testet: „A Szentlélek is, mi is úgy láttuk jónak, hogy ne rakjunk rátok több terhet a szükségesnél” (ApCsel 15,28). Ez különbözteti meg az Újszövetség lelkipásztorait az Ószövetség papjaitól és írástudóitól. A Lélek munkálkodik minden átváltoztatásban, és minden egyházi megújulásban: Mindenekelőtt a keresztség szentségében, amikor az ádámí bűnösből megváltott ember születik újjá az egyház közösségében. A szentmiséldozatban az Atyának kedves áldozattá lesz a Jézusban beteljesülő Isten népének közössége: A bűnbocsánat szentségében az egyház élő fájának elszáradt ága ismét életet nyer, hogy bőven gyümölcsözözzék.

Hasonlóképpen elmélkedhetjük végig a Fő és a Szív egységét a többi szentségben is. Az éltető Lélek, a karizmák bőkezű adományozója a „lélekben szegényeknek” és „alázatos szívűeknek” — így biztosítja, hogy a Titokzatos Test mindegyik sejtje elláthassa sajátos feladatát, „Krisztus szeretete sürget minket” (2 Kor 5,14), hogy Benne éljünk és tevékenykedjünk.

A szív dobbanások nélkül halott szív. Jézus feltámadt a halálból és hisszük — talán többen, mint vélnénk, — hogy Ő közöttünk él. Hitünk felfigyel a Lélek sugallataira — a Titokzatos Test Szívének dobbanásaira. A szívnek az emberi testben is ingerképző és ingervezető rendszere van, amelyre nagyfokú öntevékenység jellemző. Meglátásunk szerint a Titokzatos Test életében, az „öntevékenység” kifejezője és fenntartója az eukarisztia. Az eukarisztia az egyetlen szentség, amelyet mindenki „maga vesz magához”. A személyes szabad akarat és egyéni felelősség itt döntő szerephez jut. A szentáldozásban azért mindinkább önmagát leplezi le az, aki robotszerű rutinnal, vagy az, aki vallási ösztönből fakadó mágiával fogadja. Krisztus teste csak annak lesz az örök élet eledele, aki értelmes akaratallal és személyes szabadságának teljes „megfeszítésével” fogadja el az Atya ajándékát: Jézusban kedves áldozattá egyesülünk minden testvérünkkel, akik ugyanígy és ugyanezt akarják.

Az eukarisztia így lesz az egyház egységének megőrzője és építője. Mert a szentmiséldozat bemutatása érvényes — bár botrányos (Mt 18,7—11) — a méltatlan pap részéről is; ám az eukarisztia vételenél háttérbe kerül minden különbség klerikus és laikus között: Mindannyiunkat felkünk mélyén — lecsupaszítva minden funkciótól és rangtól — személyes közvetlenségben kérdez meg a Feltámadott: „Szeretsz-e engem?” (Jn 21,15—16—17.) A „Krisztus Testé”-re mondott „Amen”-ünk valójában erre a kérdésre válaszol, és csak a tiszta szívből fakadó igaz szavakban ismer a bennünk élő Fiára az Atya.

Ahogy a kereszténységben „nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő” (Gal 3,28) közötti értékkülönbség, — úgy a szentáldozás „öntevékenységében” se az játssza a szerepet, hogy a Lélek milyen kiváltsággal halmozza el az Egyházat „tetszése szerint osztva kinek-kinek” (1Kor 12,11). Itt inkább arról a minőségjellegéről kell szeretetvallo-másunkkal tanúságot tennünk, amelyet a kapott kegyelmek megőrzésével-kamatoztatásával csiszolunk égi fényre mindennapjaink kereszttűjén.

Összefoglalva tehát a Titokzatos Test Szívének dobbanásait azoknak a keresztényeknek az öntudatos tevékenységében kell felismernünk, akik Isten akaratát cselekedve, a szeretetáldozatban egyesülnek, Jézus Krisztussal Isten népének közösségében.

Jézus, mérhetetlen irtalmasságát saját szavaiból ismerjük fel, amikor az Atyára hivatkozott, aki „felkelti napját jókra is, gonoszokra is, esőt ad igazaknak is, bűnösöknek is” (Mt 5,45). Jézus az ABBA-gondolatában a sABBath ünneplése központi magvát hangsúlyozta és életének és tanításának megrendítő egységében teljesítette be: Az Ő ünnepe az volt, hogy az Atya kezéből mindent elfogadott!

A szív egyenlő módon magába fogadja a tüdőben felfrissült, oxigéndús vért és a testből visszarámló elhasznált vért és összehúzódásaival továbbítja a megfelelő helyre. — Az evangéliumi példabeszéd szántóföldjén együtt nő fel a búza és a konkoly, de az aratóskor mind-egyik méltó helyére kerül. Így teljeseedik be a Titokzatos Test Szívének dobbanásaiban az Atya irtalommal teli igazságos ítélete. Jézus annak idején oldó- és kötő hatalmat bízott Egyházára. Kötelességünk mindkettőt magunkban is gyakorolni: elszakadni a bűntől és kötődni Krisztushoz. Óhózza pedig az Egyház közösségében közelíthetünk. Csak így érdemelhetjük ki, hogy Krisztus papja — miután lassan mindenkivel párbeszédbe kezdett — szót értsen velünk, világiakkal.

A bűntől való szabadulás őszinte vágya nélkül hiába szólít az egyház a mindennapi életben a „világ” megszentelésére. Hiszen a bűnben nem tudjuk még elmondani, hogy mire is lenne ehhez szükségünk, s így nem is kaphatjuk „kézbe” a szükséges eszközöket. Vajon amikor a Miatyánkot imádkozzuk, nem lenne helyes és méltányos, hogy az imádkozó hívő a kegyelem erejével megbocsásson az ellene vétkezőknek?! Ezzel tudnánk az „anonim kereszténység” potenciális nullpontjára emelni embertársainkat.

Jól tudjuk, hogy a *keresztáldozat végtelen* érdemeivel az egyház „gazdálkodik”, és engedelmesen fogadjuk ajándékait. Am azt is szeretnénk, ha a papság is tudná, hogy mi világiak már régóta „vágyva vágyunk” az egyház bőséges ajándékaira — még ha sokáig nem is tudtuk ezt (és bizonyára a jelen esetben sem sikerült egészen) világosan megfogalmazni.

Úgy érzem, a kérdések lényege az, hogy az „Egyház = Isten népe = Krisztus Titokzatos Teste” teológiájának hozzáértő továbbmélkedése sok aktuális nehézség megoldásában segíthetné a híveket. Hisszük, hogy a Titokzatos Test „életre keltésén” munkálkodik a jövőt alakító új Pünkösöd beteljesedésén dolgozunk. Szeretnénk mind többen Isten Országáa *örvendező „vig” asztalához* ülni. Ehhez azonban nélkülözhetetlen és alapvető a „karizmák megkülönböztetésének karizmájával” rendelkező püspökök állásfoglalása és közreműködése. Szeretetszolgálatként mi világiak ezt kérjük tőlük.

Keresztúri Endre

Mária, Egyházunk anyja

„Hogyan juthat el a keresztény Mária igaz arculatához, egyéniségéhez?” — teszi fel a kérdést Olvasóink a *TEOLÓGIA* folyóirata. Az Isten népe története során mindig gyermeki szeretettel és odaadással tisztelte a Boldogságos Szület. — A mariológia megalapozói és legfontosabb forrásai: Szent Iréneusz, Origenész, Szent Ambrus és Szent Epifánusz. Az ő jóvoltukból már a IV. század végén világos és mély tanítást kaptunk Szűz Mária-ról, ugyanakkor évszázadokra meghatározták a Mária-tisztelet arculatát is, „amely szerves része volt egy krisztocentrikus vallásosságnak”.

A hívő nép figyelme az utóbbi százötven év folyamán még fokozottabban a Szent Szűz felé irányult. Ebből bizonyos jelenségek félreértéshez is vezettek. Így például csupán ösztönös-érzelmi Mária-tiszteleti elemek kezdeti elterjedése olykor szembeállították a Mária-kultust a Krisztus-eseménnyel. Ez utóbbi különösen érzékenyen érintette a teológusokat, és sok esetben a papság körében ellenszenvre és bizalmatlanságra adott okot. — Nagyon idősezerű lehet az a kérdés, hogyan értelmezzük ma a Mária-kultust? Vajon nem ez is az „idők jelei” közé tartozik?

Véleményünk szerint a kérdésre egyértelmű igennel válaszolhatunk. — A Mária-tisztelet helyes értéséhez ismernünk kell a jelenségek erőforrását és a mögötte rejlő igényeket. Így a helyes cselekvésmódról is választ kapunk. A legfőbb tekintély útmutatására feltétlenül szükség van. Ez a forrása és biztonságos alapja a lelkipásztori munkának.

A 2. Vatikáni zsinat nyilatkozata tartózkodóan, de mégis világosan megszabja az irányt ebben a kérdésben is. Az Egyházzal szóló konstitúció utolsó fejezete a Szűzanyáról beszél. Ez a fejezet méltóan koronázza meg az egyháznak önmagáról adott tanítását. — Az okmány biblikus és patrisztikus források alapján tisztázza a Szent Szűz helyét és szerepét az üdvösségrendben. „A Zsinat tehát előadva tanítását az egyházzal... komolyan törekszik annak megvilágítására is, hogy mi a Boldogságos Szűz szerepe a megtestesült Igének és a titokzatos testnek misztériumában...” (Lumen Gentium 13.) Majd így folytatja az irat: „A zsinat jól átgondoltan adja elő ezt a katolikus tanítást, és egyúttal inti az egyház minden gyermekét, hogy nagylelkűen ápolja a Boldogságos Szűz tiszteletét...” (LG 4.) Pár sorral később pedig figyelmeztet: „... gondosan tartózkodjanak minden hamis túlzástól, de az indokolatlan szűkkeblűségtől is...” (LG 5.)

A zsinat egyértelmű tanítása szerint a *Szűz Mária* szerepe és *hivatása az üdvösségrendben az anyaság*. — Test szerinti édesanyja Jézus Krisztusnak. „Szűz Mária ugyanis az anyagi üdvözletkor szívébe és testébe fogadta az Isten igéjét, és világra hozta az Életet; ezért ismerjük el és tiszteljük őt, mint Istennek és a Megváltónak igazi anyját” (LG 53.). Anyja az egyháznak: „A katolikus egyház a Szentlélek ihletésére szerető szívű anyjaképp tiszteli őt, a gyermeki kegyelet érzelmével” (LG 53.). Ugyanakkor az Istenanya a mi Édesanyánk is. „... anyánk ő a kegyelem rendjében” (LG 61.).

A konstitúció világosan kimondja, hogy a Boldogságos Szűz áldott hivatása, az anyaság mennybevétele után is érvényben van, amelyet ma is szeretettel gyakorol. „Máriának ez az anyasága szüntelenül tart a kegyelem világában... a beleegyezéstől kezdve, ... addig, amíg be nem teljesül örökre az összes választottak sorsa. Mert mennybemenetele után sem szűnik meg betölteni üdvösséges feladatát; és szüntelen közbenjárásával kieszközli nekünk

az örök üdvösség kegyelmeit. Anyai szeretetével gondoskodik Fiának testvéreiről, akik még zarándokúton vannak, a sok veszedelemben és bajban, amíg el nem érkezik a boldog hazába." (LG 62.)

AZ ANYAI HIVATÁS. A Boldogságos Szűz anyai szeretettel gondoskodik rólunk is, Fiának testvéreiről. Ezt az anyai hivatást két kép segítségével érzékeltetjük: Az első kép gyermekét vezető, a második kisgyermekét ölében tartó édesanyát ábrázol. Mindkét illusztráció mély tartalmat fejez ki. — Az első rajzon az édesanya védi gyermekét a veszélytől és eltévedéstől (fogja a kezét), és a biztos cél felé irányítja (vezeti). A második jelenet mondanivalója pedig az önfeléd és kristálytisztaság szeretet, amely az ölélésben fejeződik ki. Ez a szeretet a kisgyermeknek biztonságérzetet és védelmet nyújt, és egyaránt boldoggá teszi az anyát és gyermekét.

Az Istenanya ezzel az anyai szeretettel szereti Fiának társörökőseit (Róm 8,17), akik még „sok veszedelemben és bajban” zarándokolnak a boldog haza, az Isten országa felé. Kezünk akarja fogni, hogy megvédjen a veszélytől, az eltévedéstől, és biztosan vezessen mindannyiunkat az örök cél felé. Teszi ezt egyszerűen azért, mert Édesanyánk, mi pedig féltett gyermekei vagyunk. Ezért illő dolog anyai munkáját segíteni, szeretetét pedig önfeléd gyermeki ragaszkodással viszonzni.

A hívő nép a Boldogságos Szűzben mindig Édesanyát látott, és ezt az Édesanyát elsősorban szeretni akarta. Számítalan módon nevezte és becézte, de elsősorban Édesanyjának érezte. — Az anya szó mindig a gyermekiség érzését kelti fel a lélekben. Az ember szereti magát gyermeknek érezni. Különösen a Szent Szűzzel kapcsolatban, akire mindig bizalommal tekinthet, hiszen Ő megvédi a botlásoktól, és karjai között megnyugodhat. Az ember minél inkább érzi az élet súlyát vagy maga körül a veszélyt, annál inkább anyát keres... Mennyire őszinték ezek az érzések és mennyire a lélek mélyéből fakadnak? Vajon ki merné állítani, hogy az anyát ölelő gyermek érzései nem őszinték, nem természetesek? Van ebben valami egészen érthető, egészen természetes és ugyanakkor könnyekig megható vonás. — S vajon felelősségünk tudatában elítélhetjük-e a Mária-kultusznak ezt a tiszteletré méltó vonását? — Semmiképpen.

A hívő nép a maga módján mindig törekedett az Istenanya felé kifejezni érzéseit, és minden időben örömmel zarándokolt a Szűzanya egy-egy kedvelt helyére. — Minden kegyhelynek története van, és ezek mindegyikének valamilyen rendkívüli esemény vagy üzenet a magva. Az egyház tagjai gondosan ápolták és örökítették át ezeket a történeteket, készsleges lélekkel szívlelték meg az égi Anya üzeneteit. Ezek által a hívő fogható módon megélte a Szűzanya szeretetét, és ez érthető módon boldogságot és lelkesedést öntött lelkébe. A hívőnek szüksége van a térben és időben közel álló természetfölötti eseményre. Ez erősíti hitét, növeli bizalmát, serkenti hitéletét és alkalmasabbá teszi a szenvedések elviselésére. Hallatlan erő és lehetőség rejlik a kegyhelyek vonzóerejében. Csak az Isten tudja, hány lélek megmentésében játszottak döntő szerepet ezek a szent helyek.

A hívő népnek mindig természetes volt, hogy az Isten „azzal az erővel, amellyel mindent hatalma alá vethet” (Fil 3,21), művelhet és művelt csodákat. Manapság a csodák sajnálatos módon egyre inkább „népszerűtlenekek” és ellenszenvesek lettek. Sőt majdnem tudatlannak számít már az, aki felveti a kérdést: hátha mégis igaz? Nem egészen tisztázott ennek az ellenszenvnek a pszichikai háttere. Egy kortűnet, amely még nélkülözi a kellő indokolást. A csoda-ellenérvek közül hármat említenék. Leggyakrabban hallható ellenvetés szerint a kinyilatkoztatás lezárult, a magánkinyilatkoztatás elfogadása pedig nem kötelező. — Ez így igaz. — Azonban a Szűzanya-jelenések egyetlen üzenete sem tartalmaz „új” igazságokat. Inkább anyai szigorral és aggodalommal figyelmeztet, ugyanakkor felszólít üdvünk komoly munkálására. Ellenkező esetben anyai büntetéssel is számolnunk kell. — Ezt a figyelmeztetést figyelmen kívül hagyni nagy felelőtlenség lenne. — Egy másik állítás a mai ún. krisztológiai korszakra hivatkozik. E szerint most „nem időszerű” a Mária-tisztelelet hangsúlyozni. Egyetlen igazi Mária-tisztelő sem felelheti el a Niceai Zsinat alapvető igazságát Jézus Krisztus valódiságos istenségéről és valódiságos emberségéről. Éppen az Istenemberhez akar érkezni, és ezért kéri a Boldogságos Szűz anyai közbenjárását. A hívő ember önmagát kevesnek érzi, és Máriával együtt akar Krisztushoz eljutni: „Mint pátrónánkhoz, / édes Anyánkhoz / Teljes reménységgel folyamodunk...”

Egy újabb ellenérv az ökumenizmust említi. A Mária-kultusz szorgalmazása — úgymond — „nem kedvez” az egységre törekvésnek. — Annyi bizonyos: ha érvényre jutna János pápa intése, és kölcsönös bizalommal az összetartó erőkre figyelnek a keresztény egyházak, fardozásaink során éppen a Szűzanya személyében fognak a legnagyobb támaszra találni.

Erőfeszítés árán üdvözülhetünk (Lk 16,16) — tanítja a Szentírás. Az erőfeszítést pedig az áldozat, (szeretet és engesztelés — vö. Mt 25,31—46; 1Pt 4,12—19), imádság (személyes kapcsolat Istennel — vö. 1Tesz 5,17) és bűnbánat (kiengesztelődés; válasz az irgalmas szeretetre — vö. 2Kor 5,20) terén hozhatjuk meg. — Égi Anyánk pedig újra és újra ezekre az

erényekre biztat. Szinte könyörögve int, hogy vegyük komolyan örök sorsunkat, és tegyünk is valamit, ha üdvözülni akarunk. A Boldogságos Szűz felszólítja Fiának testvéreit, hogy minden erővel csatlakozzanak lélekmentő munkájához. Hívó népünk érzi a keresztyén cselekvés égető szükségét, és Máriaéhoz fordultan a segítő erejével akarja teljesíteni keresztyén feladatát.

Antalóczi Lajos

Elmélkedés az ellenszereletről

Jézus minden nagy elhatározása előtt imádkozott, virrasztva és készülve a feladatra bszélte meg az Atyával a küldetés teljesítésének éppen aktuális problémáit. A legnehezebb feladata, a saját életének odahelyezése előtti éjszakán is igen sok megbeszélni, tisztázni, átgondolni valója volt, és ezek között minden bizonnyal lényeges helyet foglalt el az ellen-szereletről kérdése. Az Ő tanítása és élete példájának tükrében most gondoljuk végig mi is ezt a mindnyájunk számára olyan nehéz, de Jézus követéséhez elengedhetetlen feltételként szükséges kérdést.

Ha vizsgálom a bennem lévő és ismeretségi körömben élő emberekben lévő szeretetmegnyilatkozások indítékait és céljait, meg kell állapítanom, hogy szeretetünk válogató. Nem szeretünk mindenkit egyformán és bizony nem is csak rokonszenv vagy ellenszenv alapján válogatunk, hanem ennél élesebb szempontjaink is vannak. Miért van ez így?

Azt hiszem azért, mert nem az Örömhír és az istengyermekségre való meghívás, hanem a túlélés etikája határozza meg a tudatunkat. Biológiai létünk alapvető irányultságából fakadó állapot ez, és ezen a szinten természetesnek vehető, hiszen az ember természetesnek fogja fel, hogy azokat az értékeket tekinteni legnagyobbak, melyek biológiai életének fennmaradását biztosítják. Ez fejeződik ki egyéni és társadalmi gondolkodásunkban, törvényeinkben, rendeleteinkben, egyszóval mindazokban a hatalommal kikényszeríthető eljárásokban, melyeknek összefoglalóan társadalmi igazságosság a neve. A társadalom számára, melynek mi is összetevő egyedei vagyunk, a legfelsőbb jó az, hogy létét fenntartsa és semmi más jó vagy érték nem tartható fenn, ha ezt a túlélést veszélyezteti. Az a kérdés, hogy van-e jóunk minden esetben a túléléshez, fel sem vehető, és ténylegesen nem is vetették fel a Jézus korát megelőző 8—7. század prófétái óta. Jézus azonban ezen az éjszakán kényszerült szembenézni azzal a ténnyel, hogy a szeretet világából érkezett küldötteként, élete és tanítása három év alatt olyan helyzetbe juttatta, mely semmi lehetőséget nem kínált a túlélés, az életbenmaradás szeretet szerinti útjára. A világba érkezett örömhírhezott ide juttatta a kicsiség és szélsőség útja. A virágvasárnap még királyként ünnepeltből nagypéntekre üldözött lett.

Ébbe a helyzetbe beleélve magunkat, kérdezzük meg Jézust, hogy mi az a lehetőség, amellyel az ember ma és bármikor ki tud emelkedni a társadalmi, nemzeti és humánus világból. Önnét, ahol olyan „biztonságban” és „védetségben” érezzük magunkat, hogy alia győzzük kitalálni a gazdasági, a jogi, a környezetvédelmi és ki tudja még miféle módszerek egyre rafináltabb változatait biztonságérzetünk fokozására?

Halljuk Jézus választát: „Nem azt kérem Atyám, hogy vedd el őket a világból, hanem hogy óvd meg őket a gonosztól. Hiszen nem e világból valók ők, amint én sem vagyok a világból.” „Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztyét és köveszen engem.”

Nem azt kéri tehát az Atyától, hogy vegye ki a világból Neki adott övéit, hanem hogy óvja meg őket a gonosztól. Övéinek tehát itt, ebben az érdekszövetségektől felszabdalt, emberi igazsággal mérő, mindenkinek csak ami jár, azt megadó, a törvénynek meg nem felelő igazságosan büntető világban kell megvalósítaniuk az Országot, amit meghirdetett.

Az Öszövetség előkészítő jellegű Isten Országa volt, melyet egy evilági ország intézményei hordoztak. Ezért mondatott a régieknek, hogy szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Jézus viszont tökéletesítette a törvényt és ellenszereletről helyezte az ellenszereletről helyére. Fogalmaink, értelmünk, legbensőbb indítékaink, egész valónk tiltakozik ez ellen a képtelenség ellen. Szeretet és ellenség egymást kizáró fogalmak számunkra, összeegyeztethetetlenek éppúgy, mint a tűz és víz. De ha maga Jézus mondja ezt, sőt életével meg is pecsételi állítását, akkor összeegyeztethető és igaz kell hogy legyen és nyilván fogalmaink val a baj, ha nem értjük. Ott van a baj, hogy mi általában a válogató szeretet oldaláról tudjuk csak szemlélni a világot és embertársainkat, csak azt tartjuk szeretetre méltónak, aki valamilyen formában visszaszeret bennünket vagy legalábbis nincs kellemetlen mértékű érdekellentétben velünk. Pedig Jézus világosan beszélt, mikor az Atya minden embert átölelő szeretetét állította elének célparancsként: „Ti olyan tökéletesek legyetek, mint mennyei Atyátok.” A „felebarát” tehát a Jézust követni akarók számára minden embert jelent. Nemcsak a vérségi hozzátartozó, a kölcsönt kamatostul visszafizető, az engem meg-

védő és arcul sohasem ütő, hanem az engem gyűlölő, átkozó, gyalázó, arcul ütő, megszegyenítő, tulajdonomat elvevő, kölcsönömet vissza nem fizető, sőt életemre törő is felebarátom, aki iránt magatartásomat a szeretetparancs kell hogy meghatározza. Ennek a minden emberre kiterjedő szeretetparancsnak következménye az, hogy ellenségfogalmunk is át kell, hogy alakuljon. A Jézust követő soha, egyetlen felebarátját sem tekintheti ellenségnek. Így oldódik fel az ellenségszeretésben rejlő logikai ellentmondás.

Az ellentmondás ugyan feloldódik, de a következmények vállalásának nehézsége nem. Ezért mondja Jézus, hogy az Őt követni akaró vegye fel keresztjét, és hordozza azt. A minden emberre kiterjedő szeretet élése nem megy áldozatvállalás nélkül, ezt Jézusnak sem „sikerült” a kereszt vállalása nélkül megvalósítania. De erre hív mindnyájunkat, mert ez a legnagyobb szeretet, amely arra az isteni világra jellemző, melyet szem nem látott, fül nem hallott. — Világosan meg kell értenünk, hogy Jézus nem azért élte végig a Golgotát, hogy a humanizmus küzdőterén valami utólérhetetlen rekordot állítson fel és ámulatba ejtse a világot. Hiszen még azt is vállalta, hogy a világ csúfsága és döresége legyen. Nem, itt sokkal többről van szó, arról, hogy a mindent adó szeretet diszkrimináció nélkül eljusson minden emberhez.

Hogyan valósítható meg, hogyan élhető a megkülönböztetés nélkül minden embert felebarátként magához ölelő szeretet? Jézus meg is mutatta, el is mondta és Szent Lelke által újra és újra ma is mondja mindnyájunknak: „Békességet hagyok rátok, az én békémet adom Nektek. Én nem úgy adom nektek, amint a világ adja.” És „Azért mondtam el ezeket nektek, hogy békességetek legyen bennem.” Ezzel világít rá Jézus, hogy mi még mindig túl sokat nyüzsgünk, túl sokat akarunk saját erőnkől elintézni, ezért aggodalmaskodunk, sértődékenyek vagyunk, mert nem az Ő békéje van bennünk. — Igen, békészerzőkké kell válnunk. Mert aki ellenségnek tart bennünket, azt az igazság oldaláról általában már pszichológiai okok következtében sem lehet megközelíteni. Az elviselés, az engem ellenségnek tartó bántásainak, megszegyenítéseinek, üldözésének felebarátként történő elviselése az egyetlen reális mód arra, hogy a metanoia, a megtérés lehetőségét biztosítsuk neki és így elősegítsük Jézushoz való eljutását. Mert hozzá való viszonyunkban ez kell legyen számunkra a leglényegesebb szempont. Hadd idézzek itt a Negyven Prédikátorból. Együkük — meghurcoltatásuk közben — így feddi a másikat: „Nem cselekedtél helyesen, mikor a katonákkal szembeszálltál! — De hiszen agyon akartak verni! — A megadó szelidség jobb védőfegyvered lett volna, mint magasra emelt bilincsed, magatartásod elgondolkodásra készítette volna ezeket a vad katonákat, és lelkükben bizonyára meginognak.” Azt hiszem, a szelidséggel kapcsolatban nem is védőfegyverről kellene beszélni elsősorban, hanem arról, hogy a mindent adó szeretet egyszerűen Isten aktív jelenléte a világban. Ennek élése és hatása a legsajátosabban Jézussal egyetevő, tehát keresztényi feladata a Jézust követni akaróknak itt a világban. Ha ezt nem éljük és nem valósítjuk meg környezetünkben, akkor Jézus éltető jelenlétét vonjuk ki a világból, arról az egyetlen helyről, ahol képesek vagyunk Őt megjeleníteni.

Persze, a mindent adó szeretet valósítása közben ítéleteinkben tévedhetünk, a szeretet konkrét feladatait összetéveszthetjük mással, sőt az ész itt mindjárt mérlegelni kezd és mérskéltre int bennünket. De hol van az az erkölcsfilozófus, aki ki meri jelenteni, hogy rendszere tévedhetetlenséget biztosít az erkölcsi ítéletekben? Nem filozófia kell ide, hanem kockázatvállalás. Ahogy Jézus kiválogatta tanítványait és bárányokként farkasok közé küldte őket, abból nyilvánvaló, hogy jobban bízott a szeretet hibáiban és tévedéseiben, mint az ész tévedhetetlenségében. — Jézus azt mondta: „Mindazt, amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek, ti is tegyétek velük.” Tehát nekünk kell összekapcsolnunk felebarátainkat — és elsősorban a Jézussal vagy velünk ellenségeseket — az Ő megváltó szeretetével. Csak akkor lehetünk hűségesek ehhez a szeretethez, ha elviseljük felebarátaink bántásait, megszegyenítéseit. Jézus egész életével igazolta, hogy amit így elveszthetünk, az legfeljebb evilágnak vagy saját személyünknek olyan tulajdona, ami az örök Élet szempontjából jelentéktelen.

Hampel Károly

Hogyan ünnepeljük a karácsonyt, a húsvétot?

Tapasztalati tény, hogy ünnepeink egy része a keresztény közösség tudatában elhomályosult, elszürkült. Kezdeném a „nehezebb” esetekkel. Már az ősegyházban egyik legnagyobb ünnep a *pünkösd* volt. A mai hívő alig tud vele mit kezdeni, legjobb esetben tudja, ám nem érzí jelentőségét. Tulajdonképpen aligha lehet ezen csodálkozni, hisz az „ismeretterjesztő-fokú” teológia, a homilíák oly ritkán szólnak a Szentlélekistenről, a hét ajándék lényegéről, súlyáról-szerepéről „itt és most”. Talán ebben tévesztettünk utat?!

ÚJÉV... ami mégsem újév, hanem valami más: azelőtt kiskarácsony, újabban Mária istenanyasága. Szilveszter délutánján telve vannak templomaink az év végi hálaadáson. Újév

napján mindenki arra gondol: most valami új kezdődik, nagy nap ez, mit hoz a jövő? — A templomban azonban egészen mást ünnepelnek, a mise könyörgései említést sem tesznek arról, hogy ez az ünnep az új esztendő első napja, amelyen bőségesen lehetne Isten kegyelmét kérni. Az olvasmányok szintűig alig csengenek össze az emberek gondolatvilágával. Legtöbb helyen a homília ad újévi gondolatokat vagy megfélemlítve az egyház ünnepéről, vagy többé-kevésbé erőszakoltan kapcsolva hozzá (dehát melyik ünnepünkhöz nem lehetne „újévi gondolatokat” társítani?). Könnyít ezen a téren újév napjának mint béke világnapnak évenkénti meghirdetése. Csakhogy „béke világnap” megint bármely ünnepünk lehetne épenséggel, mindegyik misztérium összekapcsolható a béke fogalmával, — a január 1-i Mária-ünnep e tekintetben sincs kiváltságos helyzetben. Arra azonban alkalmas — önmagában viselt értékén túlmenően — a béke világnap-jelleg, hogy elmékedéseink könnyebben önállósuljanak, közelítve a hívek tudatában e naphoz fűződő érzelmekhez. Újév napja tipikus példája annak, amikor az ünnep eredeti jelentése és a hívek gondolatvilágának érdeklődése nem fedik egymást. Hát hogyan válnék szürkévá az eredetileg szándékolt egyházi ünnep megülése! Pedig milyen szép és mély értelmű liturgikus szövegek születnének, ha január 1-e egyházilag is az új esztendő első napjaként újév ünnepe volna. Mária istenanyaságának szent misztériumát pedig karácsonyi ünnepkör valamelyik vasárnapjához lehetne kapcsolni. Sok tekintetben könnyebb a helyzet karácsony, és részben húsvét megünneplésében, bár nehézségek — a külső látszat ellenére —, bőven adódnak ezeknél is.

KARÁCSONY esetében talán éppen azért, mert hajlamosít egyfajta érzelmes ellágyulásra: hangulata van. Persze ez a hangulati elem, paradox módon, egyben megtartó ereje is. Külöségeit tekintve nem véletlenül vert oly mély gyökeret a profán világban. A hívek pedig mind többet vesznek át ebből és így válik nálunk is túlzott ajándékozással, az előkészületek holtfáradtságát feloldó eszem-izom alkalommá sokkal inkább, mint igazi ünneppé; minden szép, megmaradt és meg is óvandó külsősége (karácsonyfa, betlehem-állítás stb.) ellenére is valamiképpen üressé, szürkévé.

Pedig karácsony nagy misztérium és Betlehem közel sem annyira idillikus, amilyennek olyan kényelmesen-jóleső tartani. Az is volt benne, de szorongás, szenvedés is körülvette a nagy titkot. Karácsony lényegét végsősoron Szent János adja meg: „Az Ige megtestesült és közöttünk élt” (Jn 1,14). Ahogy az ünnepi mise áldozási éneke a 97. zsoltár szavával mondja: „Az egész világ meglátta üdvözítő Istenünk jóságát.” Ez é r t lett a szeretet ünnepe, amit többek között ajándékozással jelképezhetünk, ezért kell és szabad örülnünk, lelünkben fellelegeznünk ezen a napon. Ha így nézzük a karácsonyt, akkor nem egyetlen este némelykor talán kicsit giccses-andalító szépségének emléke marad meg belőle, hanem az élő hit forrásává válik, és akkor az ünnepi vacsora és ebéd sem degradálódik majd eszem-izomommá, hanem az ünnepi hangulat egyik elemévé emelkedik; és az örökzöld karácsonyfa csillogása is azt jelképezi, amire hivatott. A formális jelképek tartalmat nyerne. Csakhogy erre készülni kell, ezt a felkészülést szolgálja az ádvent.

Nagy kár, hogy a 40-es éveken (a liturgikus mozgalom apostolai, kiváltképpen Parsch, nálunk pedig közelebről Szunyogh, Radó és mások nyomán) fellendült *ádventi koszorú* gyertyagyújtásának igen változatos, helyileg kialakult liturgiával körülvett templomi szertartása — egy-két hely kivételével — ellanyhult. Fel kellene éleszteni újból, valamiképpen a szombat esti miséhez kapcsolódóan. Ez volna a közösségi ádventi koszorú. Emellett a családok is készíthetnének otthonra. Figyelmeztetőül a közeledő karácsonyra. A mi vidékünkön például ma is szokásban van. Mivel manapság november végén, december elején nem könnyű egy koszorúra való fenyőágat beszerezni, praktikusán úgy oldottuk meg, hogy vetünk egy örök mű-babérkoszorút, erre kötünk fel lila szalaggal néhány fenyőgallyat, emlékeztetve nyári kirándulásról származó tobozással is díszítve, négy gyertyát reá csíptetve. Szombatonként este van gyertyagyújtás ádventi énekekkel, olvasmánnyal és a Magnificat elmondásával. (Ahol él még a templomi gyertyagyújtás szombati szokása, ott a családi gyertyagyújtást vasárnap este lehet megrendezni.) Sőt, december 17-től — már csak az Úr — minden este gyertyát gyújtunk, elmondva az Ó-antifoniát is. Családi körülményektől függően valami ilyesféle váz sokféleképpen színesíthető: énekekkel, karácsonyi házimuzsikával, netán lemezhallgatással, versolvasással vagy egyszerűen csak az alkalomhoz illő beszélgetéssel. Ahol apró gyerekek van, most rajzolhatja a majdan jászolhoz kerülő szívre, fehéringre jócselekedeteinek jelét. Ha pedig már ki nem jár, idős családtag van, az is részesül ily módon az ádventi előkészületből. —

Akinek pedig külön élő, idős hozzátartozójuk vagy ismerősük van, annak is vihetnek ádvent elején egy kis koszorút, vagy csokrot, vasárnaponként pedig meglátogathatják „gyertyagyújtásra”. A koszorú ádvent után is az asztalon marad, egészen a karácsonyfabontásig, hisz ádvent szorosan összefügg karácsonnyal. Csakhogy a szentestén a koszorú közepére egy nagyobb, ötödik gyertya is odakerül, mivel megjelent a mi üdvözítő Istenünk kegyelme minden embernek (Tit 2,11).

HÜSVÉT. Ugyan mire kellene jobban készülnünk, ha nem a legnagyobb ünnepünkre? Amiben kicsúcsosodik a megváltás egész műve, és aminek öröme az év minden vasárnapján visszatér. Előkészületként ott a nagyböjti negyven napja és méginkább a húsvétot megelőző szent három nap. A nagyböjti időszakban bővebben kellene élni templomainkban az új rendelkezések adta lehetőséggel, a *különböző bűnbánati liturgiákkal*. Elnéptelenedtek a kereszti útjaitatosságok, sok helyütt már meg sem tartják őket. Mintha néhány résztvevőért „nem volna érdemes”. Pedig ahol ketten-hárman összegyűlnek... — nem szabad hát felhagyni vele. Nyilvánvalóan *alig vonzó* a régebbi típusú, mindig ugyanaz a szövegű, szinte *gépies keresztiút*. Am a stációknál a szinte szabadon felvillantott elmélkedés, rövid csend és alkalmas ének, mai keresztyéntől sem lehet idegen. Gondoljunk csak az Egyetemi Templom ke-rengőjén járható keresztiútra: hangulatilag is sokat nyújt.

Az előkészület csúcspontja azonban a szent három nap. A késő délutáni órákban, magyar nyelven végzett szertartások elérhetővé és megérthetővé teszik őket. Résztételünk teológiai és érzelmi-hangulati szempontból egyaránt a legtökéletesebb felkészülést nyújtják. — Elképzelhető volna, hogy a családoknál is legyen „házi húsvéti gyertya”. A nagyszombati liturgiára kellene magunkkal vinnünk szentelt gyertyát (a feledékenyek a templomban is kaphatnának), amelyet a templomi húsvéti gyertyáról, „Krisztus viláosságáról” lehetne egymásnak átadott tűzzel meggyújtani (pl. a Glóriánál vagy a keresztségi fogadalom megújításánál). Ez a húsvéti gyertya aztán húsvét után 40 napig az esti, otthoni imádságnál meggyújtható volna; jelképként figyelmeztetne húsvét soha ki nem alvó fényére. S ahogy az ádventi koszorúnál említettem, egyedülálló, mozgásában korlátozott idős rokon, ismerős ugyan-csak kaphatna tőlünk a nagyszombati liturgiáról hozott „házi húsvéti gyertyát”. Akiknek pedig senkijük sincs: az egyházközség gondolhatja rájuk.

A húsvéti előkészületet és gondolatot azonban az összeszedettség percein kívül is végezhetjük, éleszthetjük. Ahol például a környéken barka található a természetben, Nagyböjt 5. vasárnapján kirándulási cél lehet néhány barkaórat beszerezni virágvasárnapra. Húsvét délutáni vagy húsvéthétfői kirándulásként pedig olyan útirányt kell választani, ahol felkereshető valamely templom, kápolna vagy út menti keresz. Afféle „Krisztus meglátogatása” volna ez, s ha az útba ejtett cél esetleg műemlék is, nemcsak kifejezetten vallási élménnyé válna kirándulásunk.

Úgy vélem, *kellő leleménnyel* magunk is megtalálunk a módot *szürkülő ünnepeink* értelmes, egyben a hitet élesztő megújítására.

(d— lh—)

A sziv forradalma

A Biblia egyik kulcsa a „megtérés”. Jézus azzal a szóval, hogy „megtérésre” szólít fel, nem akarja életformánkat erővel megváltoztatni. Csupán felszólít. Az emberen áll, hogy elfogadja-e vagy sem?! Ha az ember Jézushoz akar közeledni, el kell fogadnia a „megtérésre” való felszólítást! Mindennap újra és újra kezdeni. Mindennap újra és újra születni. Mindennap megtérni! Jézust csak aktívan lehet igazán szeretni... Állandó törekvéssel és fáradtsággal. Az emberszíveken keresztül. Jézust nem lehet emberek nélkül szeretni... Egyéni vagy közösségi vallásosságomban kell, hogy kivilágítson belőlem Jézus világa... Munkánkban, közösségben, hivatásaitkánkban Jézust kell alakítanunk. Hogy állami és társadalmi kötelezettségeink is elmélyüljenek az egymásért élő szeretetben. Jézust nem lehet bezárni sem magán-, sem pedig vallási életünkben.

Jézusnak ki kell világitania belőlünk! Jézus nem rab, hogy bezárjuk. Jézust adni kell a világnak, — ahogyan Ő adta magát nekünk! — a családnak, a közösségnek... *Jézusba vetett hitünk*: békét ad környezetünknek, a világnak. Kell, hogy éljen bennünk az igazi „Hit”, a Jézusba vetett bizalom. Hiszem, hogy Jézus szereti az embereket, hiszen életét adta értünk: *önfeláldozó szeretetben*.

Egyéni életemben: a közösség érdekében Jézust kell bemutatnom, hogy a keresztyénséget igazságosan ábrázoljak; rajtam, az emberen múlik, hogy hogyan nyújtom Jézust a világnak! Magatartásomon lássák meg, hogy Jézusnak vagyok a barátja... A keresztyény közösségen lássák meg, hogy Jézus él a közösségben!

A jövő elérése: Bármennyire igyekszem itt a földön valamit is elérni, csak az Istenen keresztül érhetem el! Hinnem kell, hogy Isten a végső cél: létem befejezése, jövőm célja. Életem kis útjának a nagy „Útban”, Jézusban kell befejeződnie... Ő mondta: „Én vagyok az Út, Igazság és az Élet!” Ha ezt követi az ember, akkor bizonyára beér a végső célba. Életem hosszmettszete a bumeráng útja: bumeráng vagyok Isten kezében. Születésemkor kihajít a világba, halálomkor hozzá kell visszatérnem. Életem minden rostja, sejtje, idegsejtje, gondolata, terve az Istenhez vezet. Arcra az Isten felé fordulva rovom életutamat. Pályafutásom nem más, mint visszatérni oda, ahonnan kiindultam.

Krisztus eszméi közül talán leginkább a *szabadság és a testvériség szeretete* érdekli az embereket. Hiszen Jézus mondotta: „Arról ismernek meg benneteket az emberek, ha szeretitek egymást!” Isten nem fosztotta meg az embert a szabadságától: az ember szabadon formálja életét. Istennel vagy Isten nélkül. Isten mindenkié, az emberen múlik, hogy elfogadja-e Őt vagy sem. — Az „Egi madarak” gondtalanságát és a mindennapi élet hajszájával való küzdelmet csakis az isteni Gondviseléssel köthetem össze... Ha a mai ember minden munkáját, hajszoltságát Istenre bízta, Ővele munkálkodik... akkor nem esik ki soha az isteni Gondviselés fészkeéből, mint árva madárka. Az isteni Gondviselés útjai kifürkészhetetlenek! Életünk minden percében az isteni Gondviselés szeretete kísér. Kísér a nagy közösség szeretetében is. — Példámmal, az Istenbe vetett hitemmel segítem a körülöttem élő testvéreimet. Segítem megértéssel, vigasszal a teherviselésben, segítem hordozni vállukon a terhet. Igyekszem megmagyarázni a biztató Reményt, a még boldogabb jövőt, mely a közös szeretetben valósulhat csak meg igazán.

Mit jelent a „jövőm biztosítása Jézus számára?” Valamennyien Isten kezében vagyunk. Aki Isten országútiának kerékvágásából ki nem siklik, azt Isten keze áttemeli az örökkévalóság túlsó birodalmába, a mennyországba. Jézus számára a „jövőm biztosítása” örömet szerez, mert Jézus az emberekért áldozta fel életét és így megteremtette számunkra az „örökéletet”. — Jövőm biztosítása, ha jézusi úton járok: ez az „öröklét záloga!”

Keresztény tanúságtétel: Tetteinkkel kell tanúságot tenni a *keresztény igazságról*: „Hogy látva lássanak!” Fel kell nyitni az emberek szemét, hogy a *hit* világát bennünk felismerjük. Munkánk, magaviseletünk, mint a világító fátyla lobogjon mások előtt. Ha én látok, lásson a másik is. Ne vegyem el a *Fényt* a másik ember elől, hanem a homályból segítsem szeretetem által a Fény felé. A hit a fény, mely megvilágítja életemet egy nagyobb *Fény* felé. Ki kell nőni hitemben, felnőttem kell válnom. Meg kell tanulnom beszélgetni a jó Istennel. Ezt a beszélgetést továbbadni, elmondani másoknak is, hogy ők is megtanuljanak beszélgetni Istennel. A kívülálló szemében is értelmesnek tűnik a keresztény ember élete, ha magatartásán meglátszik az Istennel való társalgás jele: a *Szeretet*.

Az egyházköztség úgy teheti élményszerűvé a vasárnapot mindannyiunk számára, ha egyöntetűen beleolvad a miséző pap imájába: eggyé válik vele. Ha igyekszünk minden vasárnap a „mennyet lehozni a földre”. Ha együtt van a közösség *lélekkben* is. Ha mindannyiunk közös ügye, közös öröme a feltámadás ünnepe, hogy mi is fel tudjunk támadni mindennap bűneinkből. Minden vasárnap újrakezdéssel örvendezzünk az Úrral!

Az örök élet jeleit: a szentségeket viseljük homlokunkon, ha láthatatlanul is. Majd láthatóvá lesznek, ha mások, a kívülállók is megtapasztalható módon látják rajtunk. *A kívülállók:* „Tapogatták-e” már seibeimet, hogy felismerjek bennem Krisztus művét, a Feltámadás örömet? — Igen Uram! Ha követünk a jézusi úton... az utánunk jövők látva-látnak. Tetteinkben, munkáinkban, a közösségekben aktívan a szeretetben, az „örök élet” jeleivel ünnepelünk a Szentségekben... Ez az *ünneplés messzire világít*, mert a *Fényt* Tőled kaptuk Uram! — „Uram az utak Nálad végződnek!”

Bódi Erzsébet

Amint a különböző karizmáknak, amelyek hatékonyak a közösségekben, az egész közösséget kell szolgálniuk (vö. 1Kor 12,7), úgy szolgálnak a különböző közösségek az egész egyháznak. Szolgálatuk egymásért van és egymásnak szól. Jó tehát, ha vannak úgynevezett progresszívabb és konzervatívabb közösségek. Kell, hogy legyenek közösségek, amelyek jobban öröködnék a tradíció megtartásán, nagyobb felelősséget érznek azért, de olyan közösségekre is szükség van, amelyek inkább a holnap felé tekintenek, az új formákat keresik és kísérleteznek. Ezek nem zárkoznak el a korabeli szellemi áramlatok elől, vitatkoznak velük, és mindazt, ami jó, igyekeznek belőlük földolgozni, megtartani. Az ilyenek is tisztelik és őrzik a hagyományt, de éppen az eleven viták segítségével igyekeznek azt életközelségekben tartani. Ezzel pedig az egész egyház számára végeznek szolgálatot. Igen, az egyháznak szüksége van avantgardistákra, nemcsak egyesekre, hanem ilyen szellemi közösségekre is. Ezek az előharcosok, akik azonban sohasem nélkülözhetik a háttérnek biztonságot jelentő támogatását. Okatlan dolog lenne, ha akár az előharcosok, akár az utóvéd semmibe venné egymást, kiközösítenék egymást, ahelyett, hogy közösen állnának helyt a jelenben a jövőért.

Walter Kasper: Glaube und Geschichte

AZ EGYHÁZ LEGFŐBB GONDJA A MÁSODIK EZREDFORDULÓN

Egymás után két püspöki szinódus is foglalkozott a keresztény örökség átadásának kérdéseivel. (Evangelizáció, katekézis.) Nem véletlenül, mivel a második ezredfordulóhoz közeledő Egyháznak nincs ennél égetőbb gondja. Korántsem új gond ez, végigvonul az egész egyháztörténeten, amióta Krisztus azzal bízta meg apostolait, hogy vigyék el az Evangélium jó hírét minden népnek, ismertessenek meg minden nemzetet a keresztény tanítással és gondoskodjanak arról, hogy a kinyilatkoztatást, a szent hagyományokat, a keresztény erkölcsi elveket és kultúrát, a megváltott ember üdvözülési életrendjének gyakorlatát — a folytonos megtérést — a személyes és közösségi hit erejével, *mint valami örökséget*, egyik nemzedék a másiknak átadni képes legyen.

Ennek az egész örökség-állománynak az átadása sohasem volt olyan egyszerű, mint egy háznak, teleknek vagy betétkönyvnek örökbehagyása. Mindenekelőtt azért nem, mert egy életelveket tartalmazó tanítást, az emberi életrendet szabályozó törvényrendszert, tapasztalatot — és tegyük hozzá: még egy rideg szolgálati szabályzatot is — könnyebb átadni, mint azt a nagyon bonyolult és összetett tulajdont, amit mi hitnek nevezünk. Minden vallásos szülő jól tudja a maga gyakorlatából, hogy a keresztény életrendnek és a vallásos életformának átörökítése nagyjából ugyanazokkal a módszerekkel oldható meg, amint az állandó tisztálkodásra, a gyakori kézmosásra, fogmosásra, illedelmes köszönésre, pontos időben való felkelésre és lefekvésre, iskolai kötelezettségeinek elvégzésére és holmijainak rendbentartására előbb szoktatással, majd neveléssel tanítjuk meg a gyermeket. De még ez a szoktatás és nevelés is csak akkor épül bele véglegesen az ifjú személyes életrendjébe, *amikor ezeknek a dolgoknak értelmességéről és hasznáról a tapasztalat útján — családdások, bukások és fájdalmas következmények órán — személyesen is meggyőződik.*

Magának a hitnek átörökítése azonban sem nem genetikai, sem kizárólagosan szoktatás-nevelési, de még csak nem is egyszerűen a vonzó példamutatás kérdése, bár e két utóbbinak óriási szerepe van abban, hogy a bontakozó emberi személyiség nyitottá és befogadóvá váljék Isten ingyenes ajándékára: a hitre. Szoktatással, neveléssel, fegyelmezéssel, a család vallásos atmoszférájának megteremtésével és következetes egyéni példaadással meg lehet teremteni és könnyíteni a hit befogadásának lehetőségeit. De azt is a tapasztalat igazolja, hogy élő, eleven, az emberi tudatot és személyi karaktert döntően átható és a különböző helyzetekben elhatározó módon reflektáló hit nélkül a „keresztény szolgálati szabályzatokat” csak addig boldogul örökösünk, a gyermek, *amíg a családban él.* Onnan kikerülve egy már nem vallásos, közömbös, a vallásos életforma iránt kritikus (pláne ellenséges) környezetben állandóan zavarba jön. Manapság erre különösen is oda kell figyelni, mert alaposan megrövidült a gyermekeknek a szülői házban eltöltött időszaka. Amikor korban, tudásban, műveltségben, személyiségének kialakulásában odaérkezik, hogy már saját életének tudatos megépítésére alkalmassá válik: rendszerint kikerül a szülői ház hatásai alól. Megrövidült az a bizonyos „fészek-korszak”, ami a keresztény örökség átadásának is legalkalmasabb idő-kerete és lehetősége volt. Hozzá kell tenni ehhez még azt is, hogy a gyermeknek — vagy ifjúnak — a vallásos családi környezetben eltöltött ideje is megoszlik, mert az óvodában, napköziben, iskolában eltöltött idejének atmoszférája más, mint a családé. Ezen kívül még a családban eltöltött időnek sokszor a nagyobb része az, amikor a szülők nincsenek vele.

Van-e mit átadni?

Vegyük az ideálist megközelítő szerencsés helyzetet, amikor az otthonnak és a családi életnek a légkörét alapvetően meghatározza a vallásosság. A gyerekek beleszülettek és belenőttek egy olyan családi életrendbe, amelyben nem rendkívüli, ünnepi jelenség, hanem rendszerinti napi esemény az imádság: mindenki imával kezdi és végzi a napot, evés előtt

és után is imádkoznak, hetenként egyszer-kétszer valamilyen formában a családi hitoktatásra is alkalmat találnak a szülők (legalábbis a hitoktatásra járó gyermek felkészülésénél), vasárnap — együtt vagy külön-külön — részt vesznek a szentmisén, a szülők figyelemmel kísérik a gyermekek időközti gyónását. Az esztendő liturgikus ritmusa, az egyes ünnepekörök jelentésének átélése megjelenítődik otthon is (és nemcsak az ünnepi ételrendben). A Szentírásról kívül még sok más kifejezetten vallásos könyv is található a könyvespolcon, az újságok és folyóiratok között vannak a katolikus sajtótermékek is. Kereszt és szentkép az ágy fölött, magnószalagokon vagy hanglemeztárban egyházzenei művek, stb. Minek soroljam tovább?

Egy ilyen családi környezetben minden bizonnyal szinte automatikusan is átörökíthető — természetesen a külsődlegességekkel egybehangzó őszinte szülői példamutatás esetében — egy vallásos életvitel „házi” kerete. Egy olyan vallásos életforma és életvitel, amelyet később — bizonyos változtatásokkal, korszerűsítésekkel — a majd szülőkké lett gyermekek szintén tovább tudnak adni. De ez még valóban csak az a keret, amelyet a mai ötvenesek és hatvanasok szinte észrevétlenül és természetes folyamatként örököltek szüleiktől, abban a korban, amikor nemcsak a keresztény családok belső légköre, hanem az egész élet, a társadalom, a környező világ is természetesnek tartott és változhatatlannak fogadott el. (Ma azonban már nincs így, sőt csaknem ellenkezőleg van. De az sem biztos, hogy a fentebb leírt „legjobb” esetben a keresztény életrendnek — és napirendnek — ezt a keretét magától értetődő és ellenkezésnélküli természetességgel fogadják el a gyerekek.)

A nehezebbje még csak ezután jön: a *keresztény tanítás átadása*. Mert igaz, hogy a keresztény tanítás lényege nem változott, de alaposan megváltozott a közeg, amelynek a keresztény tanítást átadni hivatottak vagyunk. Mindenekelőtt annak a világnak a levegője, hangja, érzékelő rendszere, látásmódja változott meg, amelybe a mai ember beleszületik. És mintha már a születés előtti időben — az anyaméhi létben — is óriási változások történtek volna: egy egészen másfajta emberke jön ma a világra, mint akárcsak ötven évvel ezelőtt. Mintha már egy eleve megváltozott világréteget, érdeklődést, még a tudatalattinak is egy racionálisabb állományát hozná magával. Megkérdeztem egy gyermekpszichológust, aki igazat adott annak a megfigyelésnek, hogy a ma született gyermekek lényegesen kevesebbet hordanak magukban az ámulatból, a rácsodálkozásból, abból a kissé ijedt eltűnődésből, amivel például a mi gyerekeink egy ketyegő zseborát hallgatni tudtak. Mintha sokkal kevesebbet igényelné a mai világrajzó a titkokból, titkoztatóságokból, az ámulásra és csodálkozásra készítő rejtelemkből.

Erről van tehát szó: bármennyire is úgy hiszem és érzem, hogy birtokában vagyok a keresztény tanításnak, az igazi kérdése az átadásnak, hogy mennyire tudom bemutatni ezt a tudásanyagot, a befogadó érdeklődésének, a benne már meglévő jelfogó-rendszerek érzékenységének megfelelően. (A gyermeki értelem—érzelem—lélek eme „jelfogórendszere” csaknem anyai változáson ment át az utóbbi fél évszázadban, mint a fotótechnika.) A tanítás átadásának ezzel a kérdéshalmazatával vannak elfoglalva mai tankönyvszerkesztőink, közöttük a hittankönyvek szerkesztői is. De a legjobban szerkesztett mai hittankönyvek is mit sem érnek azoknak a hitoktatóknak a kezében, akik nem hiszik el, hogy alaposan megváltozott a gyermeki lélek jelfogó-rendszere, akik az újonnan megjelenő hittankönyvek mellé nem készítik el saját maguk és hitoktatói munkájuk állandóan javított és átdolgozott kiadását. Mert egymagában akármelyik tankönyv — így a hittankönyv se — nem állja meg a helyét az átadásban.

Keresztény életrend, keresztény tanításrendszer. — Tegyük fel, hogy mindkettőnek átadásában sikerrel munkálkodtunk. De együtt a kettő is úgy omlik össze, mint egy kártyavár az első adandó alkalommal, a krisztusi hit kötőanyaga nélkül. Egyáltalán: átadható-e a hit? A mi saját, megalapozottnak, értelmesnek, használhatónak tartott személyes hitünk? Igen is, meg nem is. Valami igen, valami nem. Esetleg kevesebb vagy több a miénknél. Ez már Isten kegyelmének dolga. Abban azonban, hogy Isten kegyelme mennyire lesz hatékony az örökösök életében: döntő szerepük van azoknak, akik az átadás felelőseinek érzik magukat. Hogyan lett személyes tulajdonom a hit; első igazi megtérésem és a többinek történetét el tudom mondani gyermekemnek. Arról is tudok beszélni neki, hogyan töltötte be ez a hit egész életemet, hogyan adott értelmet létezésemnek; milyen vergődések árán lett véremmé és elalkudhatatlan „örökségemmé”. De az elbeszélés, az élmény még annyira megragadok tolmácsolása sem tapasztalat. Sokféle tapasztalatot tudok átadni az életben másoknak, de a hit tapasztalatait teljesen magunkra szabottak, senki más nem részesíthető benne általam. A segítségemmel igen.

Mi ebben a legnagyobb segítség, amit másoknak nyújthatunk?

Mi már tapasztalatból tudjuk, hogy a keresztény hit lényege nem az, hogy mit, hanem hogy kit, illetve kinek hiszek. Ha tehát hitemet valamely módon szeretném örökbeadni gyermekemnek, nincsen elsőrangúbb dologom, mint azt a kicsiny — még tétovázó és sokféle megragadható és meg nem ragadható dolog után kapkodó — kezét Jézus Krisztus kezébe kell tennem. Szándékosan nem mondtam, hogy „Isten kezébe” vagy „az Atya kezébe”. Igen: Jézus kezébe, mert az Ő kezében ott van az atyai kéz melege is. És aki az Ő kezét fogja, az mindig eltalál az atyai házba. A gyermek — és különösen a mai gyermek — úgy szereti legyőzni a távolságot, hogy előbb a közelebbit igyekszik megragadni. A családi életben is meg lehet figyelni: milyen szívesen használja a gyermek ügyes-bajos dolgaiban a közvetítőt, a nagyobbik testvért.

Semmit sem tartok oly fontosnak a keresztény örökség átadásában, mint gondosan előkészíteni a gyermeket Jézus Krisztussal való találkozására. Ez a találkozás azonban csak akkor lesz egy életreszólóan meghatározó, ha Krisztusban azt ismeri fel a gyermek, aki Ő maga, valóban Krisztus. Nem egy álomkép és mesefigura. A történelem egy meghatározott pillanatában és földrajzilag is meghatározható helyen a mi emberi világunkba lépett Isten-ember. Részese lett a mi emberi életünknek, hogy közelebbi velünk az Isten életében való részesedésünk lehetőségeit. Az emberi léte meghatározni látszó földi adottságok bozótjából Ő emelte fel az emberi tekintetet egy magasabbrendű létrend távlataiba. A Benne való hit a mai embernek is imponáló konkrét hit, mivel ennek a hitnek a birtokában a megtapint-hatatlan valóságok is konkretizálódnak.

Manapság minden valamirevaló teológiai és lelkipásztori töprengés a Krisztus-központúságot hangsúlyozza. Ezt értjük is, igazat is adunk neki. De mintha azzal volna legtöbb problémánk, hogy az igazi, az eredeti, a valóságos Krisztus-kép elsikkadt. Sokszor egészen gyarló Krisztus-másolatok forognak közkezen hívő emberek körében is. Erről győzött meg tavalyi, háromhónapos kórházi tartózkodásom is, ahol betegtársaim között mindenféle emberrel találkoztam. Keveset találtam köztük, akiről elmondható, hogy valóban nem hívő; tudatosan és megfontoltan, meggyőződésből fordult volna el vagy rá sem talált a hit útjára. De annál több, aki szeretne hinni. Vagy egyáltalán nem ismeri Krisztust, vagy rosszul ismeri. Adjuk vissza az embernek, a kereső embernek az igazi Krisztust. Mindenekelőtt azoknak, akik felelőseknek érzik magukat a keresztény örökség átadásában.

Magyar Ferenc

AZ ELVÁLT ÚJRAHÁZASODOTTAK LELKI GONDOZÁSA

Az „Olvasóink írják” számhoz beküldött levelekben sokan *megoldásokat is kérnek különféle élethelyzetekre*. Jelentős ezek között az elvált újrَاهázasodottak kérdése: Miként rendezhetnék életüket keresztény módon?

„Sokan panaszkodnak a mai ember nehézségeiről Jézus kapcsolatában. Egyesek kételkednek... vagy rossz lelkiismeretük tartja távol őket” — idézi egyik olvasónk az „Eszmélkedjünk, elmélkedjünk” tematika sorait, majd így folytatja: „Minket az egyház jogi tilalma tart távol Jézustól, a szentáldozástól, a kegyelmi élettől. Mindkettőnknek kudarcba fulladt első házassága, — majd egymásra találtunk, évek óta szeretjük egymást, három gyermekünk van. Őket keresztény hitben neveljük —, és lehajtott fejjel állunk, amikor legnagyobb fiunk egyedül megáldozni és a két kicsi kérdőleg néz reánk...” Hasonló írásokat kaptunk vegyes házasságban élőktől, valamint olyanoktól is, akiknek házastársa elvből nem akar egyházi házasságot kötni —, ugyanakkor becsületes családi életet élnek. Itt az *olvasók fóruma előtt* megpróbáljuk röviden több oldalról megvilágítani ezt a nehézséget, ami a világon több, mint egymillió kereszténynek vet akadályt az igazi Krisztus-találkozására.

Erkölcssteológiai elvek

Joseph Fuchs, a római erkölcssteológus *alapelve* ez: „Az Egyház változatlanul fenntartja küldetését, hogy a keresztény házasságban a feleket töretlen hűségben megőrizze. Amellett azonban *lelkileg gondoskodnia kell* azokról, akiknek házassága az emberi gyöngöseség miatt felborult és életük egy második házasságban nyert tartós megoldást” (TEOLÓGIA 1975/1. 60—65.). A Német Püspöki Konferencia a kérdést hangsúlyozottan így állítja fel a „Keresztény módon élt házasság és család” című előterjesztésében (Stellungnahme der Deutschen

Bischofkonferenz, 1975. II. 19. 15. szám: Synode 3—74—24): „Vállalhatja-e az egyház a házasságok felbonthatatlanságát Krisztus követelményének —, és ugyanakkor megengedheti-e egyes tagjainak, akik élethelyzetükben vétenek ezen követelmények ellen, hogy az egyház nyilvánosságá előtti szentségi közösséget engedélyezzen nekik?” — Ugyanakkor püspöki állásfoglalás másik helyén fontos megállapítást olvashatunk: „Vannak olyan egyházilag nem rendezhető házasságban élő katolikusok, akik átfogó bűnbánati készséget mutatnak és ezt személyes meggyőződésük szerint *ténylegesen lehetségesnek és erkölcsileg felelősnek* tartják. Tudatában vannak igazi felkészültségüknek a szentségek vételére és ez a megállapításuk *egyéni, lelkiismereti döntésükön alapszik*”. (i. m. 7: Synode 3—75—25.)

A házasság felbonthatatlansága, a szentségek vételének lehetősége és az érintettek lelkiismerete nehéz kérdést ad fel az egyháznak. — Mindenesetre „jobb lenne, ha a keresztények éretten, belső szabadsággal, a házasság mélyebb értésével házasodnának. Jobb lenne, ha az egyház a keresztényeknek már a házassági krízis kezdetén megadhatná a szükséges támogatást... De a bajok megelőzését az egyház képtelen maradéktalanul megvalósítani... És amilyen mértékben lehetetlen részünkről a „szükséges” megvalósítása, annyiban válik szükségessé a jogilag „lehetetlen” megtűrése... Tehát a *hitükben élő újráházasultakkal komolyan foglalkoznunk kell*...” — ezért sürgeti a *lelkipásztori gondozás* feladatát Adam Zirkel, a würzburgi Egyházi Bíróság vezetője az elmúlt évben megjelent könyvében, amelyben a Német Püspöki Kar állásfoglalását, a CIC záradékait, az ekkléziológiai ellenvetéseket, valamint a Hittani Kongregáció 1973. IV. 11. kelt leiratát értelmezi (Schliesst das Kirchenrecht alle wiederverheirateten Geschiedenen von den Sakramenten aus? Mainz, 1977. 56—57.).

Jézus a házasság kérdésében az emberi gyengeséget tartja szem előtt és a kitaszítottak, a nők védelmében emeli fel szavát: „Nem olvastátok, hogy a Teremtő kezdetben férfinek és nőnek teremtette őket és azt mondta: A férfi... feleségéhez csatlakozik és a kettő testben egy lesz?... Amit Isten egybekötött, ember szét ne váltsa... Miért parancsolta hát Mózes a válólévéllel történő elbocsátást? Jézus kijelentette: Mózes *kemény szívűség*ek miatt engedte meg, hogy elbocsássátok feleségteket, de kezdetben nem így volt... (Mt 19,3kk; Mk 10,2kk). „Aki elbocsátja feleségét — *ha csak nem paráznaság miatt* — és mást vesz el, házasságot köt” (M; 19,9). Mátának ez a „kivételi záradék” bizonyos esetekben lehetőséget adott az újránházasodásra.

Szent Pál az áttértek hitének védelmében feloldja a pogányokkal kötött előbbi házasságukat: „A többinek pedig *én mondom*, nem az Úr: Ha valamelyik testvérnek hitetlen felesége van és szívesen marad vele, ne bocsássa el. Ha valamelyik (hívó) asszonynak hitetlen férje van s az szívesen marad vele, ne hagyja el férjét... De ha a hitetlen fél elválik, hadd váljék el. Ebben az esetben a testvér vagy nővér (azaz a keresztény közösség tagja) nincs lekötvé, hiszen békességre hívott titeket az Isten” (1Kor 7,12kk). Az *özsegház* az ilyen lelkipásztori példák szellemében alakítja ki a házasság jogszabályát. — *III. Ince pápa* (IV. Lateráni Zsinat 1215. főleg DS 800—820 pontjai) óta mindjobban tudatosul az egyház felmentési hatalmának hatásköre. A szakemberek ma is ezen az alapon kutatják, hogy az egyház nem értelmezi-e még mindig túl szűkre saját teljhatalmát? Adott kérdésünket így közelítik meg: Mi teszi a házasságot kereszténnyé és így gyakorlatban érvényessé? — *A keresztség és a hit*, — válaszolják Szent Pál nyomán (vö. 1Kor 7,12—14). A gyakori tapasztalat azonban az, hogy ma sokan megkeresztelten ugyan, de — főleg a keresztény nevelés és kellő házassági felkészítés hiányában —, *a személyes hit kibontakozása nélkül* kötnek egyházi házasságot. Az egyház a házasság beteljesítését ma mindinkább nem a jogilag megfogalmazott „testi egyesülésben” látja, hanem abban a szükséges mély, bensőséges és tartós szeretetben, ami a tönkrement házasságokból rendszerint kezdetül fogva hiányzik. *Alexander Dordett*, bécsi egyházjogász ezért elsődlegesnek tartja, hogy „*az újránházasultak eseteinek megítélésénél vegyék tekintetbe lelkiismeretüket*, — mégha az jóhiszeműen téves is vagy nem illeszkedik pontosan a hivatalos egyházi felfogáshoz” (Kirchliche Ehegerichte in der Krise, Wien, 1971. 132.).

A megoldhatóság *erkölcsteológiai kiindulópontját* Bernhard Häring foglalta össze a Spiegel munkatársának adott beszélgetésében (Kultur, 1970. ápr. 6. Hozzászólás Jacob David-Franz Schmalz: Wie unauf löslich ist die Ehe? című könyvéhez.) Häring több kérdésre adott válaszát összevontan közöljük: „Először is határozottan kijelentem, hogy a házasság felbonthatatlan. Ilyen mind az egyház teljhatalmát tekintve, mind a házaspár azon szándékát illetően, amit a keresztény házasságkötéskor tudatosan is kifejeznek... Ebből az következik, hogy amíg *egy házasság kibéküléssel megmenthető*, az egyik fél kötelezve van arra, hogy a másiknak megbocsásson. Az egyház ezért egyetlen olyan házasságot sem nyilváníthat semmissé, amelyik még fennáll vagy megmenthetőnek látszik. — Más a helyzet akkor, ha *egy házasság tönkrement*, ha már teljesen helyrehozhatatlan, ha a felek hazamosan külön élnek... Ilyen esetekben jövőbe mutató példának tűnik a *keleti egyház*, a mai ortodox egyház *gyakorlata*. A második századtól mindmáig hangsúlyozzák a házasság felbonthatatlansá-

gát... de ugyanakkor azt is vallják, hogy a házasságot *négyféle halál teheti tönkre*: 1. Ha az egyik fél *fizikailag* meghal; 2. ha *polgárilag* holtta nyilvánítható (háborúban eltűnt vagy életfogytiglani fegyházra ítélték); 3. tönkrement a házasság, ha az egyik fél *mentálisan* halott, gyógyíthatatlan elmebeteg, talán még azt sem tudja, hogy megházasodott; 4. a házasság negyedik halála, ha a házasság *csődbe jutott*, helyrehozhatatlanul tönkrement... Itt csak közöltem — folytatja Häring — az orthodox egyház álláspontját... A jelen helyzetben azonban minden katolikusnak csak azt tanácsolhatom, tartsa magát az érvényes egyházi fegyelemhez... Az elvált újránházasodottnak pedig azt mondhatom: Az ön lépését az egyház nevében nem helyeselhetem; de tiszteletben tartom *lelkiismereti döntését*... Ugyanis csak ami nem becsületes lelkiismeretből származik, az a bűn! — amint 1215-ben a IV. Lateráni Zsinat megfogalmazta (DS 816, — vö. Róm 14,23). Szent Pál is a *házastársak lelkiismeretére* bízta, hogy eldöntsék, képesek-e együttmaradni a nem keresztény féffel...

Az *erkölcssteológia mai kérdése ez: Felbonthatatlannak nevezheti-e az egyház az olyan kapcsolatot, ami többé már nem áll fenn, azaz megszűnt, tönkrement, széthullott?* Én például súlyosan nehezményezem, hogy olyan vegyes házasságot vagy csupán polgári házasságot, ami kezdettől házassági szándékkal indult, — az egyházi bíróság felbonthatónak tartson. Ma majdnem minden erkölcssteológus egyetért abban, hogy az egyházilag érvénytelen vegyes házasságok tagjai ne váljanak szét, mert a házastársuk és gyermekük iránti természetes kötelezettségük azt kívánja, hogy együtt maradjanak... Viszont tény az is, hogy nincs olyan egyházi jogi kánon, amely alapján egy pap megtagadhatja ilyen esetben egyházi házasságkötést olyan személytől, aki polgárilag elvált... Az egyház törekvése az emberek segítése, nem pedig a házasság absztrakt védelme, mert *minden jognak, így a házasságjognak is annyiban van értéke, amennyiben a közösséget, a felelősségteljes embereket védelmezi* és nem hogy kiutat semmiféle egoizmusnak.

A gyakorlat iránya

A *Hittani Kongregáció* 1973. ápr. 11-én kelt, Püspökökhöz intézett leiratában hangsúlyozza: „Ami a szentségekhez járulást illeti, az ordinárius püspököknek egyrészt sürgetniök kell a jelenleg érvényes egyházfegyelem megtartását, másrészt viszont gondoskodniök kell arról, hogy a *lelkipásztorok különös buzgósággal* törődjenek azokkal a hívekkel, akik nem jogszerű házassági kapcsolatban élnek. Ilyen esetekben az egyéb jogi eszközök mellett alkalmazzák a belső fórumra vonatkozó jól bevált egyházi gyakorlatot (probatum Ecclesiae praxim in foro interno)”. — Bővebben ld. A. Zirkel „Probata Ecclesiae...” (Klerusblatt, 54 (1974) 62—67; 85—90.) Fentieket kifejtve azt mondhatjuk:

1. A Hittani Kongregáció leirata nem említi, hogy a szentségekhez bocsátás attól függ, hogy *készek-e „testvérként élni egymás mellett”*.

2. Az elavult „bigamista” (kettős házasságban élő: vö. c. 2356 CIC) szóhasználatot a Hittani Kongregáció már nem alkalmazza. Hiszen ma az elvált újránházasodottak élete általában társadalmilag rendezett és nem „botrányos” jelenség.

3. A Hittani Kongregáció ajánlja a „forum internumon jól bevált praxist” a bűnbánat szentségén belül, mivel erre vonatkozik a gyóntatók joghatósága. Eszerint a szentséget kiszolgáltató papnak nemcsak az objektív erkölcsi normákat kell figyelembe vennie, hanem az egyes esetek *konkrét körülményeit, a bűnbánók belátásait és képességeit* is mérlegelnie kell. A Hittani Kongregáció így nyújt lehetőséget arra, hogy az *újránházasodott egyes esetben feloldozható legyen és áldozhasson* (vö. A. Zirkel, Schlisst das Kirchenrecht, 37 skk.).

Az *Amerikai Egyházi Jogi Társaság* (Canon Law Society of America) 1968-ban tartott gyűlésén B. Häring, A. Kosnik, L. T. Farley és Örsy László irányításával már eljutott a fenti álláspontra, amit a *The Jurist* 1970/1. száma leközölt; ezt használta fel a Hittani Kongregáció.

Karl Rahner úgy magyarázza, hogy az egyház mindinkább a „reális morális” szerint jár el és nem a „teoretikus morált” követi (vö. K. Rahner, Theoretische und reale Moral in ihrer Differenz, — Handbuch der Pastoraltheologie, 1966. II/1. 155kk.). Végeredményben mondhatjuk: *nem szükséges a jelenlegi egyházjog megváltoztatására várni ahhoz, hogy egyes újránházasultakat a gyóntató a belső lelkiismereti fórum megítélésével szentségekhez engedjen*.

A nehézség az, hogy a lelkipásztoroknak nincs mindig megfelelő alkalmuk áttekinteni az *egyházi joggyakorlatot*, a különféle esetek konkrét megoldása is számos nehézséget okoz. Ezt tanúsítják a nálunk megkérdészt lelkipásztorok is: „Túlságosan jogilag gondolkodunk!” — „Itt az ideje, hogy ne a test „szexuális használati jogát” vegyék alapul a házasság beteljesítéséhez, hanem őszinte, mély szeretetkapcsolatra alapozzák a házasságot.” — „Ne tegyünk elviselhetetlen terheket a hitüket megtartani kívánó emberekre, sem a lelkipásztorok

lelkiismeretére..." — „Már Schütz Antal is azt írja Dogmatikájában: Jóllehet a házasság felbonthatatlan, a házassági kötelék nem végzettszerűen felbonthatatlan. Isten és a lélek java erősebb minden teremtményi köteléknél... egy rossz házasság elviselése viszont a lélekben súlyosabb károkat okozhat, mint amennyire érdemszerű lehet..." — „Nagyon fontos az elváltak ügyéről írni, de kérem, ne említsék a nevemet..." (Néhány gondolat olvasóink leveleiből.) Ezekből a bizonytalanságokból következik, hogy a püspökök kötelessége lenne a *lelkipásztorok segítségére* sietni, magukra vállalni lelkiismereti küszködésüket, — és hatáskörükön belül az *elvált házasság gondozásában* egységes formát kialakítani. A környező országokban az egyházak már tervszerű család-pásztorációt végeznek. A *Püspöki Karok*, sőt az egyes püspökök mellett is *Családügyi Bizottságok* létesültek, ahol teológusok, világi szakértők, családok dolgoznak együtt.

Napjaink lelkipásztori kísérletei

Pellegrinónak, Torino érsekének 1970-ben tudomására hozták, hogy egyik papja szentséghez enged olyan párokat, akiknek első házassága csődbe jutott, majd utána a második partnerrel tartós családi életet élnek. Olaszországban akkor még nem volt állami válástörvény, így nem köthettek polgári házasságot. Milliön felüli családot neveztek „vadaknak”, gyermekeik pedig „törvénytelenek” voltak. Az érsek a bejelentett esetről így nyilatkozott: „Nekem az egyház jelenlegi tanítása szerint kell egyházmegyémet kormányoznom, de nincs jogom arra, hogy megakadályozzam a jövő lehetséges megoldásainak a keresését!” (Haring szavai a Spiegel-interjúból, i. m.)

Armand Le Bourgeois, Autun püspöke többet vállalt magára. — Franciaországban is, mint másutt, a lelkipásztorok az elvált újraházasodottaknak — a már említett egyházi jogi szempontok szemmel tartásával — esetenként lehetőséget nyújtanak az annyira óhajtott szentségek felvételére. Mivel ez rendszerint titokban, egy távoli templomban történik, olykor hozzátartozók, sőt saját gyermekeik sem tudják, a díszkréció kérdése számos gyakorlati nehézséget okoz. „Istennel ugyan rendeztük kapcsolatunkat, mondták többben, de saját egyházi közösségünkben (főleg vidéken) mégis csak kiközösítettek maradunk.” — Ha ez kitudódik, a külső szemlélők „kivételzettséget” látnak benne, és sokakban az egyház iránti bizalmatlanság, sőt a megvesztegethetőség gyanúját is felkeltheti. Le Bourgeois püspök ezért összefogott papjaival minden házassági esetet megbeszél velük, kiadta erről szóló pásztorlevelét és munkához látott.

1. 1971-ben engedélyezte újraházast elhunyt híveinek az *egyházi temetést*. Ezzel elvette életét a „kiközösítettség” és a „nyilvános bűnösség” eddigi botrányos jellegének. Eljárását Róma 1975-ben már a világegyháznak is engedélyezte.

2. Az Autun-i egyházmegye egyik jellemzője, hogy *sok fiatal pár nem akar egyházi házasságot kötni*, — ugyanakkor vallásához ragaszkodik. A püspök ilyenkor közvetlen kedvességgel közli, hogy továbbra is fenntartja velük a kapcsolatot és polgári házasságuk napján imádkozik értük. A fiatal házasságok ezek után bizalommal és szívesen visszajárnak püspökükhöz és hasonló gondolkodású papjaihoz. Elmondják házasságuk alakulását, a lelkipásztorok továbbra is bevonják őket az egyházközségi és liturgikus életbe, közösen imádkoznak, Szentírás: olvasnak, elmélkednek. Emberi tapasztalatuk gyarapodásával vallásilag is érettebbé válnak, mind jobban megértik a házasság szentségi jellegét. Így idővel közülük sokan — főleg gyermekeik vallási neveltetése miatt, az első áldozása idejére — önként kérik az egyházi házasságot. (Erről ír: Communauté chrétienne et divorciés remariés, Paris, Cerf.)

Az egyház itt arról tanúskodik, hogy nem veti el azokat a keresztényeket, akik csak polgári házasságban élnek. Inkább hozzásegíti őket, hogy mielőbb megértsék Krisztus és egyháza egységét, és azután vállalják a tanúságot mellette, ami a szentségi házasság mélyebb jelentése.

3. Le Bourgeois püspök következő lépése, hogy *meghívja és szívesen fogadja az elvált újraházasultakat a plébániai közösségekbe*. Kezdeményezéséért sok hálálkodó levelet kapott, de számos támadás is érte ezért, gyakran kényszerült nyilatkozatra: „*En hiszem*, hogy a házasság felbonthatatlan Krisztus akaratából... *de kötelezve érzem magam*, hogy fokozottan tördődjek a nehéz helyzetbe került híveimmel, akik egyébként kitartanak az egyházban... Úgy gondolom, új keresztény gondolkodásformát kell kialakítanunk! Szembe kell néznünk azzal a ténnyel, hogy akik nem tudnak mindenben megfelelni az egyház törvényeinek, de tagjai akarnak maradni... azoknak is otthont kell nyújtanunk... Hiszek a püspöki kollegialitásban, de azt is tudom, hogy a helyi egyház problémáért elsősorban a saját püspöke a felelős... Ez elől nem térhetek ki és segítenem kell papjaimnak...” (Részletek Autun püspöke nyilatkozataiból: Claude Petit, Divorcés — un évêque, La Vie Catholique, 1976. X. 4. 28—29.)

Az újraházasodottak lelki gondozása tehát felelős törődés nehéz erkölcsi helyzetbe került hivekkel. Ide tartoznak elsősorban azok, akik *túl fiatalon*, meggondolatlanul *házasodtak*, akik lelkileg még felkészületlenek voltak a keresztény házasságra... majd azok, akik jó szándékkal indultak a házasságba, de a másik fél részéről *kudarc*, csalódás vagy megtevésztés érte őket és a világi joghatóság is javukra mondta ki a válást. A második házasságba már meggondoltan léptek, ott hűségesek — vállalják az előző házasságból hozott és a saját gyermekeik nevelését, és hűségesek akarnak maradni az egyházhöz. Ellentmondásnak látszik, hogy a jelenlegi egyházi törvény éppen az életadó lelki tápláléktól fosztja meg őket: nem járulhatnak a bűnbánat szentségéhez, ahol lelkiismeretüket rendeznék —, sem az eukarisztikus lakomához, Krisztus-közösségük zalogához.

— *Hogy én mit javasolok?* — válaszol a további kérdésre Le Bourgeois püspök — az benne van papjaimhoz intézett körleveleimben. Mint katolikus püspök, kifejezett kívánságom, hogy az egyház az újraházasultaktól ne a nemi megtartóztatást kívánja penitenciául, hanem egyéb, a házasság lényegét érintő előfeltételeket adjon. Például hangsúlyozza az újabb házasság feltétlen állandóságát, a megbocsátást az előző házastársnak, az elvált fél igazságos, szerető ellátását — szükség esetén külön segítségét... Az igaz, hogy *nem egy püspök feladata*, hogy egyedül megválogtassa az egyház jelenlegi gyakorlatát..., de igaz az is, amit gyakran szemügyre vetnek, hogy *nem vállaljuk teljes súllyal a hiveink iránti felelősségünket*... Tudom, egyesek azt fogják mondani: megbotránkoztatjuk a „gyengéket”. Én azonban azt felelem, hogy mi nevelni akarjuk a „gyengéket”! — (Részletek Le Bourgeois nyilatkozataiból, i. m.)

A dossziéból

Az Autun-i püspök kezdeményezésére a többi egyházmegyében is fokozatosan átveszik az elváltak lelki gondozását. Személyes vallomásukból emelünk ki néhányat (vö. Brigitte Andre írása, Informations Catholiques Internationales, 1976. nov. 7—11.).

— „A VÁLÁS MINDIG KUDARC MARAD ÉLETÜNKBEN”. Anna, a kis árva portugál leány nagyon fiatalon ment férjhez. Egy év után kénytelen volt otthagyni részeges, kegyetlenkedő férjét: „Elhatároztam, hogy soha többé nem megyek senkihez... Környezetem látta, hogy mennyire bizalmatlanná és agresszívvá váltam!” Azután találkozik *Regisszel*. A szolid, rendes fiú visszaadta Annának a reményt az élethez. Már évek óta kiegyensúlyozott, boldog házasságban élnek. — *Gilles* professzornak nagy csalódást jelentett, amikor felesége elhagyta: „Ez az időszak összetört, tönkretett, halott élet volt.” — Ezután találkozott *Christine*-nel. — *Marc* ugyanezt kínlódta át, míg rátalált *Françoise*-ra. — *Jean*, a biológus már huszonöt éve él harmonikus házasságban *Nicole*-lal, de ma is vallja: „A válás rossz! De néha olyan szükséges rossz, amit kénytelenek vagyunk vállalni.” A válási kudarcok leírásában minduntalan visszatér az ilyen gondolat: „Jobban kellett volna törekednem, hogy a másikat megértem!” „A válás lelki nyomor, de ez van!... Én vagyok az oka, mert hagytam, hogy elmélyüljön közöttünk a szakadék.” — A vallomástevők mindegyike azóta már a *Családi Püspöki Bizottságban* dolgozik, aktívan kiveszik részüket az újraházasodottak felkutatásában és lelki gondozásában.

— „A VÁLÁS ÖNMAGABAN ROSSZ!” *Jacques Piquet*, Párizs környéki lelkipásztor így változja módszerét: Először megpróbálom megértetni az újraházasodottakkal, hogy ha nem is mindenért ők a felelősek, mégis részesei a kudarcnak. Fontosnak tartom, hogy tudatosítsák magukban a mulasztást, a bűnt, hogy a „válás önmagában rossz” — még ha saját helyzetükre mentséget is találnak. Ez az előfeltétele az igazi bűnbánatuknak, hogy alkalmassá váljanak életük erőforrásának, a szentségeknek vételére.

— „BÁTORSÁG EGY ÚJ ÉLET HŰSÉGÉRE!” A kudarc tudattal azonban nem taszítatjuk keresztény testvéreinket állandó önmardosásba, lelki bizonytalanságba. A lelkipásztornak kell bennük erősíteni a bátorságot, hogy fogadják el helyzetüket és tartsanak ki az új élet hűségében.

— „ELVISELHETETLEN SZENVEDÉS A SZENTSÉGEK HIÁNYA!” Ezt azok tudják igazán értékelni, akik éppen akkor nélkülözték, amikor a legnagyobb szükségük lett volna rá. *Françoise* bevallja: „Majdnem nyolc évet töltöttem szentáldozás nélkül. Együtt éltünk Istennel, de sokszor elfogott a rettegés, mi lesz, ha a halálos bűn állapotában halok meg.” *Marc*, a férje kissé keserűen teszi hozzá: „Sokszor, főleg abban az időben, az volt az érzésem, hogy az egyház szinte halmozza az akadályokat az olyan házassági kapcsolatban, amelyek a szeretet helyreállítására jöttek létre.” Ügyük rendezése után *Marc* éppen az átélt szenvedések

miatt vállalt szerepet a családpsztorációban. *Christine*, Gilles felesége mondta: „Mi rábízunk ügyünket egyik pap barátunkra. Ő könnyezett, de nem merte a lelkiismereti „ugrást” megtenni érdekünkben.” *Gilles* úgy érzi, hogy ők tiszta lelkiismerettel áldozhatnak. Több papbarátja biztatta is, hogy tegyen lelkiismerete szerint. „De nekem az ilyen titokban adott biztatások csak a torkomat szorongatják... Bár végre felnőttként kezelne minket az egyház és ügyeinket lelkiismeretünk szerint vállalhatnánk.” — *Jean* és felesége elmondja: „Mi kezdettől fogva együtt elmékedtünk, lelki olvasmányokkal gyarapítottuk hitünket, de nagyon szenvedtünk a szentségek hiányában. Ez a szenvedés akkor is elkísért, amikor a keresztény közösségben voltunk. Azt szeretnénk volna, hogy újravezetésünk a megtérés és hit jegyében történjék, ne pedig az „egyházzal való szembefordulás tényeként” kezeljék. A szentmiseben nekünk a legfájdalmasabb ez a felhívás: Boldogok, akiket meghívott lakomájára az isteni Báránynak!”

— A BOTRÁNYOK „BOTRÁNYA”. *Jacques Piquet* ezekkel a szavakkal foglalja össze a psztorációs problémát (*Joseph Limagne: Mgr Le Bourgeois: un „non” a la pastorale clandestine, ICI, 1976. XI.*). „Teljesen megértem a hivatalos egyház elvi álláspontját, de abszolút lehetetlen a gyakorlatban megmagyaráznom, főleg azoknak, akik az „ostor csattan”. Ilyenekkel próbálom megértetni, hogy az élő házasság valóban felbonthatatlan és törekedjenek arra, hogy az új házasságuk ilyen is legyen. Nagyon fontos *tudatosítani* ezeket a hívekben — mielőtt még bármit is tudnánk tenni —, hogy *Isten* a kudarcok ellenére is *szereti őket*. Ami a szentségek vételét illeti, valamikor joggal mondhatta az egyház, hogy az újravezetésre kényszerített áldozása „botrányt” okoz, de ma inkább az a botrányt okozó, ha visszatartanak valakit a szentségi élettől. A távollétet nem javító jellegű büntetés, hanem a teljes elszakadás forrása lehet.” *Michel Legrain*, az Institut Catholique rektora úgy látja, hogy ma az a „legkomolyabb érv” az újravezetésre kényszerítettek ellenében, hogy „zavart keltenek” az egyházi közösség többi tagjában, főleg azokban, akik a nehézségek ellenére is hűségben kitartanak egymás mellett. Az érvelés ereje azonban igen gyenge. Az igazi keresztény hívőről nem tekinthető fel, hogy „elkívánja” vagy „megirigyelje”, ha egyesek terhein könnyítenek, hanem inkább arra törekszik, hogy mint erősebb támasza legyen a gyengének (vö. Róm 14,1 kk.). Mi nem ítélkezhetünk senki felett, az Úr annak irgalmaz, akinek akar (vö. Róm 9,14 és a példabeszéd a szőlőhegy munkásairól: Mt 20,1kk). „Nem az lenne az egyház feladata — folytatja *Legrain* —, hogy megértesse a keresztény közösséggel, hogy fogadják Krisztus szeretetével a tékozló fiukat?”

Albert Rey, a Meylen-i Teológiai Központ egyházjogásza az egyházjog további fejlődését a lelkipásztori praxistól várja. A zsinat utáni egyházjogi reformtervezet szükségessé tette az alulról kiinduló kezdeményezéseket. Az egyházi hagyományban akár egyetlen püspöknek is megvan a jól megalapozott kezdeményezési joga. Autun püspökének kezdeményezése ún. „operációs” igazság, amelyben felmérte hívei helyzetét — azok között olyanokét, akik kimondottan kérik és igénylik a szentségeket, és akiknek alapos bűnbánati időt ad a szentségek vétele előtt. Bár a legtöbb kánonjogász szerint az operációs igazság nem elegendő a törvény betöltéséhez, de éppen ezek a tények sürgetik, hogy a házasságokat érvénytelenítő feltételeket korunk társadalmi változásaiban, a lélektani feltételek jobb ismeretében kiszélesítsük. Szükséges továbbá, a lelkipásztorok — püspökök és papok — lelki hatalmának újra átgondolása és a szentségek eredeti jelentőségének széles körű felújítása.

— A hívekben ma egyre fokozódik a vágy a szentségek után. Legyen jel az egyháznak, ami cselekvésre indítja, úgy, amint maga az egyház is az üdvösség egyetlen és látható jele a világban —, olyan jel, ami egyrészt követelményeket állít fel, másrészt *Isten irgalmának a jele*, arra, hogy egyetlen emberi szituáció sem reménytelen a jóvátételre és a kegyelemre. A bűnbánat szentsége és az eukarisztia pedig éppen azok a közvetlen jelek, amelyek magukba foglalják gyengeségünk erősítő gyógyszerét és a lélek táplálékát.

Georges Araud, a párizsi Családpsztoráció vezetőjének szavaival zárjuk a tények bemutatását: „Nem az-e a baj, hogy a szentségekről alkotott szemléletünk megkövesedett? A szentségek a Jóhír továbbítására indítanak mindenkit. A keresztény házasság azt jelzi, hogy *Isten hűségese népéhez*, még akkor is, ha egyesek hűtlenek és elhagyják Őt. — Aki újra házasodott, annak nehezebb *Isten-hűségéről* tanúságot tenni. *De miért ne lehetnének éppen ők, a kudarcokból feltámadt emberek, Isten újra és újra megbocsátó irgalmának jelei a világban?*”

Széll Margit

„Uram, öt talentumot adtál, nézd, másik ötöt szereztem rajta... Jól van, mivel kevesben hű voltál, sokat bízik rád: menj be Urad örömébe!” (Mt 25,20.21.)

KIT SZABAD MEGKERESZTELNI?

Hozzászólás Erdő Péter írásához, TEOLÓGIA, 1978. 1.

A 2. Vatikáni zsinat utáni korban a lelkeskedő papság számára a címben szereplő kérdés természetesen és elsősorban lelkipásztori kérdés. Tipikusan az! Nekünk minden tevékenységünkben lelkipásztori módon kell eljárunk, ahogyan azt a zsinatnak a Papi Szolgálatról szóló okmánya írja: „A papok tehát akár imádással, akár igehirdetéssel, akár a szentmise bemutatásával, vagy a többi szentség kiszolgáltatásával vannak elfoglalva, vagy bármilyen más szolgálatot tesznek az embereknek, Isten dicsőségét is növelik és az embereket is segítik az istenes életben.” (1. fejezet, 2. pont) — Természetesen van a kérdésnek jogi oldala is, de mégsem mondható, hogy ez csupán jogi kérdés.

A „kérdésre vonatkozó jogszabályok” közt elsősorban a Codex Juris Canonicit, az Egyházi Törvénykönyve: idézi. A negyedik bekezdésben történik hivatkozás az Ordo Baptismi Parvulorumra is, de a Zsinatról, különösen a Liturgikus Konstitúcióról szó sem esik, jóllehet enélkül ma, 1978-ban a 60 évvel ezelőtt (1918. május 19.) hatályba lépett CIC-t nem lehet sem helyesen értelmezni, sem azokat a jogi módosításokat figyelembe venni, amelyeket a fent idézett zsinati okmány eszközölt. (Lex posterior derogat priori! — elve) A Liturgikus Konstitúció több helyen új szellemet sugározva új rendelkezéseket tartalmaz, és pedig ezzel a témával szoros összefüggésben is. Csak szemelvényesen emelek ki egy-két példát: az 59. pont megállapítja, hogy „a szentségek a HIT SZENTSÉGEI... , amelyek feltételezik... és kifejezik” azt. A 11. pont előírja, hogy a szentségekhez járulók (értelemszerűen a gyermekük megkeresztelését kérik is) „lelküket szavukhoz alakítsák és hogy a mennyei kegyelemmel együtt működjenek és így ne hiába kapják meg azt”. De ennek szellemében ír a II. Püspöki Szinodusnak a Szolgálati papságról szóló okmánya is (24. old.): „A szentségek valóban a HIT JELEI, ezért minden értelmét használni tudó kereszténytől megkövetelik tudatos és szabad vételüket. Innen érthető: mennyire fontos az előkészület és a hitbeli készség a szentséghez járulók számára.”

Ami pedig e szentség kiszolgáltatásának elhalasztását illeti, erről minden lelkipástornak tudnia kell, hogy ez az egyik legfontosabb az Ordo Baptismi Parvulorum rendelkezései közül. Ez biztosítja a zsinati elvek megvalósulását, a szentség kiszolgáltatásának komolyságát, hogy az valóban — mint valaki kifejezte: „Ne süllyedjen a ritualizmus szintjére.” Természetesen az elhalasztás csak akkor tudja betölteni rendeltetését, ha a feltételeket komolyan vesszük, valódi feltételeknek fogjuk fel mindazt, amit a keresztség szentségének kiszolgáltatásánál annak kell tekinteni. A cikk is tesz ugyan említést feltétléről az egyik egyházmegye rendelkezéseit elemezve, és első feltételként azt említi, hogy a gyermekük számára keresztséget kérő szülők rendezzék rendezhető házasságukat. Meglepő következtetéshez jut azonban a cikk a továbbiakban: amennyiben a szülők „nem hajlandók kapcsolatukat egyházilag rendezni”, akkor ugyanaz a helyzet áll fenn, mint amikor a „házasság nem rendezhető”. Ebből azután azt a tévesen általánosító konklúziót vonja le, hogy „ezért hazánkban az érvényes egyházi törvények értelmében ilyenkor a gyermeket meg kell keresztelni”. Először is: hogy egy házasság kánonilag rendezhető vagy sem, az objektív törvényektől függ és nem hanyag keresztények hajlandóságától. Furcsa lenne mintegy megjutalmazni azt a keresztség szentségével, aki NEM AKARJA rendezni házasságát. Nemo commodum de sua fraude reportet = senki nem juthat előnyhöz család magatartása révén! Mi is lenne ennek analógiájára, ha például a bűnbánat szentségében, amikor néha kénytelenek vagyunk megtagadni a feloldozást bizonyos feltételek teljesítéséig — kár megtérítése, büntárs elbocsátása stb. — és a gyónó nem lenne hajlandó eleget tenni a feltételeknek, akkor úgy vennék, mintha mégis eleget tett volna... Továbbá: ami az egyházmegyében előírás lehet, az nem érvényes minden egyházmegyében. — Majd pedig a cikk írója is elismer két alapfeltételt, nevezetesen: legalább az egyik szülő kérje a keresztséget és vállalja a keresztény nevelést. Am a következő bekezdésben még a második feltétel is „magyarázatot” nyer és marad végül is feltételként csupán az, hogy a szülő „kérje” a keresztséget gyermeke számára.

Amikor a fentiekre gondolkodtam, eszembe jutott néhány eset lelkipásztori gyakorlatomból, amikor „kérték” a keresztséget. (Az esetek valódiak, néhány hónapon belül budapesti lelkipásztori gyakorlatban fordultak elő.) Megemlítek egy-két esetet: Fiatalemer jelentkezett, mint leendő keresztszülő — a szülők helyett — keresztséget kérve egy újszülött számára. Ön hívó ember? — tettem fel beszélgetés közben a kérdést. Nem kérem, én modern ember vagyok! — volt a meglepő válasz. Na és a gyermek szülei hisznek? — Nem, ők is modern emberek. Vajon a kereszteslőkor a hit megvallására vonatkozó kérdéseinkre mit fognak válaszolni? — Természetesen azt, amit a szertartás megkíván. — A kereszteslő időpontja halasztást szenvedett! — Más: Egy nagymama jött felnőtt lányával és annak újszülött gyerme-

kével, s mindkettőjük számára keresztelest kért három nappal későbbi időpontra!!! A komoly előkészülethez fejalántlottam a segítséget, kaptak ajándék hittankönyvet és miután meggyőztem őket a halasztás szükségességéről, többet nem jelentkeztek. Mennyire lehetett komoly a szándékuk? Tisztázták-e önmagukban, hogy valójában mit is kértek? — Ismét más: Egyházilag rendezhető, polgári házasságban élő apa kéri a keresztelest gyermeke számára. A hit gyakorlásának minden módját feleslegesnek nyilvánította, a keresztségen kívül az összes szentséget mellőzhetőnek tartotta. Hosszas beszélgetés során álláspontját revidálta, a gyermekét — nem egészen indokolt előlegezett bizalomból — megkereszteltük.

A fenti példákából csakis az következhethet, hogy nagyon egyénien kell megvizsgálni, amikor hic et nunc keresztelest kérnek, hogy a kérő szándéka valóban azonos-e azzal, amit Krisztus egyházában a Zsinat utáni egyházban szentségfelvételi szándékon értünk! Itt van ugyanis a tévedés! Nem bújhatunk jogszabályok sáncai mögé és az élettől, a valóságtól elzárkózva olyasmihöz nem segíthetünk hozzá jóhiszemű, de súlyos tévedésben élőket, amit voltaképpen nem is óhajtanak! A tévedés leküzdhető, de csak szívós, komoly előkészítő munkával, amiben a szentség kiszolgáltatását kérőnek is közre kell működnie — nem pedig azzal, hogy a feltételek teljesítése nélkül kiszolgáltatjuk a szentséget! Ez felel meg a Magyar Püspöki Karnak ezzel kapcsolatban 1973. márc. 25-én hozott, az egész országra érvényes határozatának. A határozat a halasztásra vonatkozóan valódi feltételek teljesítéséről szól és úgy fogalmaz, hogy a gyermek akkor keresztelhető meg, ha „a legszükségesebb feltételek teljesültek” (O. B. Parv. Püspökkari előszó, 5. old.).

Egyébként csak utalok Tomka Ferenc értékes cikkére a kérdéssel kapcsolatban (Vigilia 1976. szept. 577. lap), ahol a Zsinat szellemében és — ha úgy tetszik — jogi rendelkezéseknek megfelelően tisztázta, hogy a szentségek kiszolgáltatásának a kegyelmi életet, a hitet és a keresztény közösségi együvértartozást kell tükrözniük. Ugyan hol érvényesülnek ezek a szempontok a fent említett esetekben?

Ne féljünk a valóságtól, ne féljünk a statisztikák akár zuhanásszerű csökkenésétől. Mint ahogyan ez a zuhanás törvényszerűen bekövetkezett a házasság szentségének kiszolgáltatásánál, amint kezdtük komolyan venni a felkészülést és a feltételeket, nem lesz ez másként a keresztség szentségénél sem! Mégsem vagyunk pesszimisták, mert a Lélek velünk van, de nekünk is és a ránk bízottaknak is meg kell tennünk azt, ami rajtunk áll! Mindezeket lelkipásztori gondossággal, tapintattal, szeretettel, de komoly és valódi feltételek teljesítésével kell elemezni, ill. megvalósítani akkor, amikor ez a kérdés merül fel: Kit szabad megkeresztelni?

Czike Imre
főszentszéki jegyző

Az egyháznak őrizkednie kell attól, hogy múltját egyértelműen kanonizálja. Nem szabad úgy vélekednie, hogy a múltnak bármelyik százada ideális és normatív, — ezért azt kell visszaállítania. Mintha valaha is valamiféle aranykor lett volna az egyházban. Még csak az ősegyház utáni vágyódás sem feltétlenül helyes. Nem szabad az önámítás hibájába esnünk. A korai keresztény élet korántsem volt idillikus, ugyanakkor azonban sokszínű volt, a különféle zsidó és pogány környezethez alkalmazkodó. Az Apostolok Cselekedetei jól igazolják, hogy milyen szabadon éreztek, gondolkodtak és cselekedtek az apostolok. Így választották meg az eszközeiket és az új útjaikat, hogy missziójukat betölthessék. Semmiféle fölösleges utánzás, ismétlés vagy hátrafelé tekintés nem található náluk. — Nem az a feladatunk tehát, hogy bármiféle restaurációs törekvés szolgálatába álljunk, mintha a múltat szolgáló módon a jövőbe át lehetne menteni. Az igazi fejlődés egyházunkban növekedési és érési folyamat. Ahogy az ember is egyre idősebbé válik; mégis, ha visszatekint, múltját a saját múltjának tekintí; ugyanakkor bizonyos távolságból, és más szemmel nézi már azt. És valahogy ezt mondja: a jelen pillanatban egészen más vagyok, mint csupán életem előzményeinek összessége. — Az igazi tradíció — ellentétben mindenféle ál-hagyománnyal —, nem annyit jelent, hogy a múlt egyértelműen eluralkodjék a jelenen, hogy azt merev keretekbe szorítsa; sokkal inkább életszerű alkalmazása a múltnak a jelenen keresztül a holnap szolgálatában. Az egyháznak mindenkor „má”-jában egyrészt őrizük a múltat, de folyamatosan túlhaladjuk, túl is lépünk azon.

Suenens bíboros: Worte der Hoffnung

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI JEGYZETEK

TÍZÉVES A „HUMANAE VITAE” ENCIKLIKA

A „*Humanae Vitae*” körlevelet VI. Pál pápa 1968. július 25-én adta ki az emberi élet továbbadásának helyes rendjéről (*De propagatione humanae prolis recte ordinanda*). A születésszabályozásról és a családtervezésről szól. VI. Pál ez alkalommal elmondott beszéde (Castel Gandolfo, 1968. VII. 31.) néhány gondolatával indítjuk visszatekintésünket.

„A hozzátok intézett szavaimban nem körlevéllel, hanem inkább azokkal az érzésekkel szeretnék foglalkozni, melyek lelkeimet eltöltötték a körlevél készítésének hosszú ideje alatt. Négy évig éreztem azt a súlyos felelősséget, amivel tartozom az egész emberiségnek. Még sohasem éreztem hivatalomnak ilyen súlyát. Sokat tanultunk, olvastunk, vitáztunk és még többet imádkoztunk. Az egyháznak, az egész emberiségnek kellett feleletet adnunk. Az évszázadoknak, az újabb időknek és számos közvetlen elődünknek hagyományával is számot kellett vetnünk. Éreztem azt a kötelességet is, melyet a zsinat általam nyilvánosságra hozott tanítása rótt rám. Számolnom kellett azokkal a tanácsokkal, amelyeket a tiszteletre méltó elődömtől, János pápától összehívott bizottság tárt elém. Ezt a bizottságot kibővítettem. Tudomásom volt azokról a szenvedélyes vitákról is, amelyeket ezek a kérdések kiváltottak. Hallottam a közvéleménynek, a sajtónak hangos szavát, de atyai szívünket elérte sok embernek és derék édesanyjának csendes suttogása is, azoké, akiknek a lelkét marcangolta ez a nehéz probléma. Olvastunk tudományos műveket az emberiség szaporodásáról, a kormányintézkedésekről, a tudományos kutatásokról, szociális adottságokról és a modern élet parancsoló változásairól. Sokszor úgy éreztem, hogy a dokumentumok tömkelegében összeroskadok. Emberileg szólva, gyakran megállapítottam, hogy mennyire gyenge vagyok az apostoli feladat teljesítésére és hogy döntést hozzak ebben a kérdésben. Gyakran reszkettem a kettős feladattól, hogy olyan ítéletet hozzak, amely megfelel az uralkodó közvéleménynek — vagy olyant, amelyet a társadalom kelletlenül fogad. Sokszor tanácskoztunk tisztult erkölcsű, nagytekintélyű tudós emberekkel, lelkipásztorokkal. Kértük a Szentlélek Isten megvilágosító kegyelmét, hogy ismeretünk teljesen szabadon tudjon döntenit az igazság mellett és megmutassa azokat az isteni normákat, amelyek igaz emberszeretetből, a házasság lényegéből, a házastársak méltóságából, az élet szolgálatából és a keresztény házasság szentességéből erednek...

A második indítékom volt a lelkipásztori szeretet és együttérzés azokkal, akik a házasságban és a családban bontakoznak igazán személyl. Szívesen átvettük a Zsinatnak az emberi személyiségről szóló felfogását, amely a házasság alanyi értékelésében a szeretetnek kiváló helyet biztosít... A tan kifejtésében a gyakorlati és lelkipásztori szempontokat is tekintetbe vettük... A szülőknek a felelőssége és a szabadsága mindig megmarad az isteni terv szolgálatában maguk és gyermekeik javára. Az egyház segíteni akar az embernek és méltóságát védi, megérti és támogatja a nehézségek leküzdésében. Felelősségtudatra, önuralomra, a kötelességek teljesítésére és áldozatra akar nevelni, amelyek nélkül nincs boldog és termékeny családi élet.

A dokumentum megszerkesztésében az egyházat végül is a remény vezette. Az egyház abban reménykedik, hogy a különféle fölfogások ellenére is megértésre talál a körlevél a házastársaknál, a tudósoknál és mindazoknál, akik a helyes úton akarnak járni: tehát Isten népénél. Bármennyire is szigorú és nehéz szavunk, mégis az igaz szeretet megnyilvánulása, mely Krisztusnak az egyház iránti misztikus szeretetéből fakad.” (Vö. Enzyklika „*Humanae Vitae*”. Paulinus, Trier, 1968. 57—61.)

Az enciklika tartalmából

Az enciklika bevezetéséből, három főrészből és befejezésből épül fel. A tartalom 31 fejezetre oszlik.

I. AZ ÚJ SZEMPONTOK ÉS AZ EGYHÁZ ILLETÉKESSEGE. A népszaporodással jelentkező nehézségek, gondok és veszélyek nem oldhatók meg radikális kormányzati intézkedésekkel. E téren nemcsak a munkalehetőségek, a lakásviszonyok okoznak nehézséget, hanem az igények megnövekedése, a sok gyermek nevelése és iskolázása is. Változás történt a nő személyének és társadalmi helyzetének felfogásában is. Ma ők is másként értékelik a hitvesi szeretetet és a házáséletet. Felvetődik a kérdés, nem volna-e helyénvaló a házásélet erkölcsi normáit is új megfontolás tárgyává tenni? Nem lehetne-e a termékenységet fizikai beavatkozással szabályozni? Vajon az élet továbbadása az egész házáséletre vonatkozik-e vagy minden egyes aktusra is kötelező? Dönthet-e a fokozott felelősségtudatra ébredt mai ember értelmével és szabad akaratával az élet továbbadásáról vagy továbbra is rá kell bízni magát a biológiai törvényszerűségekre? Valamint az előbb említett felelőség elvét szabad-e az embernek az élet minden területére alkalmaznia? (2., 3. fejezet).

Az egyház tanítóhivatala a házasság erkölcsi alapelveit újabb megfontolás tárgyává tette. Ehhez Krisztustól kapott joga van. A kérdés alapos tanulmányozására XXIII. János pápa külön bizottságot szervezett (1963), melyet VI. Pál pápa kibővített (1966. márc. 7.). A bizottságok tagjai püspökök, teológusok, orvosok, demográfusok, szociológusok, világiak és szülők. A megoldási tervek eltértek az egyház mai házassági erkölcsétől. Sok megfontolás és imádság után az iratokat átvizsgálva a pápa Krisztustól kapott hatalmánál fogva a következő feleletet adta (4. 6.).

II. AZ EGYHÁZ TANÍTÁSÁNAK ALAPELVEI. Az emberi élet továbbadásának kérdésében az egész embert, természetes és földi, természetfeletti és örök létezésében kell szemlélni. A 2. *Vatikáni zsinat alapján* (7.) két szempontból indulunk ki: *Isten a Szeretet. Minden atyáság, szülői méltóság Istentől kapja nevét.* A férfi és nő odaadásában arra a személyes közösségre törekszik, hogy egymást tökéletesebbé tegye, valamint az élet ébresztésében és nevelésében együttműködjék Istennel. A megkeresztelteknek a házasság szentségi méltóságra is emelkedik. (8.) A házastársi szeretet humánus szeretet, a lelki és testi kapcsolatok ápolására szolgál, hogy valóban egy szív és egy lélek legyenek. Mindent átfogó szeretet, hűséges, kizárólagos, és végül termékeny szeretet (9.).

A *szülői méltóságot* a házastársaknak helyesen meg kell ismerniük. A biológiai folyamatokban felismerik a nemzés erőit, lélektanilag viszont uralkodniuk kell az ösztönös szenvedélyeken, hogy tekintettel lehessenek egymás egészségére, lelki alkatára, gazdasági és társadalmi helyzetükre — arra, hogy mennyi gyereket tudnak becsületes módon felnevelni. Végül ismerniük kell az erkölcsi kötelességeket, amellyel önmaguknak, családjuknak, a társadalomnak és elsősorban Istennek tartoznak és mindezt lelkiismeretben meg kell ítélniük (10.). Ha a házastársak terméketlenek, házasságuknak az a célja, hogy őket egymással szeretetben összefűzze és erősítse, ez a cél mindig érvényben marad. Az enciklika hivatkozik elődeinek tanítására (11.). Ha a kölcsönös szeretetnek ezt az aktusát megfosztják az élet továbbadásának a lehetőségeitől, az ellene mond Isten terveinek. Az ember Isten akarata ellenére nem rendelkezhet sem teste, sem nemzőképessége fölött (13.).

A *születésszabályozásnak meg nem engedett útjai.* Ebben a részben a pápa felsorolja mindazokat a terméketlenséget okozó módokat, amelyeket az egyház elvet. Megengedi azonban a gyógyítási módokat, amelyek akadályozzák ugyan a nemzést, de az akadályt direkt nem szándékolják (14. 15.). Az egyház elismeri az emberi értelem latbavetését, hogy ésszerű okokból joguk van a házastársaknak házáséletüket a fogamzásmentes napokra korlátozni és ezen az úton szabályozni gyermekeik születését (15.). Az egyház előre látja és számol azzal, hogy tanítását nem fogják mindenütt szívesen fogadni, sőt azt el is vetik, de ezen sem lepődik meg, mert isteni alapítója előre megmondta, hogy „Jel” lesz, melynek ellene mondanak (17.).

III. A LELKIPASZTORI IRÁNYELVEK. Nem juttatnánk kifejezésre gondjainkat és aggodalmainkat, ha egyidejűleg az egyház nem nyújtana segítséget az erkölcsileg rendezett születésszabályozás terén (19.). A szülőknek, nevelőknek és mindazoknak, akiknek az emberi társadalom sorsa szívügye, s kötelessége olyan légkört teremteni az irodalomban, a művészetben és a közéletben, hogy a tiszta életet mindenki megbecsülje. A pápa kifejezetten szól a kormányokhoz és felelős államférfiakhoz, akiknek kezében van a népek sorsa, hogy a közzé érdeklében akadályozzák meg a népek erkölcsének aláásását és védelmezzék a családi életet (23.). A tudósokat kéri, hogy kutassák az erkölcsileg kifogástalan születésszabályozás útjait és lehetőségeit (24.). Majd az orvosokhoz, a papokhoz és a püspökökhöz fordul, hogy

legjobb tudásuk szerint lássák el jó tanáccsal az érdeklődőket. Különösen a *püspököket* kéri, akikkel Isten népének gondjait és örömeit megosztja, hogy papjaik élén mindent tegyenek meg a *házasság védelmére* (27—30.).

Az enciklika magyarázatához

A „*Humanae Vitae*” enciklikában az emberi élet helyes továbbadásával kapcsolatban a pápa döntött. Állást foglalt az egyház hagyományos tanítása mellett, elvetett minden külső, mesterséges beavatkozást a fogamzás gátlására. Elítélte a fogamzást akadályozó eszközök használatát is. Gondolatfűzése sokoldalú, intenciói és okfejtései egyöntetűek, a tanítás nem ad okot félreértésekre. Aligha lehet arra gondolni, hogy a pápa a közeljövőben megváltoztatja a véleményét. Hans Küng már 1968. augusztus 3-án a svájci rádióban elmondta, hogy „Illúzió volna arra gondolni, hogy az enciklikát belátható időn belül visszavonják vagy korrigálják.” (Weltwoche, 1968. aug. 9.) Hasonlóan nyilatkozik Dietrich von Hildebrand: „Azzal a téves kéréssel fordulni a pápához, hogy a művi születésszabályozás elítélését vonja vissza, az egyház lényegének teljes félreismerését és a hit megfogyatkozását jelentené” (Encyklika „*Humanae Vitae*” — ein Zeichen des Widerspruches, Regensburg, 1968. 35.). — VI. Pál ismételt és ünnepélyes formában megerősítette az egyház hagyományos tanítását, amelyet már 1964. június 23-án a bíborosi kollégiumhoz intézett a XII. Pius megnyilatkozásaira vonatkozólag: „... Mindaz, ami nem túlhaladott, továbbra is érvényben marad. Legelőbb is addig, amíg nem érezzük lelkiismeretünkben, hogy azt meg kellene változtatnunk.” Az enciklika tehát ragaszkodik az egyház hagyományos tanításához és elvet minden olyan házassági aktust, amely kizárja a fogamzás lehetőségét. Az egyház azonban nem tartja megengedhetetlennek olyan gyógyszereknek, terápiai eszközöknek a használatát, amelyek feltétlenül szükségesek a gyógyításra, még ha azok előreláthatólag, de indirekt a fogamzás akadályozására is vezetnek, feltéve, hogy ezek nem direkt az utóbbira irányulnak. Például rákos betegségeknel a női szerveket eltávolítani, vagy a férfiaknál hasonló természetű műtét végezni. (Vö. HV. 15.)

ELLENVETÉSEK ÉS NYITOTT KÉRDÉSEK. Az enciklikában felmerült ellentéteket az „Egyház a mai világban” című lelkipásztori konstitúcióra és a „*Populorum progressio*” enciklikához viszonyítják. A konstitúció határozottan kimondja: „A házasságkötés és a gyermeknemzés elidegeníthetetlen joga értelmében a szülők helyes ítéletétől függ, hogy hány gyermeknek akarnak életet adni” (GS 87.). — „A szülők a teremtő Isten szeretének munkatársai és tolmácsai... Vegyék figyelembe mind a saját javukat, mind a már megszületett vagy a jövőben születendő gyermekeikét, mérlegeljék a kor és életkörülményeit, anyagi feltételeit, vesenek számot végül a családi közösség, a földi társadalom és az egyház javával” (GS 50.).

A *Populorum progressio* enciklika a népesedés problémájával kapcsolatban ezt írja: „Végeredményben a szülőknek kell dönteniük arról, hogy hány gyermeket akarnak. Felelősséggel tartoznak ezért önmaguknak, Istennek, a már megszületett gyermekeiknek és annak a társadalmi közösségnek, amelyhez tartoznak. Lelkiismeretük szavát kell követniük, melyet a hitelesen értelmezett isteni törvénynek és Istenbe vetett bizalomnak kell áthatnia és ébren tartania” (PP 37.). A konstitúciónak és az enciklikának fenti idézetei nem maradtak nyom nélkül a HV körlevélben, bár a fenti megnyilatkozások okot adtak arra, hogy a hívek mást várjanak a közreadott házassági enciklikától. A közvélemény arra számított, hogy a körlevélben az egyház ebben a kérdésben revideálni fogja felfogását.

Tagadhatatlan, hogy az enciklikában *ellentmondások és tisztázásra szoruló fogalmak* is felmerülnek. Főleg a megokolásokban, a kérdések alátámasztásában látnak sokan hiányosságokat. A körlevélnek nincs elég meggyőző ereje a nagykorú hívőkre, mert sok szempontból figyelmen kívül hagyta a mai tudományos kutatásokat és eredményeket. (Vö. Friedrich E. Freiherr von Gager: *Geburtenregelung und Gewissensentscheidung*, München, 1968. 87—111.) — Az egyház eddigi házasságetikája nem értékelte megfelelő módon a szexualitás összetartó erejét a házáséletben. A körlevél viszont már hangsúlyozza az emberi, a teljes, hűséges, kizárólagos és termékeny szeretetet. (Vö. Waldemar Molinski: *Theologie der Ehe in der Gegenwart*, Aschaffenburg, 1976. 100—125.) — Az enciklika a mai időkre való tekintettel elismeri a születésszabályozás szükségességét és jogosultságát és a felelősséget a szülőkre bízta. Ugyanakkor mégis elutasít minden mesterséges beavatkozást a fogamzás gátlására, mert az ellene mond az isteni törvénynek. De ha isteni törvényről beszélünk, nem kellene-e gondosan *felülvizsgálunk, hogy itt valóban isteni törvényből levezetett normákkal állunk-e szemben?* Ez annál is inkább fontos, mert itt nem a kinyilatkoztatás közvetlen tartalmáról van szó, hanem természetes erkölcstörvényről, amelynek felismerésében és értelmezésében az egyház a fejlődő tapasztalati tudományokra is rászorul. Felmerül a kérdés, ha a természetlen napokat mint időt szabad felhasználni a fogamzás gátlására, miért ne volna lehetsé-

ges a biológiai folyamatba való esetleges helyi-térbeli beavatkozás a házassági egyesülés során. Az enciklika erre azt feleli, hogy a természetes folyamatok az ember személyiségéhez tartoznak. — Jacob David szerint az a felfogás, hogy minden egyes házassági aktusnak szükségképpen életnemzésre kellene irányulnia —, Szent Ágoston manicheista fölfogására vezet vissza (vö. J. David: Zur Frage der Geburtenregelung, Theologie der Gegenwart, 1964. 7. 71—79.). — Franz Böckle bonni morálteológus szerint (Concilium, 1965/5.) ez a kérdés az Ulpianus-féle természetjogi tanításra emlékeztet, amely a nemzés tekintetében nem tesz különbséget ember és állat között. Nem veszi tudomásul azt, hogy az embernek lelke van, értelemmel és akarattal felruházott lény, aki *saját maga dönt cselekedeteiről*. Böckle hangsúlyozza, hogy az embernél, az állattal ellentétben a nemi ösztön, a szexuális kapcsolat nincs szorosan az ovuláció szakaszához kötve. — Marc Oraison a francia televízióban beszélgetést folytatott Martelet-vel, az enciklika egyik főmunkatársával és kijelentette, hogy a körlevél szerint az élettani természet *fogalma* ellene mond az antropológiai természet fogalomnak. (Vö. La Croix 1968. VIII. 6.) Nyitva marad tehát a kérdés, hogy a körlevél természet-fogalma milyen világszinten belül érvényes?

Tény az, hogy az enciklikában a szentatyát főleg két gondolat vezette: megőrizni az egyház tanításának folyamatoságát és elejét venni az erkölcsi romlásnak. — Kérdéses, hogy a fogamzásgátló eszközök viszont mennyiben tájrák föl a kaput az erkölcsatlenség előtt. Ez nemcsak teológiai, hanem természettudományi, orvosi, népszaporodási és eugenetikusi probléma is. Nem lehet látni és megítélni még azt sem, hogy a fogamzásgátló, vagy ciklust szabályozó készítmények milyen kihatással lesznek a jövőben az emberi szervezetre. A különféle tabletták olyan hormonális és egyéb zavarokat idézhetnek elő, melynek hatásait kb. 10—20 év múlva lehet csak lemérni. Gondoljunk a Contergan használatára. A szentatya aggodalmai ezen a területen teljesen jogosak. A születésszabályozás kérdése valóban korunk egyik legnehezebb és legkényesebb problémája.

TEVEDHETLEN ÉS KOTELEZŐ-E A KÖRLEVÉL TILALMA? A pápai körlevelek nem csatkozhatatlan megnyilatkozások, tehát a HV sem tévedhetetlen, de hiteles pápai megnyilatkozás, amelyet tisztelettel kell fogadnunk. A körlevelek tanításának és szabályainak a megtartása kötelező. De az is tény, hogy a körleveleket az idők szava váltja ki és bizonyos korhoz kötve vannak (zeitbedingt-zeitberufen). A tanítóhivatal tulajdonképpen nem új tanokat hoz, hanem a hitagságokat a kinyilatkoztatás fényében az adott kor számára hitelesen értelmezi. Nehéz azonban olyan kérdésekben döntenie, amelyek tudományos szempontból még nem levezethetők.

Talán még sohasem talált olyan jellegű visszhangra egy pápai nyilatkozat, mint a HV körlevél. Világnézeti és pártállásfoglalástól függetlenül, az egész világsajtó foglalkozott az enciklikával. Ennek oka valószínűleg az volt, hogy egyrészt a közvélemény nem volt előkészítve a körlevél megjelenésére, — másrészt hogy minden embert érintő (és így nemcsak hitbéli) kérdésekről döntött. Az is tény, hogy a körlevéllel a sajtó meglehetősen felületesen és előítéletesen foglalkozott. VI. Pál pápa 1968. augusztus 11-i beszédében azokra is áldását adta, akik tanítását nem tudják megérteni. Az egyházi folyóiratok, teológiai szaklapok és püspökari nyilatkozatok később részletesen foglalkoztak vele és így hozzájárultak a körlevél tárgyilagossabb megítéléséhez. A nagy visszhang „az egyház iránti érdeklődésnek a jele. A mai keresztény nemzedék is engedelmes és hű akar lenni az egyházzal, de más személyesen is felelősnek érzi magát hitéért és tetteiért” — írja Georges Hourdin, az Informations Catholiques Internationales főszerkesztője.

Az kétségtelen, hogy *lelkipásztori szempontból* nagy különbség van ezen körlevél hangja és a megelőző házassági megnyilatkozások között. A körlevél nem él szankciókkal, nem tiltja el a szentségektől azokat, akik nem értenek egyet részleteivel, vagy nem tudják maradék nélkül megvalósítani a benne előírt erkölcsi követelményeket. Az enciklika lényegét lelkipásztori szempontból az *Oszták Püspöki Kar nyilatkozata* (1968. IX. 21.) foglalja össze a legvilágosabban. „Nem utolsósorban arra akarunk rámutatni, hogy a szentatya körlevele nem beszél súlyos bűnről. Ha tehát valaki vét az enciklika tanítása ellen, nem minden esetben szakad el Isten szeretetétől és ezért gyónás nélkül is járulhat szentáldozáshoz.” (idézi F. Böckle: Freiheit und Bindung, Kevelaer, 1968. 127. o.). Csakhamar több oldalról felvetették az általánosító kérdést: Lehet-e tévedésről beszélni akkor, ha a körlevélben a pápa az egyház eddigi tanítását módosította volna? El kell ismernünk, hogy bizonyos erkölcsi problémák a mindenkori időknek a függvényei (Fuchs, Gründel, Van der Marck felfogása szerint: Josef Fuchs: Moral und Moraltheologie nach dem Konzil, Herder 1967. — Johannes Gründel: Wandelbares und Unwandelbares in der Moraltheologie. Patmos 1967. — Wilhelm van der Marck: Grundzüge einer christlichen Ethik, Patmos 1967.)

Végül, de nem utoljára meg kell említenünk, hogy már a zsinati atyák véleménye is ebben a kérdésben eltért egymástól. „Bizonyos kérdéseket, melyek egyéb és tüzetesebb vizs-

gálatra szorulnak, a pápa parancsára a népesedés, a család és születés tanulmányozására alakult bizottságnak adtak át, hogy munkája végeztével a pápa hozza meg a végleges döntést. Mivel ez a tanítóhivatal feladata, a zsinat nem szándékozik konkrét döntéseket javasolni (GS 51.). — A döntést az enciklika meghozta, a bizottság többségének véleménye ellenére. — Ha a pápa a hagyományos tanítás ellenére döntött volna, akkor sem lehetne őt tévedéssel vádolni. Nagyon sok érv állott döntése mellett, de ugyanannyi lehetett volna ellenében is. Ma a nő termékenység-ideje meghosszabbodott, a gyermekhalandóság a civilizált országokban lecsökkent, az emberiség szaporodása viszont rendkívüli módon megnövekedett. Ezek a körülmények nagyobb felelősséget helyeznek az egyházra és a szülőkre is. Az ember ma másként értékeli önmagát — felvetődik a kérdés, miért ne lehetne ura a biológiai folyamatoknak is? Az egyház emberi intézmény is, azért szem előtt kell tartania, hogy mindig az adott életformára alkalmazza törvényeit, de úgy, hogy hűséges maradjon isteni küldetéséhez.

Pfeifer János

AZ ISTENRŐL VALÓ TANÚSÁGTÉTEL „MÓDSZERE” — ÉS JÉZUS

Aki egyszer megsejtette Isten nagyságát, az Örömhír örömét, az szeretné átadni mindenkinek ezt az örömet; és eszközöket keres, módszereket, amelyek segítségével minél többen, és minél hamarabb megsejthetnék „Isten felfoghatatlan gazdagságát”. Sokan készek arra, hogy filozófiát tanuljanak vagy teológiát, szociológiát vagy pszichológiát, csoportdinamikát vagy ha éppen az látszik célravezetőbbnek, gitározást. — Vajon kifogásolható-e ez a buzgalom? Nem érdemel-e sokkal inkább dicséretet? Hiszen a 2. Vatikáni zsinat újra és újra figyelmzett arra, hogy ismerjük és értsük meg a világot, amelyben élünk; hogy használjuk fel a lelkipásztorkodásban a szociológia és a pszichológia eredményeit; hogy tanuljunk meg a kor nyelvén beszélni, a kor jeleit használni, mert csak így leszünk érthetőek a mai világ számára; hogy tanulmányozzuk a mai világ szellemi áramlatait, és kitartóan keressük az apostolkodás és a lelkipásztorkodás új útjait (Egyház a mai világban 4; Papság 13,22; Papképzés 20; Világiak apostolkodása 31,32 stb.).

Nyilvánvaló, hogy az egyháznak, a keresztényeknek minden eszközt meg kell ragadniuk az evangéliumról való tanúságtétel elősegítésére. Éppen ezért az egyházban szükség van emberekre, akik a teológiával vagy a filozófiával, a társadalomtudományokkal vagy az egyéb embertudományokkal, s általában a lelkipásztorkodás, illetve a hitről való tanúságtétel útjainak foglalkoznak — hiszen erre a munkára valóban ismételten buzdít a zsinat —, de ezek a tudományok mindig csak *másodlagos* eszközök lesznek a Krisztusról való tanúságtételben. — Hiszen az *Örömhírről való tanúságtétel lényege maga a Krisztussal egyesülő élet*: Az Atyáról csak maga Krisztus, csak maga a Lélek tud tanúságot tenni; és azok, akik átadták életüket Istennek, mert bennük Krisztus, illetve a Szentlélek él és működik (1Kor 2,10—15).

De vajon miért kell most e minden keresztény által ismert gondolatokat feszegetni? — Mert úgy tűnik, hogy korunk sem mentes a tanúságtétel nagy kísértésétől vagy félreértésétől. S e kísértés mintha a „hivataltól tanúságtévő életformát” választóknál — apostoli elkötelezettségű világiaknál, szerzeteseknél, papoknál — még erősebb volna! — *Mintha Krisztusról akarnánk beszélni Krisztus nélkül*; vagy ha nem is nélküle, de mégsem „általa és vele és benne”. Úgy tűnik, hogy gyorsulva változó világunk igényeire figyelve sokszor szinte beleszédülünk a legmodernebb lelkipásztori eszközök keresésébe. Eszközöket keresünk ahhoz, hogy Krisztusról, Krisztus jelenlétéről, Krisztus örömről tanúságot tegyünk, és elfelejtjük napról napra újra és teljesebben átadni életünket — gyengeségünket, elégtelenségünket — Krisztusnak, aki jelen van, s aki egyedül képes arra, hogy megadja nekünk az Ő békéjét és örömét; aki egyedül képes arra, hogy tanúságot tegyen Istenről mibennünk.

A KETTŐS HÜSEG CSAPDÁJA. Annak, hogy nem tudjuk — gyengeségunktól telhetően sem! — teljesen átadni életünket Krisztusnak, gyakran nagyon is emberi gyökere van. J. Loew atya, aki éveken át dolgozott egyszerű munkásként — munkáspapként — a marseille-i dokkmunkások között, s aki később a „Hit iskoláját” vezetve férfiak és nők százait készítette fel az evangelizációs munkára, a „kettős hűség csapdájának” nevezi a kísértést (8,62—68). A keresztény Krisztus parancsa alapján hű akar maradni korához, embertársaihoz, s közben úgy érzi, hogy egyes *alapvetően evangéliumi magatartásformák korszerűtlenné váltak*, következőleg ma nem követhetőek.

„NE A LÁTHATÓRA, HANEM A LÁTHATATLANRA . . .” Krisztus egész élete — és így az egész Krisztust követőt Krisztussal egyesülő élet — első látszatra telve van értelmetlennek, eredménytelennek tűnő, a „józan” gondolkodástól távol álló magatartásformákkal! A szeretet, a

kereszt „oktalansága”, s minden, ami vele összefügg, ami belőle következik, nem közelíthető meg a hit látásmódja nélkül. — A gyűlöltre szeretettel válaszolni nemcsak nehéz, de sokszor a legnagyobb ostobaságnak, a legkevésbé pedagógikusnak, a legkevésbé célravezetőnek tűnik. Hogyne tartanánk sokan egy kicsit (vagy nagyon) bolondnak azt, aki így cselekszik? — Nyugodtnak maradni, ahol mások dühöngenek; sikerről beszélni — és biztosnak lenni a sikerben — ott, ahol mások csak sikertelenséget tapasztalnak; az egyház egysége iránti szeretetről, a Szentlélek vezetéséről szólni akkor, amikor mások csak értelmetlen „vak” engedelmséget vélnek látni; az élő Istennek maradéktalanul odaadott életformát élni, amikor mások terméketlenséggel és megfutamodással vádolnak stb. —, mind olyan magatartások, amelyek olykor valóban kiváltják a Krisztust nem ismerők megnemértését, bosszúságát, vagy haragját.

De vajon nem maga Krisztus, nem maga a Szentírás hív-e meg bennünket egy olyan életre, amely a *világban van, a világért van* — az egyetlen életre, amely életet tud adni a világnak — és mégis valamiképpen *idegen a világtól*? Krisztus azért jött, hogy életet adjon a világnak, hogy a világnak élete legyen, hogy keresse és üdvözítse ami elveszett (1Jn 4,9; Mt 20,28; Jn 10,10; Lk 19,10), és nekünk is részt adott küldetéséből. De a Szentírás ugyanakkor arra figyelmeztet, hogy hivatásunkat akkor tudjuk betölteni, ha úgy élünk, mint idegenek és vándorok a földön, mint „akik úgy érintkeznek a világgal, mintha nem érintkeznének vele”; ha nem szabjuk magunkat a világhoz; ha nem a láthatóra, hanem a láthatatlanra szegezzük tekintetünket (1Pt 2,11; 1Kor 7,31; 2Kor 4,18).

„AKI BENNEM MARAD...” Pápák és zsinatok, szentek és misztikusok írtak arról: mit jelent az, hogy Jézus az Út és az Élet; hogy mit jelent ilyen értelemben a Jézussal való tanúságtételre vagyó keresztény életében a Jézussal való egyesülés; hogy mit jelent a tanúságtétel Jézus által, Jézusban. Amikor az ő írásaik alapján megkísérelünk kiemelni néhány gondolatot, ebből a témakörből, abban a meggyőződésben tesszük, amit A. Ancel püspök a franciaországi evangelizációs munka és megújulás egyik szellemi vezetője megfogalmaz: „Nekünk, akik tanúságot akarunk tenni Krisztusról, folyton Isten jelenlétében és Jézus Krisztusában kell élnünk... Oda szeretném kiáltani meggyőződésemet mindazoknak, akik apostoli munkára vállalkoznak...: Ha meg akarjuk téríteni az embereket, egész életünkkel Krisztust kell nekik megmutatnunk!... — Krisztus állandóan Istenben élt: *Ha azt akarjuk, hogy életünkben Krisztust lássák, nekünk állandóan Benne kell élnünk!*”

Jézus élete a legtökéletesebb tanúságtétel volt az Atyáról, az Örömhírről. Mit jelent tehát számunkra az, hogy Jézus az Út és az Élet? Mit jelent az, hogy aki benne marad, az bő termést hoz? — E kérdésre válaszolva vizsgáljuk meg, hogy mit jelentett Jézus életében — és a mi életünkben —, hogy Ő 1. egy volt az Atyával, 2. hogy egyé vált az emberekkel, 3. hogy áldozattá lett az emberekért, 4. és hogy utolsó vágya az egyház egysége volt.

JÉZUS EGY AZ ATYÁVAL — AZ ENGEDELMESSÉGBEN. Jézus földi életében teljességgel egy volt az Atyával (Jn 10,30). Jézus evangelizációs munkájában nem a beszédnek, nem is a tetteknek volt elsődleges szerepük, hanem az Atyával való egységnek; annak, hogy Ő maga volt az Atya megtestesült, élő Igéje, szava; Ő maga volt az isteni lét megjelenése, megszólalása. Ez a lét határozta meg Jézus szavait és tetteit: Jézus tanítása az Atyáé (Jn 7,16; 12,49; 14,14), műveit az Atya viszi végbe (Jn 10,32,37), szenvedésében az Atya dicsőíti meg nevét (Jn 12,28). — A Fiú tehát egy az Atyával, azért jött, hogy az Atya akaratát teljesítse. S az Atya éppen ezáltal, a vele való teljes egysége — a keresztig való teljes engedelmsége — által magasztalhatta fel Őt (Fil 2,8—9).

A keresztény megkeresztelése által küldetést kap arra, hogy tanúságot tegyen Istenről (Világiak apostolkodása 1,2; Az egyházról 11.). De ebben a tanúságtételben Isten nem e s z k ö z számára; nem valamiféle segéderő, akit szükség esetében felhasználhat (segítségül hívhat) saját „apostoli” céljainak megvalósítása érdekében (ez *mágikus* elképzelés volna). Ellenkezőleg! — Az evangelizációnak is alaptörvénye, ami Jézus életének alaptörvénye volt: Minél tökéletesebb odaadást tanúsít a Fiú, annál jobban megismertetheti az Atya önmagát Vele és Általa a világgal. És hasonlóan: *minél teljesebb odaadást tanúsít a keresztény ember az Atya akaratát, a Lélek vezetése iránt, annál jobban megismerteti vele magát az Atya, és általa a világgal.*

Isten még olyan értelemben sem eszköz, mintha a tanúságtétel útja az volna, hogy az Istennel való egyesülés által az ember oly tökéletessé válnék, hogy elsősorban *tökéletessége tenné alkalmassá arra, hogy mások felfedezzék benne Isten jóságát, szeretetét, szépségét.* Nem! — Amikor a keresztény egészen átadja életét Istennek (nemcsak általában, hanem az élet legkisebb részletéig), még nem lesz egyszerűen tökéletessé. — Változatlanul tapasztalja, hogy még nagytóra sincs szükség ahhoz, hogy vissza-visszatérő hibáit mások észrevegyék. Mégis biztos lehet benne, — Isten ígérete alapján — hogy a Lélek elkezd benne

működését (2Kor 11,31; 12,7—10; Róm 8,22—28): nem kell aggódnia, mert a Lélek majd — gyengesége ellenére is — ajkára adja a szót (Mt 6,33—34; Mt 10,20; Lk 12,12); és megtörténhet, hogy mások „jöttetei láttán magasztalják Istent” (1Pt 2,12). — A *Nemzetközi Teológiai Bizottságnak* a papságról írt összefoglaló tanulmányában olvassuk: „Végső soron a tanúságtétel kritériuma nem lélektani, a döntő sugárzás nem a természetes adományoktól, nem is a tisztán testvéri erényektől függ, hanem a valóban krisztusi alázattól, amelynek következtében a papon minden pillanatban akadálytalanul áthatolhat az isteni Lélek tevékenysége. Ezzel az öntudatlan *transzparenciával* tudja majd gyakorlatilag állandóan közvetíteni Isten áldását népének” (3,15). —

— AZ IMÁDSÁGBAN. Az Istennel, az Ő akaratával való egyesülés útján pótolhatatlan szerepe van az *imádságnak*. — Jézus 30 évig az Atya csendjében élt Názáretben, távol az aktív, „apostoli” élettől. Nyilvános működése előtt mégis szükségesnek tartotta további 40 nap teljes csendjét. Működése közben is újra meg újra elvonult, hogy imádkozzék. noha a teendők, a betegek, a szavát hallani akarók vartak rá (Mk 1,35—39).

Krisztus tanúságtévőjének „olyan tanítást kell közvetítenie — írja a Nemzetközi Teológiai Bizottság idézett tanulmánya —, amely nem az övé, következésképp nem támaszkodhat csupán külsőlegesen felszedett tudományos teológiai tudásra, hanem Isten *tapasztalati megismerésére*, úgy ahogy ez erre az őszinte Istenre hagyatkozás megtanítja az imádságban és önmaga elfeledésében. Csak ilyen istenismeret táplálhatja és világosíthatja meg a kereső lelket”; csak az ilyen ismerettel rendelkező tanúságtévő tud valóban tanúságot tenni az élő Istenről (3,149). Hiszen „Isten bensejét nem ismeri senki más, csak Isten Lelke... és az, akinek Lelke által Isten kinyilatkoztatja (1Kor 2,10—15).

JÉZUS EGYÉ VÁLT AZ EMBEREKKEL Jézus „kiüresítette önmagát és hasonlóvá lett hozzánk emberekhez” (Fil 2,6). Jézus evangelizációjának — létének — központi gondolata, hogy az Atya úgy szereti az embert, a világot, hogy Fiát adja érte (Jn 3,16). — Jézus ugyanennek hirdetésére küldi övét, de az evangelizációban ismét *nem a szónak, hanem a tettnek* adva elsőséget. Természetesen beszélniök is kell Isten megváltó szeretetéről, de amint Jézus életében is nagyobb jelentősége volt a szeretet megjelenésének, mint a róla való beszédnek, úgy Jézus követőinek életében is első helyen a *szeretet tetteinek* kell állnia, amelyekben Isten valószínűleg megjelenik (1Jn 2,6; 4,13). — Jézus kifejezetten a szeretetet teszi övéi ismeretjelévé, megígérve e tanúságtétel kegyelmi hatékonyságát (Jn 13,35).

AZ EMBERSZERETET SZENTSÉGI JELLEGE Jézusban Isten emberszeretete jelent meg (Tit 3,4). Jézus követőiben is Isten emberszeretetének, az emberszerető Istennek kell megjelennie. Ez nem szójáték, és nem is természetfeletti utópia. Jézus lehetővé tette ennek az ideálnak megvalósítását! — A Szentírás az emberszeretet szentségi jellegéről beszél. „Szentség”, mert a szeretetben egy külső *jel által megvalósul az a természetfeletti valóság, amit e jel jelez*. A „*külső jel*” maga a szeretet. Jel, amelyből a világ megismeri Isten szeretetét (Jn13,35). De a szeretet egyúttal *hatékony jel*, mert általa *meg is valósul az, amit jelez* — ti. Isten szeretete; mert általa megjelenik maga Isten: „Aki szeretetben él Istenben él, és Isten él benne” (1Jn 4,16).

Az Istenről való tanúságtétel feltétele az Istennel való egység: ha Isten él valakiben, akkor maga Jézus, maga a Szentlélek tesz tanúságot benne az Atyáról a világ előtt. De az Atya akarata ugyanaz, ami Jézus akarata, — hogy szeressük egymást (1Jn 3,23—24). — Tehát akkor az Atya akaratának teljesítése, illetve az Istennel való folytonos *egyesülés útja maga a szeretet* („aki szeretetben él Istenben él”), és lényegében ez az evangelizáció útja is: Hiszen *hol valósulhat meg jobban az Istenről való tanúságtétel, mint ott, ahol maga Isten jelenik meg?!*

AZ EMBERSZERETET, MINT A KRISZTUSKÖVETŐK SAJÁTOS KONTEMPLÁCIÓJA A folytonosan Istenre figyelő, az Istennel egyre jobban egyesülő élet ideálja minden kor kereszténységét, sőt a kereszténységen kívül minden tisztultan istenhívő vallást megragadott (vö. MTörv 6,4—9). A tisztult istenképpel rendelkező vallások számára soha nem volt kétséges, hogy az Istennel egyesült élet a legnagyobb ajándék nemcsak az egyén, hanem az őt körülvevők számára is, hiszen az Istennel egyesült ember nemcsak beszél Isten fényéről, tüzeréről, erejéről, hanem sugározza is e fényt, hordozza Isten erejét, jelenlétét. — Az egyesülés *rendes útjának* azonban szinte napjainkig az elvonult remetei vagy szerzetesi életet tartották, amelyből így az aktív életet élő széles tömegek — világíak, papok — látszólag ki voltak zárva. — Természetesen a kereszténység minden korban tanította, hogy az aktív és a szemlélődő élet nem állnak szemben egymással; hogy az Isten iránti szeretetből fakadó cselekvő élet folytonos szemlélődés lehet (pl. Szent Tamás, Suarez stb. v.9. 4,82—83; 17,819). De ez a tétel kevésbé

ment át a köztudatba, — sőt vele szemben inkább a *Kempis* által is — ugyan éppen elvont szerzetesek számára szánt tanácsként — idézett vélemény uralkodott: „Amennyire lehet kerülj az emberek társaságát”, kerülj a világi dolgokat; mert „valahányszor emberek között voltam, kárommal tértem vissza” (Krisztus követése I. könyv 10,1; 20,5).

Korunkban viszont az Istennel folyamatosan egyesülő élet, a *szemlélődés utáni vágy* egészen új és elemi erővel tör fel *széles tömegek körében*. — „Ma az egyház kibontakozásának abban a szakaszában vagyunk — írja *Voillaume* —, amelyet a szemlélődésnek minden eddiginél tudatosabb és egyetemesebb elterjedése jellemez a keresztények egész nagy közösségében... Vannak olyan körülmények, amikor a keresztény úgy érzi: sarokba szorították. Vagy szemlélődő lesz vagy megszűnik keresztény lenni.” — Különösen a Krisztusról tanúságot tevő aktív életben sejtik meg sokan, hogy ez nem valósítható meg az Istennel való bensőséges egyesülés nélkül. — Ebből is érthető, hogy korunkra egy sajátos „világi” — világban élő — *szemlélődő lelkiség* jellemző, amelynek „felfedezése” döntő jelentőségű az aktív életet élő keresztények, világiak, szerzetesek vagy papok számára.

Ez az aktív-kontemplatív lelkiség nem új gondolatokra, hanem elsősorban a Szentírás talán legtöbbször idézett kijelentéseinek egyikére alapul: „Amit egynek tettetek a legkisebb testvéreim közül, azt nekem tettétek” (Mt 25,40). — Ami mégis új ebben a lelkületben, az a szavak *abszolút komolyanvétele*. Tehát komolyanvétele annak, hogy személyesen Krisztussal találkozhatunk minden embertársunkban; személyesen neki végezhetjük minden munkánkat, tettünket. — Ilyen értelemben mondják *Foucauld* atya kis-testvérei, *Teréz anya* nővérei vagy a *fokolare* lelkiséget élők, és az ő lelki útjukat járó százezrek, hogy „számomra minden egyes személy Krisztus; és minthogy csak egyetlen Jézus van, az a személy (akivel éppen találkozom) az egyetlen személy számomra a világon abban a pillanatban”; hogy „az Oltáriszentségben a kenyér színe alatt kapjuk meg Jézust, a nyomoroggyedekben pedig a megtört testben vagy a gyermekekben láthatjuk és érinthetjük Őt” (Teréz anya). S így valósulhat meg a modern idők nagy varázsa: behatolni a legmagasabb szemlélődésbe, és megmaradni elvegyülve a többiek között — ember ember mellett.

JÉZUS FELTÁMADÁSA ELŐTT ÁLDOZATTÁ LETT ÉRTÜNK A Krisztussal egyesülő élet nagy titka a kereszt (1Kor 1,22—24). A kereszt Krisztus egész tanúságtévő életének és megváltásának kulcsa. Krisztus tanúságtévőjének élete is csak a keresztben található megoldását: a keresztig engedelmes, áldozattá lett Krisztusban, — aki feltámadt.

Jézus szerette az embereket (Tit 3,4), ugyanakkor egész életét mégis végigkísérte a *magányosság*. Magányos volt családjában, ahol még anyja sem értette egészen (Lk 2,50), magányos rokonságában, amely véglegesen félreértette (Mk 3,21), magányos falujában, magányos népében, magányos értetlen apostolai körében. „Ti innen alulról vagytok, én felülről vagyok” (Jn 8,23) — mondja, utalva arra, hogy miért nem jöhet létre a teljes azonosulás közte és környezete között. — Jézus egész életét az emberekért adta, mégis egész életét végigkísérte a *visszautasítottság*. Visszautasítás a názáretiek részéről, visszautasítás a csodákban részesült tömeg részéről, visszautasítás a zsidóság részéről, visszautasítás a nép vezetőinek részéről. — És félreértések, vádak, rágalmak, üldözések a legváltozatosabb formában: Megkapta az örültség, az ördögtől megszállottság, az istenkáromlás, a lázadás és a trónkövetelés vádját egyaránt! — Jézus a legkövetesebb tanúságtévő volt, s életének végén mégis a kereszt áll, és minden előző munkájának összeomlása. — Ez a Jézus azt mondta, hogy „a tanítvány nem lehet különb mesterénél”; „ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak, s ha a családtyát Belzebubnak hívták, mennyivel inkább a házanépét” (Mt 10,24). —

De ugyanakkor Jézus mégsem volt magányos, mert szerette az embert, s mert egy volt az Atyával. Visszautasítottságában sem volt soha kétségbeesett, és a kereszten sem, mert ott is tudta, hogy az Atya akaratának teljesítése a feladata, mert ott is áthatotta lényét az Atya és az emberek iránti szeretet, s a biztonság, hogy életáldozata életet és feltámadást szerez az egész világnak. — Ezért lehet Krisztus követőjének is alapélménye az *öröm*, mert *van értelme* életének, van értelme szenvedésének, hiszen részese a megváltásnak (Kol 1,24). Az evangelizáció útja tehát Krisztus útja. A Krisztus örömét továbbadni akaró kereszténynek tudnia kell, hogy életének és tanúságtételének dialektikája ugyanaz lesz, ami Krisztusé volt. Egyrészt egyre teljesebb egyesülés az Atya akaratával és Krisztussal a kereszten át, másrészt „párhuzamosan” egyre teljesebb találkozás a Feltámadottal és a feltámadás gyümölcseivel. Egyrészt sikertelenségek, visszautasítások és összeomlások, másrészt — „maga sem tudja, hogy hogyan” (Mk 4,26) — elmélyülések, megtérések és Lélek-kiadások, talán ott, ahol a legkevésbé várta volna (Jn 3,18).

ISTENT AZ EGYHÁZ EGYSÉGÉBŐL ISMERI FEL A VILÁG „Atyám legyenek ők egy, amint te bennem vagy és én tebenned” — imádkozott Jézus főpapi imájában. — Miért volt olyan fontos Jézus számára ez a „legyenek egy”, és mennyiben tartozik hozzá Jézus tanúságtévő

küldetéséhez? A Fiú életének lényegéhez tartozik, hogy egy az Atyával és egy a Lélekkel. A Fiú tanításának lényegéhez tartozik, hogy a Szentháromság a szeretet Istene, az egység Istene. — Ezért a Fiú nem is jöhetett volna más céllal az emberek közé, mint azzal, hogy szüntelenül az Atya akaratát teljesítse, s így tanúságot tegyen az Atyával való egységéről. — Jézus imádkozott az egyház egységéért, mert ahol egyenlenség van, ahol szakadások vannak, ott feszültség keletkezik, ott nincs szeretet, ott nincs Isten, ott nincs a Lélek, az egység Lelke; — és fordítva: a világ csak ott ismerheti fel Istent, ahol Ő jelen van, ahol szeretet és egység van (Jn 17,23). — Vannak ugyan *szükségszerű szakadások* is (Lk 2,34; Mt 10,34; 1Kor 11,9 stb.): Az egyházban minden nagy megújulást szakadások is kísérték. De a világ ilyenkor sem a szakadásból, hanem az azt követő még nagyobb egységből ismerte fel Krisztust! Jézus az *eukarisztiában* mint az *egység szentsége* — jele és megvalósítója — maradt közöttünk: Az eukarisztikus lakoma — az egy kenyérből és egy kehelyből való részesedés — *egyrészt jelzi összetartozásunkat, másrészt megvalósítja azt, hogy sokan egy testté lesznek* Krisztusban (1Kor 10,17). — Az eukarisztiával, az egység szentségével nem lehet egyesülni úgy, hogy mi magunk ne azonosuljunk azzal, amit a szentség jelez, azaz ne vágyjunk arra, hogy mindnyájan egy testté legyünk, eggyé legyünk Jézusban. Aki így egyesül az eukarisztiával, abban megvalósul Jézus ígérete: „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, az bennem marad és én őbenne” (Jn 6,57). S aki „bennem marad, az bő termést hoz” (Jn 15,5). Vajon mire vágyhat másra a keresztyén, mint a „bő termésre?”

Az egység azonban *kritikus pont* is a keresztyén életben. Maga Jézus felnyögött az engedelmesség súlya alatt: „Atyám, ha lehetséges múljék el e pohár” (Mt 26,39). — A szeretet áldozatokat kíván. Olykor azt kívánja, ami a legnehezebb, hogy saját akaratunkról mondjunk le mások kedvéért (1Kor 6,7). — Ez az elv az egyház közösségére is érvényes: az egyház tagjainak is késznek kell lenniök arra, hogy lemondjanak saját elképzelésükről az egység kedvéért. Krisztus „szabályozta” az egyház rendjét s így megadta azt az eszközt — apostolainak és utódainak személyében —, amely által az egyház egységének meg kell valósulnia. — Amikor Krisztus emberekből álló egyházat alapított, amikor emberek közötti egységet kívánt közösségében, akkor embereket kellett vezetnie, hogy egyházának egysége konkrét valóság lehessen. De amikor embereket tett előjárókká, akkor azt is tudnia kellett, hogy ezek az emberek nem lesznek minden esetben szükségképpen a legokosabbak, a legszentebbek, a legkorszerűbb evangelizációs módszerek szakemberei... És az egyház egysége mégis csak velük egységben valósulhat meg; az egység Lelkének vezetésére is csak a velük való egységben számíthat bizonyosan a keresztyén, mert Isten őket tette előjárókká az egyházban. Nem térünk most ki arra a sok részletproblémára — a jogos kritika, a helyes dialógus, a kollegiális struktúrák stb. problémáira — amelyeket az egység, illetve az engedelmesség, és a keresztyén szabadság, illetve a nagykorúság kérdése felvet, s amelyeket ma sok oldalról elemeznek a teológusok. Bizonyos azonban, hogy *minél jobban elmélyül az egyház a szeretetben és a jézusi egységben, annál teljesebb lesz Isten szentsége, azaz Isten jelenlétének és szeretetének jele és megvalósítója a világban, mert annál teljesebben él benne Isten, s annál láthatóbbá válik benne Isten jelenléte* (Jn 13,35).

Vagyis annak, aki vágyik arra, hogy a világ megismerje Krisztust, vágyania kell az egyház egységére. S mindazoknak, akik evangelizációs módszerek után kutatnak, rá kell jönniük, hogy a *legelső „módszer”* — amelyet maga Krisztus fogalmazott meg ilyen értelemben — az *egység*, mert a világ éppen ebből ismeri meg Istent (Jn 13,35; 17,23). Ez konkrétan azt jelenti, hogy a Krisztusról való tanúságtételt életcéljául tűzött keresztyének különösen késznek kell lenniük arra, hogy — ha egyes szélsőséges esetekben erre van szükség — az egyházi előjáróival való egység érdekében legjobbnak tartott evangelizációs módszereiről is lemondjon (hacsak kifejezetten nem ellenkeznek ez Isten akaratával), éppen abban a biztos tudatban, hogy a *legjobb evangelizációs „módszer” maga az egyház egységének munkálása*. „Ezzel az alázatossággal és engedelmességgel válnak hasonlóvá Krisztushoz — mondja a zsinat a papokra vonatkozóan, de érvényesen minden keresztyénre —, hiszen ugyanaz a lelkiület van bennük, amelyik Krisztus Jézusban volt, aki szolgálai alakot öltött, kiüresítette magát és engedelmes lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig” (Fil 2,7—9) (Pápság 15.). — S ezt abban a biztos tudatban tehetik, hogy Krisztus életét élük: Krisztusét, aki ugyancsak „belehalt az Atya akaratába”, de így valósult meg általa a megváltás, — így ismerte meg a világ Isten végtelen jóságát.

SIMON MAGUS KÍSÉRTÉSE Simon mágus — amint az Apostolok Cselekedetei írja — pénzért kínált az apostoloknak mondván: „Adjatok nekem is olyan hatalmat, hogy akire ráteszem a kezemet, az elnyerje a Szentlelket” (ApCsel 8,20). — *Simon emberi eszközökkel akart isteni erőket — magát Istent, a Szentlelket — megszerezni.* — De végül is mit értett Simon? Hiszen ő csak jót akart! Isten örömeiből, Isten Lelkéből kívánt minél többeket részesíteni. — Péter éppoly kemény szavakkal fedtte meg őt, mint amilyen páratlan keménységgel

utasította őt is valamikor rendre Mestere, amikor Péter emberi logikája alapján ki akarta kerülni vele a szenvedést és a keresztet: „Takarodj előlem, sátán, mert emberi módon és nem Isten tervei szerint gondolkodol” (Mt 16,23).

Isteni erők megszerzésére vágyani emberi eszközökkel, Istenről való tanúságtételre vágyani emberi módszerekkel —, a keresztyén élet egyik legnagyobb kísértése és félreértése: az „emberi gondolkodás” félreértése. De ha elkezdünk „Isten tervei szerint gondolkodni” és cselekedni, akkor a Lélek által megvilágosodhatnak előttünk Isten titkai. S akkor, ha a Krisztus szerinti gondolkodás kezdetben keménynek is tűnik, ha az eszerint való cselekvés a világtól való elszakadásnak is tűnik, mégis nyilvánvalóvá válik számunkra, hogy nincs mélyebb kapcsolat a világgal és az emberrel, mint az, amelyet Jézus élt; és csakhamar világossá válik az is, hogy nincs hathatósabb „módszer” az Atyáról való tanúságtételre, mint a Jézussal egyesülő élet — Isten akaratának, Krisztus keresztyének, az emberekért odaadott életnek, és az egyház egységének szeretete és választása által.

Tomka Ferenc

„A legmélyebb és még mindig feloldhatatlan konfliktus egyházunkban és a mi püspökségünkben is az ún. konzervatívok és haladók között áll fenn. Ha helyesen látom, mind a két csoportot ugyanaz a kérdés és gond vezeti. Nevezetesen: hogyan lehet az áthagyományozott hitet napjainkban úgy élni és úgy hirdetni, hogy a régi igaz hit fönmaradjon, és ezt a hitet mégis úgy fogadják, hogy az a mában valóban fölszabadító erejű, az embereket megváltoztatni képes hit legyen.

Ezt az alapkérdést a két csoport tagjai különféle módon válaszolják meg. A konzervatívok ellenfeleik szemére hányják, hogy felelőtlen destrukciót végeznek. A haladók viszont azzal vádolják ellenfeleiket, hogy értelmetlen aggodással csüngenek a régiben. Mindkét csoport a másikban látja az egyház és a keresztyénység legnagyobb veszedelmét. Így azután konfliktusra, polarizációra kerül sor; ez a folyamat oly mély lehet, hogy az egyes csoportok követői egymással nem beszélnek, egymást tudomásul sem akarják már venni. — Tudjuk, hogy ezek mögött a nézeteltérések és viták mögött más-más teológiai szemlélet húzódik meg. De az is sajnálatosan tapasztalható, hogy az ellentét számos hívő, pap és világi számára zavart, bizonytalanságot kelt. Napjainkban talán épp az elbizonytalanodottak és tanácstalanok száma a legnagyobb egyházunkban. Ezek az emberek érzik ugyan, hogy az egyháznak új utakat kell keresni, hogy ez szükséges is, — azt azonban már nem tudják, hogy mihez tartásuk magukat, mire is építsenek. Akadnak olyanok is, akik kritikátlan módon minden újat elvetnek. Mindenesetre ezen az úton a hitben való elbizonytalanodásuk csak növekszik, az emberek lassan céltalanná és kedvetlenné válnak. Mindennek nyomában jár a félelem és a rezignáció.

Vajon mit lehet, mit kell az ilyen helyzetben tenni és tanácsolni? A legfontosabb, hogy nem szabad elveszíteni a reményt és a bizalmat, nem szabad elfelejteni, hogy az egyház mellett ma is az a Lélek áll — vezetőként és őrzőként —, aki az első időkben is ereje és éltetője volt az egyháznak. Már az első keresztyének között is akadtak ilyen aggodalmaskodók, nyilván ezért olvashatjuk a 2. Timóteus-levéiben: „Isten nem a féltékenység lelkét, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét adta nekünk.” (1,7) És ugyanebben a szellemben mondotta XXIII. János pápa: „Akinek hite van, az nem remeg. Azt nem zavarják meg az események, az nem pesszimista, az nem veszíti el az idegeit.”

Részlet Wilhelm Kempf limburgi püspök 1972-es nagybójtai pásztorleveléből.

Azoknak a keresztényeknek, akik zavarba jönnek, ha valami újat tapasztalnak, vagy ha valami megszokottat, régit megkérdőjeleznek, — azt kell mondani: a hit egyrészt mindig bizonyosság, de ugyanakkor folytonos keresés is. Ezért teljességgel normális, ha a teológusok időről időre a régi formulákat fölülvizsgálják, — azokat, amelyek dogmáinkat, a hittartalmat rögzítették. — Hajlunk a véleményre, hogy olykor úgy gondoljuk: a hit nem egyéb, mint még kifejezési formáiban is változtathatatlan igazságok komplexuma, amelyet kincsesládában kell őriznünk, hiszen a láda aranyrudakat tartalmaz. Valójában azonban a hit élet és életforrás, — és mindaz, ami él, folyamatosan növekszik. Úgy vélem, ebben van a probléma gyökere.

Suenens bíboros: Die Mitverantwortung in der Kirche

Az igazi reform az, amely a valóban keresztényi után vágyódik, megvalósításán fáradozik és mint követelő és formáló tényezőt látja maga előtt. — A téves, a hamis reform pedig az, amely az emberek vágyai után futkos, ahelyett, hogy vezetné őket — és így a kereszténységet valamilyen rosszul menő vegyeskereskedéssé formálja, amely vevők után kiáltoz.

J. Ratzinger: Das neue Volk Gottes

Az egyház süket lett. Versenyt rohan az idővel, újkori egyház akar lenni: haladó, higiénikus, funkcionális, teljesítményekre képes, jól trenírozott, motorizált és elektronikus. Talán uralkodni akar ezen a világon? De mit is mondok: uralkodni? Nem, tet-szeni akar ennek a világnak!

Lesek Kolakowski

„Az aratnivaló sok, de a munkás kevés. Kérjétek az aratás Urát, küldjön munkásokat aratásába.” (Mt 9,38.)

„Mindazt, amit valaha megírtak, okulásunkra írták, hogy az írásból türelmet és vigasztalást merítsünk reményünk megőrzésére.”

(Róm 15,4)

„Adja nektek a türelem és a vigasztalás Istene, hogy Krisztus akarata szerint egyet-értők legyetek. Így egy szívvel és egy szájjal magasztalhatjátok Istent, Urunk Jézus Krisztus Atyját!”

(Róm 15,5.6.)

Tématerv az 1979. évi első két számhoz:

HUMANIZMUS ÉS KERESZTÉNYSÉG — EVANGELIZÁCIÓ ÉS KATEKÉZIS.

ISMÉTELTEN FELHÍVJUK OLVASÓINK SZÍVES FIGYELMÉT, HOGY KÉZIRATOT, AMIT NEM MI KÉRTÜNK VAGY NEM ILLESZKEDIK A MEGADOTT TEMATIKÁHOZ, NEM KÜLDÜNK VISSZA ÉS IDŐHIÁNY MIATT NINCS IS MÓDUNK RÁ VÁLASZOLNI.

SZERKESZTŐSÉG

AUS DEM INHALT:

Das vorliegende Heft wurde von unseren Lesern geschrieben. Die Schriften und die kleineren Beiträge gruppieren sich um folgende Themen:

- Die Umkehr
- Die gemeinschaftliche Spiritualität
- Die Nachfolge Jesu und das für Ihn angenommene Opfer
- Christliches Zeugnis: Formen unseres religiösen Lebens: Familie und Arbeitsplatz
- Die Bedeutung der Offenbarung
- Idole des Lebens von heute
- Meditation: Lebenskraft der Laien: Herz des mystischen Leibes – Maria, Mutter, der Kirche

Unsere Mitarbeiter geben ausserdem Antwort auf einige Fragen der Leser:

FERENC, MAGYAR: Wichtiges Anliegen der Kirche an der zweiten Jahrtausendwende

JÁNOS, PFEIFER: Zur zehnten Jahreswende der Enzyklika „*Humanae Vitae*“

FERENC, TOMKA: Die „Methode“ unseres Zeugnisses über Gott – und Jesus

MARGIT, SZÉLL: Über die Seelsorge der Wiederverheirateten Geschiedenen

SOMMAIRE

A la suite de l'appel lancé sous le titre „Réfléchissons et méditons” dans les numéros 3 et 4 de l'année 1977 de la TEOLÓGIA, „Nos lecteurs nous ont écrit”. Ce sont leurs écrits qui composent notre présent numéro et les thèmes suivants y sont traités:

- La conversion
- L'esprit communautaire
- Suivre Jésus et les renoncements acceptés pour lui
- La témoignage chrétien: les formes de notre vie religieuse dans la famille et dans milieu de travail
- L'importance de la révélation
- Les idoles de la vie d'aujourd'hui
- Méditations: A la source d'une vie chrétienne en abondance: Jésus, coeur du corps mystique, et Marie, Mère de l'Église

Aux lettres dans lesquelles les lecteurs nous ont posé des questions, les auteurs qui suivent ont répondu:

- FERENC MAGYAR: La préoccupation majeure de l'Église au tournant du 2e millénaire
- JÁNOS PFEIFER: Pour le 10e anniversaire de l'encyclique „*Humanae Vitae*”
- FERENC TOMKA Jésus et „la méthode” du témoignage rendu à Dieu
- MARGIT SZÉLL: La pastorale des divorcés remariés

TEOLÓGIA negyedévi folyóirat, megjelenik március, június, szeptember és december közepén. — Laptulajdonos: Actio Catholica Országos Elnöksége. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1053 Budapest, Károlyi M. u. 4—8. III. lépcső I. 8. (A kéziratot kizárólag ide kell küldeni) — Felelős szerkesztő: dr. Szennay András — Főmunkatárs: dr. Gál Ferenc — Felelős kiadó: dr. Várkonyi Imre. — Egyházi jóváhagyással — Előfizetési díj 1 évre 72,— Ft Egyes szám ára: 18,— Ft. Belföldi előfizetés: Actio Catholica Országos Elnöksége TEOLÓGIA folyóirat, Budapest 62. 511—324 számú csekk-számláján. — Külföldön előfizethető a Kultúra Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat útján. Külföldi előfizetési díj 1 évre 10.50 USA dollár, vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (Budapest 54), a Kultúra 024/2 számú számlájára az összeg rendelkezésének (Teológia előfizetés) a feltüntetésével. — Terjeszti a Magyar Posta. — Minden jog fenntartva. —

78-3146 Pécsi Szikra Nyomda — F. v.: Szendrői György

Index szám

25 821

ISSN 0133—1779